राजस्व सुधार कार्ययोजना

(Revenue Improvement Action Plan)

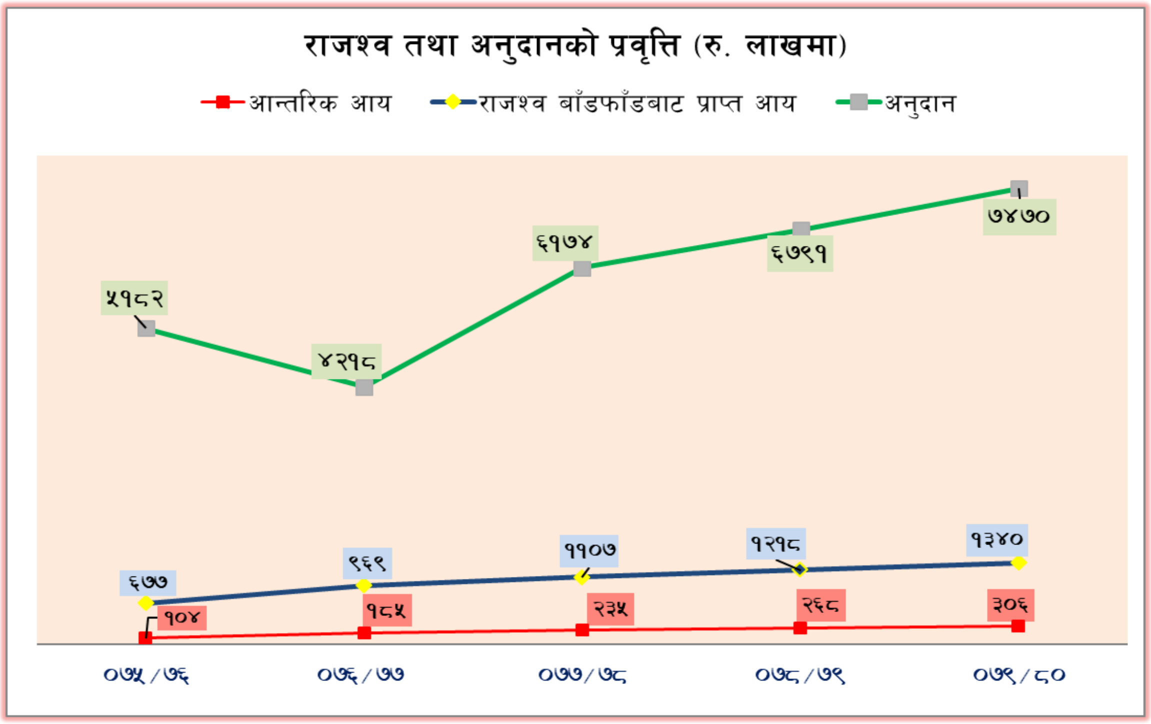

सिद्धिचरण नगरपालिकाको प्रक्षेपित आय संरचना (राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयनको आधारमा)

सिद्धिचरण नगरपालिका

नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

ओखलढुंगा, १ नं. प्रदेश

दस्तावेज/प्रतिवेदन

दस्तावेज :	*सिद्धिचरण नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना*
परामर्शदाता :	*सपोर्ट फर डेभलपमेन्ट ईनिसियटिभ्स कन्सल्टेन्सि प्रा.लि. काठमाडौं*
मिति :	*मंसिर २०७६*

कृतज्ञता ज्ञापन

सिद्धिचरण नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यलाई सफल बनाउन सहयोग पुऱ्याउनु हुने नगरपालिकाका प्रमुख श्री मोहन कुमार श्रेष्ठ, उपप्रमुख श्री ईच्छा कुमारी गुरुङ, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत श्री भोजराज खतिवडा तथा नगरपालिकाका कार्यपालिका सदस्यहरू, प्रमुख राजनीतिक दलका प्रतिनिधिहरू, नगरपालिकाका कर्मचारीहरू, उद्योग वाणिज्य संघका प्रतिनिधि, होटल व्यवसायी संघका प्रतिनिधि लगायत सबैमा परामर्शदाताको तर्फबाट हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछौं । त्यसैगरी, यस कार्यमा रचनात्मक सुझाव तथा सहयोग प्रदान गर्नुहुने सरोकारवालाहरूमा हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्दछौं ।

एस.डि.आई.सि. परिवार

विषय सूची

परिच्छेद एक : परिचय ५
१.१ प्रतिवेदनको बारेमा ५
१.२ राजस्व सुधार कार्ययोजनाको औचित्य ५
१.३ कार्यक्रमको उद्देश्य ६
१.४ कार्यक्रमको क्षेत्र ६
१.५ कार्यक्रम संचालन विधि तथा प्रक्रिया ६
१.५.१ सन्दर्भ सामग्री संकलन तथा अध्ययन ६
१.५.२ तथ्यांक/सूचना संकलन फारम तथा सूची विकास ६
१.५.३ अभिमुखीकरण तथा योजना तर्जुमा कार्यशाला ७
१.५.४ स्थलगत अध्ययन तथा अवलोकन ११
१.५.५ तथ्यांक/सूचना संकलन १२
१.५.६ मस्यौदा कार्ययोजना तयारी १२
१.५.७ मस्यौदा कार्ययोजना सम्बन्धीत पक्ष समक्ष पेश १२
१.५.८ अन्तिम कार्यशाला गोष्ठी १२
१.५.९ प्रतिवेदनको अन्तिम रुप १५
१.६ अध्ययनको सीमा १५
परिच्छेद दुई : राजस्व परिचालनको वर्तमान अवस्था पुनरावलोकन १६
२.१ स्थानीय सरकारको राजस्व अधिकार १६
२.१.१ राजस्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानीक व्यवस्था १६
२.१.२ राजस्व अधिकार सम्बन्धी संघीय ऐनका व्यवस्था १७
२.२ नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय २०
२.२.१ गठन तथा भौगोलिक अवस्थिति २०
२.२.२ आर्थिक तथा सामाजिक अवस्था २०
२.२.३ प्राकृतिक सम्पदा २१
२.२.४ धार्मिक, साँस्कृतिक एवंम् पर्यटकीय सम्पदा २१
२.२.५ मानवीय संसाधन २१
२.२.६ भौतिक सम्पत्ति २३
२.३ राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीति २३
२.४ आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था २४
२.५ आन्तरिक आय संकलन तथा राजस्व संरचनाको अवस्था २६
२.६ राजस्व परिचालनका लागि प्रशासनिक व्यवस्था २८
परिच्छेद तीन : आन्तरिक आय सम्भावना विश्लेषण ३०
३.१ आन्तरिक आय स्रोतका प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण ३०
३.१.१ सम्पत्ति कर ३०
३.१.२ मालपोत वा भूमि कर ३१
३.१.३ घरजग्गा वहाल कर ३१
३.१.४ व्यवसाय कर ३२
३.१.५ जडिवुटी, कवाडी, जीवजन्तु कर ३३
३.१.६ विज्ञापन कर ३४
३.१.७ बिक्रीबाट प्राप्त रकम (ढुंगा, गिट्टी, बालुवा तथा माटोजन्य वस्तु बिक्री) ३४

३.१.८ बहाल बिटौरी शुल्क ३६
३.१.९ नक्सा पास दस्तुर ३७
३.१.१०व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर (दर्ता तथा अनुमति दस्तुर) ३७
३.१.११सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर : ३८
३.१.१२अन्य सेवा शुल्क (फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क) ३८
३.१.१३सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय ३९
३.२ राजस्व परिचालनमा रहेका सवालहरू ४०
परिच्छेद चार : राजस्व सुधार कार्ययोजना ४२
४.१ कर राजस्व सुधार योजना ४२
४.२ गैर कर राजस्व सुधार योजना ४४
४.३ राजस्व प्रशासन सुधार योजना ४५
परिच्छेद पाँच : आगामी ३ वर्षको आय प्रक्षेपण ४७
५.१ राजस्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजस्व प्रक्षेपण ४७
५.२ आगामी ३ आर्थिक वर्षको आयको प्रक्षेपण ४८
परिच्छेद छ : निश्कर्ष तथा सुझाव ५७
६.१ निश्कर्ष तथा सुझाव ५७
६.२ कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मुल्यांकन ५८
अनुसूचीहरू ६०
अनुसूची १ : सन्दर्भ सामग्रीहरू ६१
अनुसूची २ : तथ्यांक/सूचना संकलनका लागि प्रयोग गरिएको फारम तथा सुची ६२
अनुसूची ३ : प्रारम्भिक कार्यशालाको कार्यक्रम तालिका तथा उपस्थिति विवरण ६६
अनुसूची ४ : मस्यौदा प्रस्तुति तथा छलफल कार्यशालाको उपस्थिति विवरण ७०
अनुसूची ५ : आ.व. २०७७/०७८ का लागि आर्थिक विधेयक (मस्यौदा नमुनाको रुपमा) ७२

तालिकाको सूची

तालिका १: कर्मचारीह□को दरबन्दी तथा हाल कार्यरत संख्या सम्बन्धी विवरण २२
तालिका २: राजस्व परामर्श समिति २३
तालिका ३: आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था...२४
तालिका ४: नगरपालिकाको आय संकलन तथा राजस्व संरचना २६
तालिका ५: आन्तरिक आयमा शीर्षकगत योगदान.. २७
तालिका ६: कुल आयमा शीर्षकगत योगदान २७
तालिका ७: घरजग्गा करको सम्भाव्यता विवरण ३२
तालिका ८: व्यवसाय करको सम्भाव्यता विवरण ३३
तालिका ९: नदीजन्य पदार्थ उत्खनन तथा ठेक्का निर्धारणको अवस्था...३५
तालिका १०: नदीजन्य पदार्थ बिक्री सम्भावना...३५
तालिका ११: बहाल विटौरी शुल्कको सम्भावना विवरण ३६
तालिका १२: सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त हुनसक्ने आयको सम्भाव्यता विवरण ३९
तालिका १३: आगामी आ.व.ह□का लागि राजस्व प्रक्षेपणका आधारह□ ४७
तालिका १४: आगामी ३ आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपण..४९
तालिका १५: प्रक्षेपित आय संरचना (राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयनको आधारमा).....................५७

परिच्छेद एक :
परिचय

१.१ प्रतिवेदनको बारेमा

यो राजस्व सुधार कार्ययोजना (Revenue Improvement Action Plan - RIAP) प्रतिवेदन प्रदेश नम्बर १ अन्तर्गत् ओखलढुङ्गा जिल्लाको सिद्धिचरण नगरपालिकाले तयार गरेको हो । यो प्रतिवेदनमा नगरपालिकाको राजस्व परिचालनको वर्तमान अवस्था अध्ययन तथा विश्लेषण गरी राजस्व सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरूको पहिचान तथा सोका आधारमा आगामी ३ आर्थिक वर्षको राजस्व प्रक्षेपण गरिएको छ । राजस्व सुधार कार्ययोजनाले नगरपालिकाको राजस्व सुधारमा गर्नुपर्ने कार्यहरूलाई मार्गदर्शन गर्ने तथा सोको अनुगमनका लागि आधार दिनेछ । राजस्व प्रक्षेपणले नगरपालिकाको आगामी बर्षहरूको आय बजेट तयार गर्न आधार उपलब्ध गराउने छ । यस प्रतिवेदनमा निम्न विषयवस्तुलाई समेटिएको छ :

१. राजस्व सुधार कार्ययोजनाको औचित्य, उद्देश्य तथा तयारी विधि
२. राजस्व परिचालनको वर्तमान अवस्था पुनरावलोकन
३. आन्तरिक आय सम्भावना विश्लेषण
४. राजस्व सुधार कार्ययोजना
५. आगामी ३ वर्षको आय प्रक्षेपण
६. निष्कर्ष तथा सुझाव
७. अनुसूची (आर्थिक ऐनको मस्यौदा सहित)

राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्य सिद्धिचरण नगरपालिकाले आवश्यकता महसुस गरे बमोजिम सपोर्ट फर डेभलपमेण्ट ईनिसियटिभ्स कन्सल्टेन्सी प्रा.लि.(SDIC), काठमाडौंले प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराएको थियो । अध्ययनका कममा नगरपालिकाले राजस्व सम्बन्धी स्थलगत सूचना संकलन तथा कार्यशाला गोष्ठीहरूको आयोजना गरेको थियो ।

१.२ राजस्व सुधार कार्ययोजनाको औचित्य

नेपालको मूल राज्य सञ्चालन संरचना संघ, प्रदेश र स्थानीय गरी तीन तहको हुने तथा राज्यशक्तिको प्रयोग तीनै तहले गर्ने व्यवस्था संविधानले गरेको छ । स्थानीय सरकारले आ-आफ्नो क्षेत्रमा गर्ने विकास निर्माण कार्यलाई व्यवस्थित गरी जनचाहना अनुरुप सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउन ठूलो लगानी आवश्यक देखिन्छ । यसका लागि स्थानीय सरकारलाई संघ र प्रदेश सरकारबाट उपलब्ध हुने विभिन्न अनुदान तथा राजस्व बाँडफाँड बाहेक स्थानीय राजस्व अधिकार अन्तर्गत विभिन्न कर तथा सेवा शुल्क, पर्यटन शुल्क तथा दण्ड जरिवाना जस्ता गैर कर लगाउने अधिकार प्रदान गरिएको छ । साथै, स्थानीय सरकारले अन्य स्वदेशी संघसंस्थाबाट अनुदान रकम प्राप्त गर्नसक्ने, नेपाल सरकारको पूर्वस्वीकृति लिएर वैदेशिक अनुदान वा सहयोग लिन सक्ने तथा नेपाल सरकारको सहमति लिएर वित्त आयोगले सिफारिस गरेको सीमाभित्र रही आन्तरिक ऋण लिन सक्ने कानूनी व्यवस्था छ ।

संवैधानिक अधिकारभित्र रही स्थानीय सरकार संचालन ऐनले गाउँपालिका तथा नगरपालिकालाई आन्तरिक आय परिचालन गर्न सक्ने उल्लेख्य अधिकार दिएको भएता पनि ती अधिकारलाई ऐनको प्रावधान अनुसार व्यवस्थित तथा न्यायोचित तरिकाले पूर्णरुपमा परिचालन गर्न सकिरहेका छैनन्, जसको मूख्य कारणमा स्थानीय तहको संरचना नयाँ भएकोले त्यसका लागि आवश्यक नीति तथा कार्यविधि, संगठनात्मक व्यवस्था, सूचना तथा तथ्यांकको स्थापना, आयको सम्भाव्यता अध्ययन, आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली आदिको स्थापना तथा अभ्यासको कमी हुनु रहेको छ ।

राजस्व संकलन तथा परिचालन प्रकृयामा सुधारका लागि नगरपालिकाको नेतृत्वमा सहभागितामूलक पद्दति

अवलम्बन गरी राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरिएको छ । कार्यक्रमले नगरपालिकाका प्रतिनिधि, कर्मचारी तथा अन्य सरोकारवालापक्षहरूलाई राजस्व परिचालनको क्षेत्रमा अभिमुखीकरण, आन्तरिक आय सुधारका लागि समस्या तथा अवसरहरूको पहिचान गरी कार्ययोजना तयारी तथा आयको प्रक्षेपणलाई मार्गदर्शन गर्ने दस्तावेज तयार हुनेछ ।

१.३ कार्यक्रमको उद्देश्य

सिद्धिचरण नगरपालिकाको आन्तरिक आयको विद्यमान अवस्था, आन्तरिक स्रोतको संभावना तथा देखिएका समस्याहरू न्यूनीकरण गर्न कार्ययोजना तयारी तथा सोका आधारमा आगामी ३ वर्षको आय प्रक्षेपणमा नगरपालिकालाई सहयोग पुऱ्याउनु नै यस कार्यक्रमको समग्र उद्देश्य हो ।

१.४ कार्यक्रमको क्षेत्र

यस कार्यक्रमले देहाय अनुसारका क्षेत्रहरु समेटेका छन् :

- नगरपालिकाको आय अधिकार तथा सुधार योजना सम्बन्धमा प्रमुख, उपप्रमुख, वडा अध्यक्षहरू, राजस्व परामर्श समिति, शाखा प्रमुखहरू, राजस्व प्रशासनमा संलग्न कर्मचारीहरू, प्रमुख राजनीतिक दल तथा उद्योग वाणिज्य संघका प्रतिनिधि र अन्य सरोकारवालाहरूलाई अभिमुखीकरण गर्ने ।
- शीर्षकगत रुपमा करका आधार तथा विगत तीन वर्षको आन्तरिक आयको अवस्थाको विश्लेषण गर्ने ।
- आन्तरिक आय वृद्धिको लागि आयका प्रमुख स्रोतहरूको सम्भावना र यथार्थ असुलीमा भएको फरकको पहिचान गर्ने ।
- राजस्व प्रशासनको नीतिगत, संस्थागत व्यवस्था, बिलिङ्ग तथा आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीको विश्लेषण गर्ने ।
- नगरपालिकाको आन्तरिक आय वृद्धिका सम्भावनाहरू पहिचान गरी आय सुधार कार्ययोजना र प्रक्षेपण सहितको आन्तरिक आय सुदृढिकरण कार्ययोजना तयार गर्ने ।
- नगरपालिकाको विद्यमान आर्थिक ऐन पुनरावलोकन गरी आवश्यक सुधारका लागि सुझाव उपलब्ध गराउने ।

१.५ कार्यक्रम संचालन विधि तथा प्रक्रिया

उल्लेखित कार्यका लागि सम्बन्धीत विभिन्न सन्दर्भ सामाग्रीहरूको अध्ययन, तथ्याङ्क तथा सूचना संकलनका लागि आवश्यक फारमहरूको विकास, तथ्याङ्क संकलन तथा विश्लेषण, सहभागितामूलक छलफल, कार्यशाला गोष्ठी तथा प्रस्तुतिकरण जस्ता विधिहरू प्रयोग गरिएको थियो । अध्ययनका क्रममा अवलम्बन गरिएको विधिहरूलाई देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

१.५.१ सन्दर्भ सामग्री संकलन तथा अध्ययन

अध्ययन कार्यको प्रथम चरणमा परामर्शदाता समुहबाट विभिन्न स्रोतहरूबाट सन्दर्भ सामाग्रीहरू संकलन तथा पुनरावलोकन गरिएको थियो । यस क्रममा अध्ययन तथा पुनरावलोकन गरिएको मूख्य सामाग्रीहरू **अनुसूची १** मा दिईएको छ ।

१.५.२ तथ्यांक/सूचना संकलन फारम तथा सूची विकास

सन्दर्भ सामाग्रीको अध्ययन तथा विश्लेषण पश्चात् परामर्शदाताहरूबाट तथ्यांक तथा सूचना संकलनका लागि आवश्यक फारमहरूको विकास गरिएको थियो । नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्यक्रमको सन्दर्भमा तथ्यांक संकलनको लागि प्रयोग गरिएको फारम **अनुसूची २** मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

१.५.३ अभिमुखीकरण तथा योजना तर्जुमा कार्यशाला

नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यक्रम अन्तर्गत् नगरपालिका तहमा प्रारम्भिक दुई दिने

कार्यशाला गोष्ठि संचालन गरिएको थियो । २०७६ भाद्र १९ र २० गते संचालित उक्त कार्यक्रममा पदाधिकारीहरू, राजस्व परामर्श समितिका पदाधिकारीहरु, कर्मचारीहरू तथा अन्य सरोकारवालापक्षहरू गरी जम्मा ७१ जनाको सहभागीता रहेको थियो । पहिलो दिन सहभागीहरुलाई नगरपालिकाको राजस्व परिचालन व्यवस्था सम्बन्धी अभिमुखीकरण गरिएको थियो भने दोस्रो दिन सहभागीतमूलक रुपमा नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना मस्यौदा गरिएको थियो ।

पहिलो दिन : २०७६ भाद्र १९ गते (राजस्व परिचालन सम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम):

नगरपालिकाका प्रमुख श्री मोहन कुमार श्रेष्ठले कार्यक्रमको व्यानर पढेर अभिमुखीकरण कार्यक्रमको उद्घाटन गर्नु भएको थियो । उक्त कार्यक्रमको अध्यक्षता नगरपालिकाका उपप्रमुख तथा राजस्व परामर्श समितिका संयोजक श्री ईच्छा कुमारी गुरुङले गर्नुभएको थियो भने कार्यक्रमको संचालन नगरपालिकाका राजस्व शाखा प्रमुख श्री शिवराज प्रधानले गर्नु भएको थियो ।

उद्घाटन कार्यक्रममा निम्न व्यक्तित्वहरले मन्तव्य व्यक्त गर्नु भएको थियो :

श्री भोजराज खतिवडा, प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत

- सहभागीहरूलाई स्वागत गर्दै कार्यक्रमको आवश्यकता र उद्देश्य माथि प्रकाश ।

श्री मोहन कुमार श्रेष्ठ, नगर प्रमुख

- राज्य संचालन तथा प्रभावकारी सेवा प्रभाहका लागि राजस्व संकलन आवश्यक ।
- आम जनतामा करको भार बढी भएको भन्ने गुनासो रहेकाले सोको सुनुवाई गर्नुपर्ने आवश्यकता ।
- यस कार्यकमले कर सम्बन्धी बुझाईमा भएका असमानता हटाई साझा धारणा निर्माणमा सघाउ पुऱ्याउने ।
- सर्वस्वीकार्य कर प्रणाली बनाउने कार्य तर्फ उन्मुख हुन यस कार्यकमले सघाउने ।
- राजस्व प्रशासन सुधारका उपाय खोजीमा यो कार्यकम फलदायी हुनेमा विश्वस्त ।
- हेल्भेटास नेपाल तथा परामर्शदता समूहमा धन्यवाद ।

श्री पवन लोहनी, टोली, नेता (परामर्शदाता)

- राजस्व सुधार कार्य योजना के हो र यसको प्रकृया संक्षेपमा जानकारी ।
- अन्य केही नगरपालिकामा तर्जुमा गरिएको राजस्व सुधार कार्ययोजना र तिनका उपलब्धीका बारेमा जानकारी ।
- यस नगरपालिकाको कार्यक्रममा सहयोगको अवसर उपलब्ध गराउनु भएकोमा नगरपालिका परिवार तथा हेल्भेटास परिवार लाई धन्यवाद तथा आभार ।

श्री ईच्छा कुमारी गुरुङ, नगर उप–प्रमुख

- नगरपालिकालाई स्वावलम्बी बनाउन आफनै स्रोत खोजी तथा पहिचान गर्नुपर्ने ।
- नगरपालिका हालका दिनसम्म अनुदानमै निर्भर रहेको अवस्था ।
- नगरपालिकाको क्षेत्राधिकार भित्रका राजस्वका क्षेत्रहरु पहिचान गरी व्यवस्थित संकलन गर्नुपर्ने आवश्यकता।
- सरोकारवालाहरु आ–**आफ्**नो भूमिकामा गम्भीर भई कार्य गर्नुपर्ने ।
- कार्यक्रममा सकृयतापूर्वक भाग लिन सहभागीहरूलाई अनुरोध गर्दै कार्यक्रमले नगरपालिकाको समग्र राजस्व सुधारमा योगदान दिने विश्वास ब्यक्त ।

कार्यक्रमको उद्घाटन पश्चात् पहिलो दिनको कार्यक्रममा परामर्शदाताहरू पवन लोहनी तथा दामोदर गिरीले सहजीकरण गर्नु भएको थियो । नगरपालिकाले हाल राजस्व परिचालनमा भोगिरहेका समस्याहरु के के हुन् भनी सहभागीहरुलाई आफना कुरा राख्न आग्रह गरिएको थियो । सहभागीहरूबाट मेटाकार्ड मार्फत् संकलन गरिएको समस्याहरूको सारांश देहाएअनुसार रहेको छ :

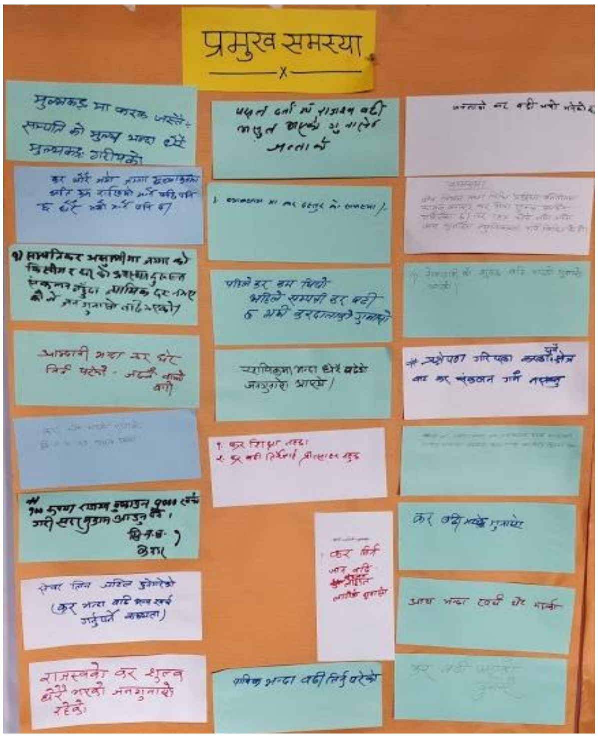

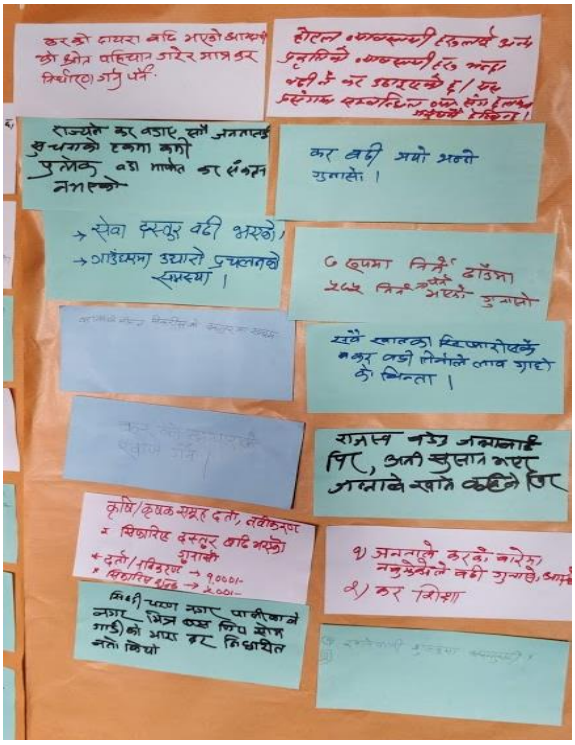

- *सम्पत्ति मूल्यांकन दर फरक फरक हुनु ।*
- *अनुमान गरिएको सबै राजस्व शीर्षकहरुबाट कर संकलन नहुनु ।*
- *करदाता शिक्षा कार्यकम तथा बढी तिर्ने करदातालाई प्रोत्साहन गर्ने नीति नहुनु ।*

- *व्यवसाय करको दर बढी भएको गुनासो ।*
- *करदातालाई राजस्व भुक्तानीमा असहजता (भौगोलिक दुरी) ।*
- *राजस्वका दरहरु (कर, दस्तुर तथा शुल्कका दर) बढी भएको जनगुनासो ।*
- *जनतालाई राजस्वका विभिन्न पक्षहरबारे जानकारी नहुनु तथा नगरपालिकाले स्पष्ट गर्न नसक्नु ।*

तत्पश्चात् स्थानीय तहको राजस्व अधिकारका सैद्धान्तिक तथा कानूनी र प्रशासनिक पक्षहरूको प्रस्तुति र त्यसमाथि छलफल भएको थियो । नगरपालिकाका आन्तरिक आयका मूख्य स्रोतहरू, तिनको सम्भाव्यता तथा हालको परिचालनको अवस्थावारे छलफल भई सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरूमा समेत छलफल भएको थियो । अन्त्यमा राजस्व सुधार कार्ययोजनाको प्रतिवेदन तयारीका लागि आवश्यक पर्ने सूचनाहरूको आवश्यकता र संकलन प्रकृयाका बारेमा प्रस्तुति तथा छलफल गरिएको थियो ।

<u>दोस्रो दिन : २०७६ भाद्र १९ गते (राजस्व सुधार कार्ययोजना मस्यौदा तर्जुमा कार्यशाला):</u>

कार्यक्रमको दोस्रो दिन पहिलो दिनको समीक्षा सहित शुभारम्भ भएको थियो । दोस्रो दिनको कार्यक्रम नगरपालिकाको राजस्व सुधारका उपायहरू खोजी गर्नेमा केन्द्रित थियो । कार्ययोजनाको तथ्यांक तथा अन्य प्राविधिक पक्षहरूलाई समेटी संचालन गरिएको कार्यक्रममा सहभागीहरूलाई निम्न चार समूहमा विभाजन गरी राजस्व सुधारका लागि गर्नुपर्ने क्रियाकलापहरू पहिचान गरी कार्ययोजना बनाउन समूह कार्य गराइएको थियो :

समूह १ : राजस्वका शीर्षकगत दर, दायरा तथा प्रक्षेपण

समूह २ : कर राजस्व सुधार योजना

समूह ३ : गैरकर राजस्व सुधार योजना (नयाँ क्षेत्र समेत)

समुह ४ : राजस्व प्रशासन (आयको लगत अभिलेख तथा संकलन, संगठन र समन्वय)

समूहलाई निष्कर्षमा पुग्न सहजकर्ताहरूबाट आवश्यक सहयोग प्रदान गरिएको थियो । समूह नेताले समूह कार्यको निश्कर्ष प्रस्तुत गर्न लगाई सो माथि छलफल गरी सुझाव संकलन गरिएको थियो । समूह कार्यका लागि कार्ड, चार्टलाई उपयोगमा ल्याइएको थियो ।

उल्लेखित चारवटै समूहले गरेका प्रस्तुति उपर अन्य समूहका सहभागीहरु तथा परामर्शदाताहरुबाट आवश्यक सुझाव सल्लाहहरु प्रदान गरिएको थियो । प्रस्तुति संगै परामर्शदाता समूहले यसलाई थप परिमार्जन गरी अन्तिम मस्यौदा तयार गर्ने जाकारी गराउदै प्राविधिक सत्र सम्पन्न भएको थियो ।

समूह १ : शीर्षकगत् राजस्वको दर, दायरा र प्रक्षेपण

टोली नेताः ईच्छा कुमारी गुरुङ (नगर उप प्रमुख)

प्रस्तुतकर्ता : मदन तामाङ (राजस्व उपशाखा कर्मचारी)

समूह २ : कर राजस्व सुधार योजना

टोली नेताः रत्न बहादुर गुरुङ (वडा अध्यक्ष, ४)

प्रस्तुतकर्ताः शिवराज प्रधान (राजस्व उपशाखा प्रमुख)

समूह ३ : गैर कर राजस्व सुधार योजना

टोली नेताः सरिता तामाङ (वडा सचिव, १२)

प्रस्तुतकर्ताः चुडामणी अर्याल (शाखा अधिकारी, जि.स.स.)

समूह ४ : राजस्व प्रशासन सुधार योजना

टोली नेता तथा प्रस्तुतकर्ताः नईन्द्र राज राई (सूचना अधिकारी)

नगरपालिकाका राजस्व उपशाखा प्रमुख श्री शिवराज प्रधानले संचालन गर्नु भएको समापन सत्रमा निम्न सहभागीहरुले समापन मन्तव्य व्यक्त गर्नु भएको थियो :

श्री नईन्द्रराज राई, शाखा अधिकृत (कर्मचारीहरुको प्रतिनिधित्व गर्दै)

- आवश्यक सहयोग र साथका लागि हेल्भेटास नेपाल तथा परामर्शदाता समूहलाई धन्यवाद ।
- कार्ययोजना परिपक्व बनेको र यसले नगरपालिकाको राजस्व सुधारमा योगदान पुऱ्याउनेमा विश्वस्त ।
- फिक्कल गाउँपालिका, सिन्धुलीको प्रसंग जोडदै यस किसिमको कार्ययोजनाको कार्यान्वयनले देख्न सकिने गरी राजस्व बढ्ने विश्वास ।
- आफ्नो आय आफ्नै तरिकाले खर्च गर्न सकिने भएकाले यसमा जोड दिनु पर्ने ।

श्री दान बहादुर बाँनिया, वडा अध्यक्ष (पदाधिकारीहरुको प्रतिनिधित्व गर्दै)

- नगरपालिकाको राजस्व अधिकारको व्यववस्था तथा अभ्यासमा अलमल रहेको अवस्थामा यो कार्यक्रमले प्रष्टता तथा बुझाईमा एकरुपता ल्याएको ।

- नगरपालिकाको आत्मनिर्भरता बढाउन र परनिर्भरता घटाउन पनि राजस्व सुधार गर्दै जानुपर्नेमा जोड ।
- जनताबाट संकलित रकम सही सदुपयोग भईरहेको छ भन्ने कुरामा जनतालाई विश्वस्त तुल्याउनु पर्ने ।
- कर्मचारी र राजनीतिज्ञ पुरकको रुपमा रहेर काम गर्नुपर्ने ।
- सहयोगी संस्था, परामर्शदाता तथा सहभागी सम्पुर्णमा धन्यवाद ।

श्री ईच्छा कुमारी गुरुङ, नगर उप-प्रमुख (समापन मन्तव्य)

- दुई दिने बसाईमा नगरपालिकाको आफ्नो स्रोतको सन्दर्भमा घनीभूत छलफल, जिज्ञासा र समूहकार्य भएको ।
- नगरपालिकाको राजस्व क्षेत्राधिकार र तिनको परिचालन सम्बन्धमा धेरै स्पष्टता थपेको र आगामी दिनमा सहजता हुने.
- राजस्व प्रणालीमा समस्या र चुनौति भएता पनि राजस्व सुधारका लागि नगरपालिका प्रयासरत रहेको ।
- प्रभावकारी राजस्व परिचालनका लागि नगरपालिकाका सम्पूर्ण सरकोरवालाहरूलाई एकसाथ अगाडि बढ्नु पर्ने ।

अन्त्यमा यस कार्यक्रममा सहयोग पुऱ्याउनुहुने तथा अर्थपूर्ण सहभागीताका लागि सम्पूर्ण सहभागीहरुलाई धन्यवाद दिंदै कार्यक्रम समापन गर्नु भएको थियो । कार्यशालाको कार्यक्रम तालिका तथा उपस्थिति विवरण **अनुसूची ३** मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

१.५.४ स्थलगत अध्ययन तथा अवलोकन

नगर उप-प्रमुख, नगरपालिका राजस्व उपशाखा प्रमुख, परामर्शदाताहरु, हेल्भेटास नेपालका कर्मचारीहरु लगायत ६ जनाको समूह स्थलगत अध्ययनका लागि २०७६ भाद्र २१ गतेका दिन रुम्जाटारमा अवस्थित वडा नं. ४ को कार्यालय पुगी अध्ययन अवलोकन गरिएको थियो । उक्त अध्ययन अवलोकनको सन्दर्भमा वडा नं. ४ का वडा अध्यक्ष ज्यू तथा वडा सचिव ज्यूले आवश्यक समन्वय तथा सहयोग गर्नु भएको थियो । अध्ययन अवलोकनमा निम्न पक्षहरुमा छलफल तथा आवश्यक सूचना तथा जानकारीहरु संकलन गरिएको थियो :

- *वडा कार्यलयको भौतिक अवस्था र कर्मचारीको व्यवस्था ।*
- *वडा कार्यालयमा भएको राजस्व प्रशासनको व्यवस्था र भोगिएका समस्याहरु ।*
- *करदाताहरुको व्यवहार र गुनासो ।*
- *कर असुली र विलिङ प्रणाली आदि ।*
- *चालु आ.व.का. भाद्र १९ गते सम्म विभिन्न शीर्षकहरुमा संकलित राजस्व रकम ।*

त्यसैगरी नगरपालिका कार्यालय नजिक (ओखलढुङ्गा बजारमा) लाग्ने हाट बजारको समेत स्थलगत अवलोकन तथा केही सरोकार पक्ष (नगरपालिकाको तर्फबाट शुल्क संकलनकर्ता, तरकारी व्यापारी, कपडा व्यापारी तथा खाद्यान्न व्यापारी)हरु संग छलफल गरी जानकारीहरु संकलन गरिएको थियो ।

१.५.५ तथ्यांक/सूचना संकलन

अध्ययनका क्रममा परामर्शदाताद्वारा नगरपालिकाका विभिन्न शाखाहरू, सरोकारवाला पक्षहरू, स्थलगत भ्रमण तथा अवलोकनबाट आवश्यक सूचनाहरू संकलन गरिएको थियो । यसका अलावा नगरपालिकाका राजस्व उपशाखाका कर्मचारीहरुले आवश्यक तथ्यांकहरू संकलन गरी उपलब्ध गराएको थियो । अध्ययनका क्रममा निम्न क्षेत्रगत तथ्यांक एवं सूचनाहरू संकलन गरिएको थियो :

- राजस्व प्रशासनिक व्यवस्था तथा सूचना प्रवाह सम्बन्धी विवरण ।
- गत वर्ष तथा चालु वर्षको हाल सम्मको यथार्थ आय विवरण ।
- चालु वर्षको आर्थिक ऐन तथा बजेट ।
- आन्तरिक आय संकलनको अवस्था, स्रोत, क्षेत्र तथा दर सम्बन्धी विस्तृत विवरण ।
- आन्तरिक आय संकलनको संभावित नयाँ क्षेत्रहरू सम्बन्धी तथ्यांक तथा सूचना ।

१.५.६ मस्यौदा कार्ययोजना तयारी

समूहगत छलफल, अध्ययनबाट प्राप्त तथ्यांक तथा सूचनाहरूलाई विभिन्न तथ्यांकीय औजारहरू तथा विधिहरूको प्रयोग गरी विश्लेषण गरिएको छ । यसरी विभिन्न विधिहरूबाट विश्लेषण गरी प्राप्त नतिजा तथा जानकारीहरूलाई तालिकामा प्रस्तुत गरी राजस्व सुधार कार्य योजनाको प्रारम्भिक मस्यौदा तयार गरिएको हो ।

१.५.७ मस्यौदा कार्ययोजना सम्बन्धीत पक्ष समक्ष पेश

मस्यौदा प्रतिवेदन कार्यक्रमका मूख्य सरोकारवालापक्षहरू नगरपालिका लगायत सहयोगी निकाय समक्ष आवश्यक सुझाव तथा सल्लाहका लागि पेश गरिएको थियो । यस क्रममा नगरपालिकाका राजस्व उपशाखा, आर्थिक प्रशासन शाखा, सूचना शाखा लगायत अन्य सम्बद्धपक्षहरुलाई समेत मस्यौदा प्रतिवेदन उपलब्ध गराई आवश्यक सल्लाह तथा सुझावहरु संकलन गरिएको थियो ।

१.५.८ अन्तिम कार्यशाला गोष्ठी

राजस्व सुधार कार्ययोजनाको मस्यौदा माथि सरोकारवालाहरुबीच छलफल गरी प्राप्त सल्लाह सुझावका आधारमा सो मस्यौदालाई परिमार्जन गरी अन्तिम रुप दिने प्रयोजनका लागि मिति २०७६ कात्तिक १८ गते मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुति तथा छलफल कार्यशाला गोष्ठी आयोजना गरिएको थियो । उक्त कार्यक्रममा नगरपालिकाका पदाधिकारी, कर्मचारी तथा उद्योग वाणिज्य संघका अध्यक्ष लगायत अन्य सरोकारवालाहरु सहित कूल ५१ जनाको

सहभागीता रहेको थियो । सो गोष्ठि राजस्व परामर्श समितिका संयोजक एवम् नगर उपप्रमुख श्री इच्छाकुमारी गुरुङको अध्यक्षतामा सम्पन्न भएको थियो । नगरपालिकाका राजस्व उपशाखाका प्रमुख श्री शिवराज प्रधानले सञ्चालन गर्नुभएको उक्त कार्यशाला गोष्ठी विहान ११.०० बजेटबाट बेलुकी ४.०० बजेसम्म सञ्चालन भएको थियो । कार्यक्रममा सहभागीहरूको नामावली **अनुसूची ४** मा दिइएको छ ।

प्रस्तुति सत्र

प्रस्तुति सत्रको सुरुआत गर्दै राजश्व विज्ञ पवन लोहनीले राजस्वको विद्यमान अवस्थामा सुधारका लागि नगरपालिकाले पर्याप्त प्रयास गरेको र यसको संकेत दस्तावेजको तथ्यांकमा प्रतिविम्बित भएको बताउनुभयो । सम्पत्ति कर लगायत केही विषयहरुमा केही अमिल्दा कुराहरु रहेका र ती कुराहरुमा संघ, प्रदेश तथा स्थानीय गरी तीनवटै तहको जिम्मेवारी भएको बताउनुभयो । दस्तावेजलाई कार्यशालाबाट प्राप्त हुने सल्लाह सुझावहरु समेटी परिमार्जन गरेर हेल्भेटास तथा नगरपालिकाको कार्यालयमा पेश गरीने जानकारी गराउँदै राजस्व सम्बन्धी अध्ययनको अवसर प्रदान गर्नुभएकोमा हेल्भेटास तथा नगरपालिकाको टोलीलाई हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्नुभयो ।

राजस्व कार्ययोजनाका मूख्य विषयवस्तुहरु अध्ययन टोलीका अर्का सदस्य दामोदर गिरीले प्रस्तुत गर्नुभएको थियो । यस अन्तर्गत संवैधानिक तथा कानूनी व्यवस्था अनुसार स्थानीय तहको राजस्व अधिकार सम्बन्धी विषय क्षेत्रहरु सम्पत्ति कर, घरबहाल कर, घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क, सवारी कर, सेवा शुल्क दस्तुर, पर्यटन शुल्क,, विज्ञापन पकर, व्यवसाय कर, भूमिकर/मालपोत, दण्डजरिवाना र मनोरञ्जन कर संकलन सम्बन्धमा नगरपालिकाले आर्थिक ऐनमा गरेको प्रावधान, सम्भावना, संकलनको अवस्था, संकलित रकम, सुधारका पक्षहरु, आय संकलनको संस्थागत व्यवस्था तथा क्षमता, समूह कार्यका निष्कर्षहरु, शीर्षकगत रुपमा आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण सम्बन्धमा प्रकाश पार्नुभएको थियो । यस क्रममा नगरपालिकाको विद्यमान आर्थिक ऐनलगायत नगरपालिकाको राजस्व प्रशासनमा सुधार गर्नुपर्ने विषयहरु प्रस्तुत गरिएको थियो । यसै क्रममा सहभागीहरुका तर्फबाट विभिन्न सरोकारका विषयहरुमा जिज्ञासाहरु राखिएको थियो

समापन सत्र

समापन सत्रको संचालन राजस्व शाखाका उपप्रमुख शिवराज प्रधानले गर्नुभएको थियो । समापन मन्तव्यको सुरुमा सिद्धिचरण उद्योग वाणिज्य संघका अध्यक्ष श्री ज्ञानेन्द्रकुमार मास्केले नगरपालिकाको आयस्रोत सीमित भएको अवस्थामा सहयोग गरेकोमा हेल्भेटासलाई धन्यवाद दिँदै समग्र कार्ययोजनाको सफलताको लागि समेत शुभकामना प्रदान गर्नुभयो । साथै उहाँले नगरवासी तथा उद्योग वाणिज्य संघसंग समन्वय गरी राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरेकोमा नगरपालिकालाई धन्यवाद प्रदान गर्नुभयो । नगरपालिकाको कूल बजेटमा आन्तरिक स्रोतको हिस्सा ३ प्रतिशत मात्र देखिनु सोचनीय भएको बताउँदै आगामी दिनमा उद्योग वाणिज्य संघले

नगरपालिकालाई यस क्षेत्रमा आवश्यक सहयोग गर्ने बताउनु भयो ।

समापन सत्रमा अर्को मन्तव्य प्रदान गर्दै निमित्त प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत नइन्द्रराज राईले नगरपालिकाको राजस्व प्रशासन विगतमा भन्दा सुधार हुँदै गएको, यो कार्ययोजना तर्जुमाका दौरान अन्तरक्रियाबाट पनि धेरै सिकाइ भएको तथा कतिपय अवस्थामा कानूनी प्रक्रियामा अस्पष्टता भएका कारण पनि कार्यसम्पादनमा कठिनाइ आउने गरेको बताउनुभयो । साथै बिजुली, इन्भर्टर, जनशक्ति, तालिम, सफ्टवेयरको व्यवस्था गर्न नसक्दा वडा कार्यालयमा कम्प्युटर बिलिङ प्रणाली कार्यान्वयनमा ल्याउन कठिनाइ भइरहेको बताउनुभयो ।

समापन सत्रको मन्तव्यकै क्रममा नगरप्रमुख मोहनकृष्ण श्रेष्ठले संवैधानिक रुपमै स्थानीय नागरीक प्रति स्थानीय सरकार जिम्मेवार रहेको भएता पनि नवगठित स्थानीय सरकारका क्षमतामाथि प्रश्न उठाउँदै अधिकार खुम्च्याउने प्रयास हुनु गम्भीर विषय भएको उल्लेख गर्दै आफ्नो भूगोल र आर्थिक अवस्थाका कारण हरेक नगरपालिकाको स्थिति फरक हुने बताउनुभयो । एकीकृत सम्पत्ति कर तात्कालिक कानूनी व्यवस्थाअनुरुप नै स्थानीय सरोकारवालहरुसँगको विस्तृत छलफलबाट तय गरिएको तर कानूनी फेरबदलका कारण कार्यान्वयनमा कठिनाइ भएको बताउनुभयो । कर मात्र उठायो भन्ने किसिमका आरोपहरु लगाउनुको सट्टा स्रोत उपयोग राम्रो भयो भएन हेर्नका लागि सम्बन्धीत पक्षलाई उहाँले सुझाव दिनुभयो । उहाँले आगामी दिनमा राजस्व प्रशासनलाई सुदृढ गरी आन्तरिक राजस्व वृद्धि गर्न समेत राजस्व सुधार कार्ययोजनाको दस्तावेजले महत्वपूर्ण टेवा पुऱ्याउने विश्वास व्यक्त गर्नुभयो ।

राजस्व परामर्श समितिका संयोजक एवम् नगर उपप्रमुख इच्छा कुमारी गुरुङले कार्यक्रमको समापन मन्तव्य प्रदान गर्दै सरोकारवालासँगको छलफलबाट यो कार्ययोजना तयार गरिएको, करको दर वृद्धि गर्दा आमनागरीकले राजस्व परामर्श समितिको संयोजकका नाताले उपप्रमुखप्रति प्रश्न गर्ने गरेको बताउँदै दायरा बढाउने र दरलाई कानूनसम्मत र व्यावहारिक बनाउन आफू दृढ रहेको र कार्ययोजनाबाट यस विषयमा महत्वपूर्ण सहयोग पुगेको विश्वास व्यक्त गर्नुभयो । साथै उहाँले राजस्व जस्तो विषयलाई एकैचोटी धेरै बढाउन सक्ने भन्दा पनि प्रभावकारी पद्धति बसाउनु अहिलेको आवश्यकता भएको र यस कार्यमा यस कार्ययोजनाले महत्वपूर्ण योगदान दिने विश्वास व्यक्त गर्नुभयो । राजस्व परामर्श समितिका निर्णयप्रति समितिका सबै सदस्यले जिम्मेवारी लिई सक्रिय हुनुपर्ने बताउनुभयो । नागरीकलाई बुझाउने दायित्व जनप्रतिनिधि र सिंगो नगरपालिकाको भएको बताउँदै सक्रिय सहभागीताका लागि उपस्थित सबैलाई धन्यवाद दिदैं कार्यक्रम समापन गर्नुभएको थियो ।

१.५.९ प्रतिवेदनको अन्तिम रुप

नगरपालिकाका राजस्वसंग सम्बन्धीत मूख्य सरोकारवालापक्षहरूले मस्यौदा प्रतिवेदन अध्ययन गरी सुझाव तथा सल्लाहरू प्रदान गुर्नभएको थियो । त्यसैगरी मस्यौदा प्रस्तुति तथा छलफल कार्यक्रमबाट पनि विभिन्न सुझाव तथा सल्लाहरू प्राप्त भएको थियो । यसरी प्राप्त सार्न्दभिक सुझाव तथा सल्लाहहरूलाई प्रतिवेदनमा समावेश गरी यो अन्तिम अध्ययन प्रतिवेदन तयार गरिएको हो ।

१.६ अध्ययनको सीमा

नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्य योजना क्षेत्र व्यापक रहेको भएता पनि सीमित स्रोत साधन, पर्याप्त सूचनाको अभाव, सीमित समयका कारण यस अध्ययनका सीमाहरू देहाय अनुसारका रहेकाछन् :

- अध्ययन तथा विश्लेषण कार्य प्रमुख रुपमा कार्यालयको अभिलेख, दस्तावेज प्रतिवेदन तथा द्वितीय स्रोतहरूबाट प्राप्त तथ्याङ्क तथा सूचनाहरूलाई आधार लिइएको छ । यसका अतिरिक्त नगरपालिकाका सम्बन्धीत प्रतिनिधिहरू, कर्मचारीहरू तथा अन्य सरोकारपक्षहरूसंग भएको छलफलबाट प्राप्त सूचनाहरू समावेश गरिएको छ ।

- नगरपालिकाको आन्तरिक आय तथा स्रोत परिचालन सम्बन्धी अध्ययनको लागि उपलब्ध गराइएको फाराम अनुसार प्राप्त तथ्याङ्कहरू विभिन्न कार्यालयहरूको अभिलेख तथा आंशिक स्थलगत अध्ययनवाट संकलन गरिएको छ । तथ्यांक संकलनको लागि विस्तृत् स्थलगत सर्भेक्षण कार्य भएको छैन ।

- संघीय तथा प्रदेश सरकारसंग प्राकृतिक स्रोत तथा पर्यटन शुल्कबाट प्राप्त हुने राजस्वको बाँडफाँडको व्यवस्था नभएकोले यस प्रतिवेदनमा समावेश गर्न सकिएको छैन । सो विषयमा स्पष्टता भए पश्चात् यस प्रतिवेदनलाई परिमार्जन गर्न आवश्यक देखिन्छ, जुन कार्य यस अध्ययनको कार्यक्षेत्रमा समावेश छैन ।

- नगरपालिकाको जनसंख्या तथा आर्थिक गतिविधिमा हुने वृद्धि, नगरपालिकाको सेवामा हुने वृद्धि र नागरीक संन्तुष्टिमा हुने वृद्धि, मूल्यांकन दरमा हुने वृद्धि तथा राजस्वका दरको पुनरावलोकन आदि कृयाकलापहरूले भविश्यको राजस्व संकलनमा असर गर्ने भएता पनि यी तथ्यांकहरू उपलब्ध नभएकोले आय प्रक्षेपणमा आधार लिन सकिएको छैन ।

परिच्छेद दुई :
राजस्व परिचालनको वर्तमान अवस्था पुनरावलोकन

यस परिच्छेदमा नगरपालिकाको राजस्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानूनी व्यवस्था, नगरपालिकाको परिचय, उपलब्ध कानूनी व्यवस्था अनुसार नगरपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको सम्भाव्यतालाई शीर्षकगत रुपमा विश्लेषण गरिएको छ । यसबाट नगरपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको विद्यमान अवस्था तथा सम्भावनाको विस्तृत विश्लेषण भई पहिचान गरिएको मुद्दाहरूलाई राजस्व सुधार कार्ययोजनाले संबोधन गर्ने विश्वास लिइएको छ । त्यसैगरी नगरपालिकाले राजस्व परिचालनमा गरेका प्रयाशहरू तथा आय संकलनको अवस्थालाई छोटकरीमा व्याख्या गरिएको छ । यसले नगरपालिकाको आय संकलनको लागि संस्थागत क्षमतामा सुधार गर्न गर्नुपर्ने कार्यहरू पहिचान गर्न सहयोग पुग्नेछ ।

२.१ स्थानीय सरकारको राजस्व अधिकार

नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार संचालन ऐन तथा अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐनमा स्थानीय सरकारको राजस्व अधिकार संम्बन्धी गरिएको प्रावधानहरु यस शीर्षक अन्तर्गत् प्रस्तुत गरिएको छ ।

२.१.१ राजस्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक व्यवस्था

नेपालको संविधान २०७२ को अनुसूची - ८ (स्थानीय तहको अधिकार सूची) को प्रावधान अनुसार स्थानीय सरकारलाई निम्नानुसार राजस्व अधिकार प्रदान गरेको छ :

- सम्पत्ति कर
- घर जग्गा बहाल कर
- घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क
- सवारी साधन कर
- सेवा शुल्क, दस्तुर
- पर्यटन शुल्क
- विज्ञापन कर
- व्यवसाय कर
- भूमिकर (मालपोत)
- दण्ड जरिवाना
- मनोरञ्जन कर
- प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी

त्यसैगरी नेपालको संविधान २०७२ मा स्थानीय सरकारको राजस्व अधिकार सम्बन्धी निम्न धारामा थप प्रावधान देहाय अनुसार रहेको छ :

धारा २२८ : कर लगाउन वा ऋृण लिन नपाईने

(१) कानून बमोजिम बाहेक कुनै कर लगाउन, उठाउन र ऋण लगाउन पाईने छैन ।

(२) आफ्नो अधिकार क्षेत्र भित्रको विषयमा राष्ट्रिय नीति, वस्तु तथा सेवाको ओसार पसार, पूँजी तथा श्रम बजार, छिमेकी प्रदेश वा स्थानीय तहलाई प्रतिकूल नहुने गरी कानून बनाई कर लगाउन सक्नेछ ।

धारा २३६ : अन्तर प्रदेश व्यापार

संविधानमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि एक प्रदेश वा स्थानीय तहबाट अर्को प्रदेश वा स्थानीय तहको क्षेत्रमा हुने वस्तुको ढुवानी वा सेवाको विस्तारमा कुनै किसिमको वाधा अवरोध गर्न वा कुनै कर, शुल्क, दस्तुर वा महशुल लगाउन वा त्यस्तो सेवा वा वस्तुको ढुवानी वा विस्तारमा कुनै किसिमको भेदभाव गर्न पाईने छैन ।

२.१.२ राजस्व अधिकार सम्बन्धी संघीय ऐनका व्यवस्था

स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ (केही नेपाल ऐन संसोधन गर्ने ऐन, २०७५ को संसोधन समेत समावेश) अनुसार स्थानीय सरकारलाई निम्नानुसार आय संकलन गर्ने अधिकार प्रदान गरेको छ :

(क) गाँउपालिका वा नगरपालिकाको एकल अधिकार:

अ) कर

- सम्पत्ति कर: आफ्नो क्षेत्रभित्रको घर र घरजग्गामा घर र सो घरले चर्चेको जग्गामा सम्पत्ति कर लगाई बाँकी जग्गा र घर नभएका अन्य जग्गामा भूमिकर (मालपोत) लगाउनु पर्ने । "घरले चर्चेको जग्गा" भन्नाले घरले ओगटेको जग्गाको क्षेत्रफल र अधिकतम सो क्षेत्रफल बराबरको थप जग्गासम्म पर्ने ।
- भूमि कर (मालपोत): आफ्नो क्षेत्रभित्रको जग्गामा त्यस्तो जग्गाको उपयोगका आधारमा लगाउने । तर, सम्पत्ति कर लगाएको अवस्थामा भूमिकर (मालपोत) लगाउन नपाइने ।
- घर जग्गा बहाल कर: कुनै व्यक्ति वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, कारखाना, जग्गा वा पोखरी पूरै वा आंशिक तवरले बहालमा दिएकोमा ।
- व्यवसाय कर: पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारको आधारमा ।
- सवारी कर: टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, विद्युतीय रिक्सामा ।
- जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर: आफ्नो क्षेत्रभित्र ऊन, खोटो, जडीबुटी, बनकस (खर), कवाडी माल, जीवजन्तुको हाड, सीङ, प्वाँख, छालाको व्यवसायिक उपयोग गरे बापत ।

आ) शुल्क

- बहाल बिटौरी शुल्क: आफूले निर्माण, रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाट, बजार वा पसल वा सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग बापत ।
- पार्किङ शुल्क: आफ्नो क्षेत्रभित्र कुनै सवारीलाई पार्किङ्ग सेवा उपलब्ध गराए बापत ।

इ) सेवा शुल्क

- आफ्नो क्षेत्रभित्र सञ्चालनमा रहेका केवलकार, ट्रेकिङ्ग, कायकिङ्ग, बञ्जी जम्प, जिपफ्लायर, प्याराग्लाइडिङ्ग आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुदसम्बन्धी सेवा वा व्यवसायमा ।
- आफूले निर्माण, संचालन वा व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार वा उपलब्ध गराएको देहायको सेवामा सेवामा*(खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, फोहरमैला व्यवस्थापन, सरसफाई, ढल निकास, सडक बत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, ब्यायामशाला, पर्यटकीय स्थल, हाटवजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, वसपार्क, पुल आदि)*
- अचल सम्पत्ति वा अन्य कुनै विषयको मूल्यांकन सेवा शुल्क ।
- सिफारिश सम्बन्धी कुनै सेवा शुल्क ।

ई) दस्तुर

- दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर:
  - *एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम, ट्युसन, कोचिङ, औषधि पसल, प्लटिङ्ग ।*
  - *ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन् तथा उपयोग ।*

- नक्सा पास दस्तुर ।
- पञ्जीकरण व्यवस्थापन दस्तुर ।
- वडामार्फत् गरीने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर ।

उ) बिक्री गर्न सक्ने

- गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र वाताबरणीय प्रभाव मूल्यांकन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा एबम् माटोजन्य वस्तुको बिक्री गर्न सक्ने ।
- गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको सार्वजनिक तथा ऐलानी जग्गामा रहेको काठ दाउरा, जराजुरी, दहत्तर बहत्तर आदिको बिक्री गर्न सक्ने ।
- यस्तो बिक्रीबाट प्राप्त रकम गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

ऊ) सामुदायिक वनबाट आय प्राप्त गर्ने

सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिले वन पैदावार बिक्री तथा उपयोग सम्बन्धी आफ्नो वार्षिक कार्ययोजना बनाई गाउँपालिका तथा नगरपालिकाबाट स्वीकृत गराउनु पर्ने ।

- वन पैदावारको बिक्री वापत प्राप्त हुने रकमको दश प्रतिशत रकम सम्बन्धीत गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

तर २०७६ आश्विन २७ गते प्रमाणिकरण गरिएको **वन ऐन, २०७६** मा माथि उल्लेखित प्रावधानमा प्रभाव पर्ने गरि देहायको व्यवस्था गरिएको छ :

वन ऐन, २०७६

प्रमाणीकरण मिति

२०७६।०६।२७

संवत् २०७६ सालको ऐन नं. १२

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कार्ययोजना डिभिजनल वन अधिकृतले जाँचबुझ गरी उपयुक्त देखिएमा स्वीकृत गर्नेछ।

वनको विकासको लागि खर्च गर्नु पर्ने: (१) उपभोक्ता समूहले कार्ययोजना बमोजिम आर्जन गरेको वार्षिक आयबाट कम्तीमा पच्चीस प्रतिशत रकम वनको विकास, संरक्षण र व्यवस्थापन कार्यमा खर्च गरी बाँकी रहेको रकमको कम्तीमा पचास प्रतिशत रकम सम्बन्धित स्थानीय तहसँग समन्वय गरी गरिबी न्यूनीकरण, महिला सशक्तिकरण तथा उद्यम विकास कार्यमा खर्च गर्नु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम खर्च गरी बाँकी रहेको रकम उपभोक्ता समूहको हितमा प्रयोग गरिनेछ।

(ख) प्रदेश तथा संघीय कानून अनुसार प्राप्त हुने (दफा ११ (४)) :

- प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी ।
- खनिज पदार्थको उत्खनन् रोयल्टी ।
- सामुदायिक वनको संचालन व्यवस्थापनबाट प्राप्त रोयल्टी ।
- प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी ।
- खनिज पदार्थको उत्खनन रोयल्टी ।
- सामुदायिक वनको संचालन व्यवस्थापनबाट प्राप्त रोयल्टी ।

- पानी घट्ट, कूलो पैनी जस्ता सेवाबाट रोयल्टी ।
- खानेपानी महसुल ।
- स्थानीय साना सतह तथा भूमिगत सिंचाई सेवा शुल्क ।
- स्थानीय स्तरमा जडिबुटी तथा गैरकाष्ठ वन पैदावार उत्पादन, संकलन, प्रसोधन र वजार व्यवस्थापन ।
- जनरल अस्पताल, नर्सिङ्ग होम, निदान केन्द्र र स्वास्थ्य संस्थाको दर्ता, संचालन अनुमति ।
- स्थानीय सार्वजनिक यातायातको रुट अनुमति, नवीकरण ।
- इन्टरनेट सेवा, टेलीसेन्टर, केवल, तारविहिन टेलिभिजन प्रसारण अनुमति, नवीकरण ।
- स्थानीय सरकारका पत्रपत्रिकाको दर्ता ।

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ (केही नेपाल ऐन संसोधन गर्ने ऐन, २०७५ को संसोधन समेत समावेश) अनुसार स्थानीय सरकारलाई निम्नानुसार राजस्व सम्बन्धी वित्तीय अधिकार प्रदान गरेको छ :

(क) एकल कर प्रशासन सम्वन्धी व्यवस्था (आर्थिक ऐन २०७५ वाट संसोधित व्यवस्था)

(क) सवारी साधन करको दर प्रदेशले लगाउने र उठाउने । तर टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा र विद्युतिय रिक्सामा सवारी साधन करको दर गाँउपालिका वा नगरपालिकाले लगाउने र उठाउने ।

(ख) घरजग्गा रजिश्ट्रेशन शुल्कको दर प्रदेशले लगाउने र गाँउपालिका वा नगरपालिकाले उठाउने ।

(ग) मनोरंजन करको दर प्रदेशले लगाउने र गाँउपालिका वा नगरपालिकाले उठाउने ।

(घ) विज्ञापन करको दर गाँउपालिका वा नगरपालिकाले लगाउने र उठाउने ।

(ख), (ग) र (घ) बमोजिमको करवाट उठेको रकममध्ये ६० प्रतिशत रकम गाँउपालिका वा नगरपालिकाको संचित कोषमा जम्मा गरी ४० प्रतिशत रकम मासिक रुपमा प्रदेश सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नु पर्ने ।

(ङ) प्रदेशले सवारी साधन कर करबाट उठेको रकम प्रदेश विभाज्य कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

- *प्रदेश विभाज्य कोषमा जम्मा भएको रकम ६० प्रतिशत रकम प्रदेश सरकारलाई र ४० प्रतिशत स्थानीय सरकारलाई वाँडफाँड गरीने ।*
- *आयोगले निर्धारण गरेको निर्धाण गरेको आधार र ढाँचा बमोजिम प्रदेश सरकारले स्थानीय सरकारलाई वाँडफाँड गर्ने ।*
- *प्रदेशले मासिक रुपमा सम्वन्धित स्थानीय सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।*

(ख) राजस्व बाँडफाँड

- नेपाल सरकारले संकलन गरको मूल्य अभिवृद्धि कर र अन्तशुल्कबाट संकलन भएको रकमको १५ प्रतिशत स्थानीय विभाज्य कोषमा जम्मा हुने
  - *आयोगले निर्धारण गरेको आधार र ढाँचा बमोजिम बाँडफाँड हुने ।*
  - *स्थानीय सञ्चित कोषमा मासिक रुपमा प्राप्त हुने ।*
- प्राकृतिक श्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टिको बाँडफाँड आयोगको सिफारिसमा प्राकृतिक श्रोतको उपयोगबाट प्रभावित हुने स्थानीय सरकारलाई २५ प्रतिशत
  - *प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टी वार्षिक रुपमा प्राप्त हुने ।*

(ग) अनुदान

- वित्तीय समानीकरण अनुदानः खर्चको आवश्यकता र राजस्वको क्षमताको आधारमा आयोगको सिफारिशमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त ।
- सशर्त अनुदानः कुनै योजना कार्यान्वयन गर्न आयोगले तोकेको आधारमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने ।
- समपूरक अनुदानः पूर्वाधार बिकास सम्बन्धी कुनै योजना कार्यान्वयन गर्न योजनाको कूल लागतको अनुपातका आधारमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने ।

- <u>विशेष अनुदान:</u> कुनै खास उद्देश्य र योजनाको लागि संघ र प्रदेशबाट ।

(घ) वैदेशिक सहायता तथा आन्तरिक ऋण

- नेपाल सरकारको पूर्वस्वीकृति लिएर मात्र वैदेशिक अनुदान वा सहयोग लिन वा बैदेशिक अनुदान वा सहयोगमा योजना वा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न गराउन सक्ने ।
- नेपाल सरकारको सहमति लिएर मात्र वित्त आयोगले सिफारिस गरेको सिमाभित्र आन्तरिक ऋण लिन सक्ने ।
- नेपाल सरकारसँग मनासिब कार्यका लागि ऋण लिन सक्ने ।

उपरोक्त व्यवस्थाहरूले स्थानीय सरकारलाई प्राप्त हुन सक्ने आयका स्रोतहरूलाई व्याख्या गरेको छ । स्थानीय सरकारले कानून बमोजिम वाहेक आफ्नो अधिकार क्षेत्रमा कुनै कर लगाउन, उठाउन र ऋण लिन नपाउने व्यवस्था हुनुका साथै निम्न अनुसारका थप व्यवस्थाहरू रहेका छन् ।

- कर लगाउँदा राष्ट्रिय आर्थिक नीति, वस्तु तथा सेवाको ओसार पसार, पूँजी तथा श्रम बजार, छिमेकी प्रदेश तथा स्थानीय सरकारलाई प्रतिकूल असर नहुने गरी लगाउनु पर्ने (संवैधानिक व्यवस्था)
- कर नलाग्ने : कूटनीतिक नियोग, कूटनीतिज्ञ, वैदेशिक ऋण वा सहायताबाट संचालित परियोजनावाट हुने पैठारी, सामुहिक वा संयुक्त आवासको बिक्री नभएको स्टक, सामुहिक आवासको सार्वजनिक उपयोगको क्षेत्र ।
- सेवा शुल्क असुली कार्य आफै वा व्यवस्थापन करार वा सार्वजनिक निजी साझेदारीवाट गर्न सक्ने ।

२.२ नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय

२.२.१ गठन तथा भौगोलिक अवस्थिति

यो नगरपालिका प्रकृतिले सिगारिएको आफैमा एक सुन्दर नगरपालिका हो । २०७१ साल बैशाख २५ गते नेपाल सरकारको निर्णय अनुसार साविकका वर्णालु, ओखलढुङ्गा, ज्यामिरे, सल्लेरी, अँधेरी नारायणस्थान र रुम्जाटार गाउँ विकास समितिहरु गाभिई यो नगरपालिका गठन भएको हो । २०७३ सालको पुनर्संरचनामा साविकका तलुवा, ठूलाछाप, जन्तरखानी, बिगुटार, बेतिनी समेत ६ वटा गाउँ विकास समितिहरु र वरुणेश्वर गाउँ विकास समितिको एउटा वडा थप भई हालको सिद्धिचरण नगरपालिका कायम भएको हो । युग कवि सिद्धिचरण श्रेष्ठको सम्झना र सम्मानमा यो नगरपालिकाको नामांकन सिद्धिचरण नगरपालिका गरिएको हो ।

यो नगरपालिका प्रशासनिक रुपमा १२ वटा वडाहरुमा विभाजन भएको छ, जसमध्ये वडा नं. १२ को जनघनत्व सबैभन्दा अधिक रहेको छ । २०६८ सालको जनगणना अनुसार यस नगरपालिकाका जम्मा ६९९४ घर परिवार संख्या र जनसंख्या २८८४४ रहेको छ, जसमा १३४३६ जना पुरुष र १५४०८ जना महिला रहेका छन् ।

यस नगरपालिकाको कार्यपालिकाको कार्यालय जिल्ला सदरमुकाम ओखलढुङ्गा बजारमा अवस्थित छ । जम्मा १६७.८८ वर्ग कि.मी क्षेत्रफलमा फैलिएको यस नगपालिकाको पूर्वी सिमानामा चिसङखुगढी गाउँपालिका, पश्चिमी सिमानामा मोलुङ गाउँपालिका, उत्तरी सिमानामा खिजीदेम्वा गाउँपालिका र सोलुखुम्बु जिल्लाको दूधकुण्ड नगरपालिका र दक्षिणी सिमानामा मानेभन्ज्याङ गाउँपालिका र खोटाङ जिल्लाको हलेसी तुवाचुङ्ग नगरपालिका रहेका छन् । पूर्वपट्टि रहेको ठूलो नदी दूधकोशी र पश्चिम पट्टि रहेको मोलुङ खोला दक्षिण वगेको यस नगरपालिकाको अधिकांश भूभाग दक्षिण फर्किएको छ ।

२.२.२ आर्थिक तथा सामाजिक अवस्था

यस नगरपालिका क्षेत्र भित्र जम्मा ६५ किलोमिटर नगर स्तरीय सडक रहेको छ जसमध्ये ३५ किलोमिटर कालोपत्रे र ८ किलोमिटर ग्राभेल सडक रहेको छ । त्यसै गरी यस नगरक्षेत्र भित्र जम्मा २२ वटा कच्ची तथा धुले सडकहरु रहेका छन् भने १० वटा यातायात सेवा सञ्चालित छन् । सदरमुकाम ओखलढुङ्गाका अलावा रुम्जाटार, रमाइलो डाँडा, मिलन चोक, नगरपालिका क्षेत्र, ठेलाछाप, ठाडे, सल्लेरी, जन्तरखानी, निशंखे, विगुटार जस्ता स्थानीय

व्यापारिक केन्द्रहरु हुन् । यस नगरपालिकाको बढ्दो शहरिकरणको आवश्यकतालाई यी बजार केन्द्रहरूले विभिन्न मालसामान तथा सेवाहरू आपूर्ति गरिरहेको छन् ।

यस नगरपालिकाले प्रकाशन गरेको नगरको वस्तुगत विवरण २०७४/०७५ अनुसार यस नगरपालिकामा जम्मा १०९९ वटा व्यापारिक/व्यवसायिक फर्म तथा संस्थाहरु रहेका छन् । तर हालसालै केन्द्रीय तथ्यांक विभागले प्रकाशन गरेको राष्ट्रिय आर्थिक गणना २०१८ को नतिजाअनुसार यस नगरपालिकामा जम्मा १४४२ वटा व्यवसाय रहेका र ५६२२ जना उक्त व्यवसायमा संलग्न रहेको देखिन्छ । यस नगरपालिकामा ३ वटा क्याम्पसहरु रहेका छन् भने १२४ वटा सामुदायिक तथा २० वटा संस्थागत गरी जम्मा १४७ वटा शैक्षिक संस्थाहरु रहेका छन् ।

सिद्धिचरण नगरपालिकामा वसोवास गर्ने मूख्य जाति क्षेत्री छन् भने, पहाडी ब्राह्मण, मगर, शेर्पा, नेवार, राई अन्य जातिहरूको बसोबास रहेको छ । यस नगरपालिका क्षेत्रको मूख्य आर्थिक क्रियाकलाप कृषिमा आधारित छ । यस वाहेकका ब्यापार व्यवसाय, सरकारी सेवा र अन्य सेवामूलक रोजगारी रहेका छन् । अन्य स्थानहरूबाट बसाई सर्दै आउने क्रम बढ्दै गएको र नगरपालिकाले समेत पूर्वाधारहरूमा लगानी बढाउदै लगेकाले विस्तारै यस नगरको बजार क्षेत्रसंगै आर्थिक गतिविधि बढ्दै गईरहेको छ । यस नगरपालिकाको अर्को अहमं पक्ष यूगकविको जन्मस्थान हुनु हो । आगामी दिनमा यस नगरपालिका पूर्वी पहाडी भेगकै एक महत्वपूर्ण आर्थिक केन्द्रको रुपमा स्थापित हुने सम्भावना देखिन्छ ।

२.२.३ प्राकृतिक सम्पदा

सिद्धिचरण नगरपालिका अन्तर्गत खेतीयोग्य जमिन ४१२० हेक्टर मध्ये १४५४ हेक्टर खेत र २६६६ हेक्टर बारी रहेको छ । यस नगरपालिकाको मूख्य प्राकृतिक सम्पदाहरूमा वन पैदावार, खोला नाला रहेका छन् । खोटो जडिबुटीहरू र अन्य काष्ठ तथा गैरकाष्ठ उत्पादनहरू वनक्षेत्रवाट हुने मूख्य उत्पादन हुन् भने नगरपालिका क्षेत्रमा रहेका खोलानालावाट उत्पादित खोलाजन्य उत्पादनका खानीहरू अर्को प्राकृतिक सम्पदाको रुपमा रहेको छ । नगरभित्र पनि ओखलढुङ्गा, रुम्जाटार लगायत झरना, गुफा, पोखरी, नदी जस्ता प्राकृतिक सम्पदा रहेका छन् । दूधकोशी, सुनकोशी, लिखु नदी र मोलुङखोला यस नगरपालिका भएर बग्ने प्रमुख खोलानालाहरु हुन् ।

२.२.४ धार्मिक, साँस्कृतिक एवंम् पर्यटकीय सम्पदा

धार्मिक, साँस्कृतिक एवम् पर्यटकीय दृष्टिकोणले समेत यो नगरपालिका महत्वपूर्ण रहेको छ । सिद्धिचरण नगरपालिका नेपालकै प्रमुख पर्यटकीय केन्द्रका रूपमा रहेको सोलुखुम्बुसँग जोडिएको छ । साथै यो तराई-हिमाल जोड्ने पर्यटकीय भागमा अवस्थित रहेको छ । नगरभित्र पनि ओखलढुङ्गा, रुम्जाटार लगायत झरना, गुफा, पोखरी, नदी जस्ता प्राकृतिक सम्पदा रहेका छन् । यसै नगरपालिका भएर सगरमाथा क्षेत्र, रामेछाप र खोटाङ जिल्ला प्रवेश र तराई समेत पुगिने हुँदा सिद्धिचरण नगरपालिकामा पर्यटन विकासको प्रशस्त सम्भावना रहेको छ ।

यो नगरपालिका नेपालकै प्रमुख पर्यटकीय गन्तव्यस्थल सोलुखुम्बुसँग जोडिएको तथा खुम्बुबाट पैदल मार्ग भएर पर्यटक फर्कने नाकामा अवस्थित छ । तीनतिरबाट ठूला र रमणीय नदी दूधकोशी, सुनकोशी र लिखुनदीले घेरिएको यो नगरपालिका धार्मिक गन्तव्य स्थल हलेसी जाने मार्गमा पर्दछ । यस नगर क्षेत्रमा बहु जातजाति धर्म संस्कृतिले भरिपूर्ण रहेको छ । नेवारको लाखे जात्रा, राईको चण्डी, शेर्पाको स्याब्रु, तामाङको सेलो, गुरुङको मारुनी, मगरको पाङ्रे नाच आदि प्रचलनमा प्रख्यात सास्कृतिक पक्ष रहेको पाइन्छ । यहाँका पर्यटकीय स्थलहरुमा गणेश मन्दिर, भीमसेनस्थान मन्दिर, सपनावति मन्दिर, सेतिदेवी मन्दिर, हरे राम हरे कृष्ण मन्दिर, जाल्पादेवी, चम्पादेवी मन्दिर, कालिकादेवी मन्दिर, लगलगे भ्यू टावर, नगर पार्क, स्रष्टा पार्क, शहिद पार्क, शहिद स्मृति पार्क प्रतिष्ठान आदि रहेका छन् भने रुम्जाटारमा रहेको बौद्ध गुम्बाले नगरपालिकाको गौरब बढाएको छ ।

२.२.५ मानवीय संसाधन

नवगठित नगरपालिकाको पहिलो निर्वाचन २०७४ वैशाख ३१ गते सम्पन्न भई हाल सोही निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरू मार्फत् नगरपालिकाको कार्य संचालन भइरहेको छ । यस नगरपालिकामा जम्मा ६४ जना नगर सभा सदस्यहरु र जम्मा २३ जना कार्यपालिका सदस्यहरु रहेका छन् ।

यस नगरपालिकाले हालका लागि एक संगठन संरचना स्वीकृत गरेको छ । यस संरचना अनुसार नगरसभा सर्वोच्च अंगको रुपमा रहेको छ भने यसअन्तर्गत नगरकार्यपालिका र नगरपालिका अन्तर्गत नगर प्रमुख रहने व्यवस्था छ । प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतल नगर प्रमुख अन्तर्गत रही नगर कार्यपालिकाको दैनिक प्रशासनिक कार्य संचालन हुने व्यवस्था रहेको छ ।

स्वीकृत संगठन संरचना अनुसार नगरपालिकामा प्रशासन, योजना तथा अनुगमन शाखा, पूर्वाधार विकास तथा वातावरण व्यवस्थापन शाखा, स्वास्थ्य तथा सामाजिक विकास शाखा, कानून शाखा, शिक्षा, युवा तथा खेलकूद शाखा र आर्थिक प्रशासन शाखा गरी जम्मा ६ वटा शाखाहरू, ८ वटा उपशाखाहरु, ३ वटा ईकाई, १ वटा स्वरोजगार केन्द र १२ वटा वडा कार्यालयहरु रहेका छन् । प्राप्त जानकारी अनुसार चालु आ.व.को श्रावण मसान्त सम्म यस नगरपालिकामा कर्मचारीको विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ :

तालिका १: नगरपालिकाका कर्मचारीह□को दरबन्दी तथा हाल कार्यरत संख्या सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	पद	दरवन्दी	हाल कार्यरत संख्या
१	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	१	१
२	लेखा अधिकृत	१	१
३	लेखापाल, सह लेखापाल	२	२
४	आन्तरिक लेखा परिक्षण (पाचौ)	१	१
५	अधिकृत सातौ	१	३
६	रोजगार सेवा केन्द्र	१	१
७	शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा(अधिकृत)	२	०
८	सूचना प्रविधि अधिकृत	१	१
९	सि. इन्जिनियर	१	०
१०	सव. इजिनियर (पाचौं)	२	१
११	जनस्वास्थ्य शाखा प्रमुख (अधिकृत सातौं)	१	१
१२	हेल्थ असिस्टेन्ट (पाँचौ)	१	०
१३	प.हे न. पाचौं /छैटौ	१	०
१४	नायव सुब्बा वडा सचिव	१	१
१५	योजना शाखा (योजना सम्झौता)	२	२
१६	आथिक विकास तथा व्यवसाय प्रवर्द्धन उपशाला (अधिकृत छैटौं)	१	०
१७	महिला विकास तथा समाज कल्याण (पाचौ)	२	२
१८	कानून शाखा (खरिदार) छैटौं	१	०
१८	कम्प्युटर अपरेटर	१	१
१९	अमिन	१	१
२०	सहायक पाचौं	८	१
२१	खरिदार	१	१
२२	सहायक चौथो	१४	१०
२३	अनुगमन, निकासा तथा फरोफारा	१	१
२४	कृषि विकास इकाई	२	२
२५	पशु विकास इकाई	२	२
	जम्मा	**५३**	**३६**
२६	सवारी चालक तथा कार्यालय सहयोगी		२८

नगरपालिकाको संगठन संरचनामा प्रशासन, योजना तथा अनुगमन शाखा अन्तर्गत् रहने गरी राजस्व उपशाखा गठन गरिएको छ । उक्त उपशाखामा सहायक पाचौको २ जना कर्मचारीको दरबन्दी स्वीकृत गरीएता पनि हाल सहायक पाचौ १ जना (वडा सचिवको जिम्मेवारी समेत) र कार्यालय सहायक १ जना गरी २ जना कार्यरत रहेका छन् ।

२.२.६ भौतिक सम्पत्ति

नगरपालिकाको कार्यालय तथा वडा कार्यालय गरी नगरपालिकाको विभिन्न ठाँउमा ३६-१४-१२-५ क्षेत्रफलको जग्गाको स्वमित्व रहेको छ, जसमा १९-२-३-१ क्षेत्रफल चाहिँ खेल मैदानको जग्गा रहेको छ । कार्यालय भवनमा नगरपालिकाका सम्पूर्ण शाखा, उपशाखा तथा ईकाईहरूका साथै १२ वटा वडा कार्यालयहरू संचालनमा रहेका छन् । १२ वटा वडा कार्यालयहरू मध्ये १० वटा वडा कार्यालयहरू नगरपालिका भवनमै रहेका छन् भने बाँकी २ वटा वडा कार्यालयहरू वडा क्षेत्रकै घरमा भाडामा सञ्चालित छन् । नगरपालिकाको स्वामित्वमा ११ वटा भवन रहेको छ । नगरपालिकाको स्वामित्वमा ५ वटा गाडी (जेसिवि, लोडर, दमकल टिप्पर तथा कार), मोटरसाइकल १८ वटा रहेको छ । कार्यालय तथा सबै वडाहरूमा कम्प्युटर, प्रिन्टर र ईमेलको सुविधा रहेको छ ।

२.३ राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीति

नगरपालिकाको प्रभावकारी राजस्व परिचालनका लागि कार्यपालिका बैठकले नगर उप-प्रमुखको संयोजकत्वमा देहायअनुसार ६ सदस्यीय राजस्व परामर्श समिति गठन गरेको छ ।

तालिका २: राजस्व परामर्श समिति

क.सं.	समितिका व्यक्तिहरु (पद)	समिति (जिम्वेवारी)
१	नगर उप प्रमुख	संयोजक
२	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	सदस्य
३	वडा अध्यक्ष (वडा नं.)	सदस्य
४	महिला सदस्य	सदस्य
५	उद्योग वाणिज्य संघ, प्रतिनिधि	सदस्य
६	राजस्व शाखा	सदस्य सचिव

राजस्व परामर्श समितिले विभिन्न छलफल तथा बैठकहरू सम्पन्न गरी राजस्वका दररेटहरू तथा राजस्व सम्बन्धी नीतिगत निर्णयहरू नगर सभा समक्ष पेस गरेको थियो ।

पुनर्संरचित नगरपालिको संवैधानिक व्यवस्थाको आधारमा नगरपालिकाले चालु वर्षको लागि आर्थिक ऐन पारित गरेको छ । राजस्व परामर्श समितिको बैठक वसी आन्तरिक आयको दररेट प्रस्ताव गरी नगरसभाले सो दररेट स्वीकृत गरेका छ । आयका शीषर्कगत दायरा तथा उक्त दायराका दररेटहरू राखी नगरसभा मार्फत् आर्थिक ऐन पारित गरिएको हो । नगर सभाद्वारा आ.व.२०७६।७७ को लागि आन्तरिक आय तर्फ शीर्षकगत वर्गीकरण सहित जम्मा रु. २ करोड ३१ लाख संकलन हुने अनुमान गरेका छ ।

वित्तीय प्रणालीलाई सबलीकरण गर्न, सार्वजनिक खर्चको बढ्दो आवश्यकतालायई पूरा गर्न र परनिभरतालाई कम गर्न आन्तरिक श्रोत परिचालन आवश्यक छ भन्ने महत्वका साथ सिद्धिचरण नगरपालिकाको नगर सभाले आ.व.२०७६।७७ का लागि गरेका राजस्व सम्बन्धी देहायका नीति अबलम्बन गरेको छ:

- व्यवसाय कर संकलनका लागि ओखलढुङ्गा उद्योग वाणिज्य संघसंग सहकार्य गर्ने ।
- कर प्रशासनको सवलिकरण गर्ने ।
- नगरपालिकालाई प्राप्त हुने आन्तरिक स्रोतको पहिचान गर्न संभाव्यता अध्ययन गर्ने ।

- करको प्रभावकारिता बृद्धि गर्न कर शिक्षा कार्यक्रम वडा स्तरमा निरन्तर संचालन गर्ने ।
- नगरको राजस्वमा बढी योगदान पुऱ्याउने वडा कार्यालयलाई राजस्वको अनुपातमा विकास उपलब्ध गराउने नीति लिने ।
- राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- आन्तरिक स्रोत परिचालनलाई दिगो र भरपर्दो बनाउन वडास्तर बाटै राजस्व संकलन व्यवस्था मिलाउने ।
- कर प्रशासनलाई सूचना प्रविधिसंग आवद्ध गर्ने ।
- कर प्रशासनलाई अपाङ्ग मैत्री तथा सेवाग्राही मैत्री बनाउने ।

२.४ आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

नगरपालिकालाई प्राप्त कानूनी अधिकारको आधारमा सम्भाब्य आय शीर्षकहरूको परिचालन अवस्थाको विश्लेषण गरिएको छ । यसले नगरपालिकामा सम्भावना भएका आय शीर्षकहरूको संभाव्यता, संकलनको अवस्था तथा दरको निर्धारणको अवस्थालाई देखाउछ ।

तालिका ३: आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

क.सं.	आयका शीर्षक	सम्भावना	संकलन	दर निर्धारण
क.	**कर तर्फ**			
१	भूमि कर (मालपोत)	छ	एकीकृत सम्पत्ति कर लागू भई बक्यौता मात्र संकलन गरिएको	नभएको
२	सम्पत्ति कर	छ	एकीकृत सम्पत्ति करको रुपमा	भएको (एकीकृत सम्पत्ति करको रुपमा)
३	सवारी कर (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सा)	छ	छ	भएको
४	घर जग्गा बहाल कर	छ	भएको	भएको
५	व्यवसाय कर	छ	भएको	भएको
६	जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर	छ	भएको	भएको
७	विज्ञापन कर	छ	नभएको	भएको
ख.	**गैरकर**			
१	स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको विक्री	छ	छ (प्रदेश सरकार कानून बमोजिम)	नभएको
२	काठ, दाउरा, जाराजुरी, दहत्तर, बहत्तर बिक्री	छ	नभएको	नभएको
३	नक्सापास दस्तुर	छ	भएको	भएको
४	व्यक्तिगत घटना दर्ता शुल्क	छ	भएको	भएको
५	वहाल विटौरी शुल्क	छ	भएको	भएको
६	पार्किङ्ग शुल्क	छ	भएको	भएको
७	सरकारी सम्पत्तिको बहाल बाट आय	छ	भएको	भएको
८	अस्पताल संचालन	छैन		

क.सं.	आयका शीर्षक	सम्भावना	संकलन	दर निर्धारण
९	फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क	छ	नभएको	भएको
१०	स्थानीय खानेपानी महसुल	छैन		
११	स्थानीय विद्युत महसुल	छैन		
१२	केवलकार, टेकिङ्ग, कायाकिङ्ग, वन्जीजम्प, जिपफ्लायर, प्याराग्लाईडिङ्ग आदि मनोरंजन तथा साहसी खेलकुद सम्वन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवाशुल्क	छैन		
१३	निर्माण, संचालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीयपुर्वाधार तथा सेवामा सेवा शुल्क (खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, ढल निकास, सडक वत्ति,शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, ब्ययमशाला, पर्यटकिय स्थल, हाटवजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, वसपार्क, पुल आदि	छ (पार्क, पशु वधशाला, वसपार्क, शौचालय आदी)	नभएको	नभएको
१४	मूल्यांकन सेवा शुल्क	छ	भएको	भएको
१५	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका ब्यापारिक फर्म	छ	भएको	भएको (आशिंक मात्र)
१६	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क	छैन		
१७	वडा मार्फत गरीने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर	छ	भएको	भएको
१८	दण्ड जरिवाना	छ	भएको	भएको

उल्लेखित तालिकाका आधारमा विश्लेषण गर्दा नगरपालिकाले कर तर्फ ६ वटै शीर्षकहरूमा आय संकलन गर्ने सम्भावना देखिन्छ, जसमध्ये नगरपालिकाले हालसम्म ५ वटै शीर्षकहरूको करका दरहरू निर्धारण गरी ५ वटै शीर्षकहरूबाट कर संकलन गरिरहेको छ । तर सम्पत्ति करको हकमा भने एकिकृत सम्पत्ति करको रुपमा दर निर्धारण गरी सोही अनुसार कर संकलन गरिरहेको छ भने मालपोत अघिल्ला वर्षहरुको बक्यौतामात्र संकलन गरिरहेको छ ।

त्यसैगरी गैर कर तर्फ समग्रमा जम्मा १७ वटा शीर्षकहरू मध्ये १२ वटा शीर्षकहरूबाट आय संकलन गर्ने सम्भावना देखिन्छ । हालसम्म नगरपालिकाले जम्मा १० वटा शीर्षकहरूमा दर निर्धारण गरी आय संकलन गरिरहेको छ ।

नगरपालिकालाई प्राकृतिक तथा खानी जन्य वस्तुको विक्री गर्ने अधिकार प्राप्त भएतापनि यसको हालसम्म दर निर्धारण तथा संकलन भएको छैन । नगरपालिकाले प्रदेश सरकारले निर्धारण गरी दहत्तर वहत्तर शुल्क अन्तर्गत खानी जन्य वस्तुको शुल्क संकलन गरी प्रदेशसंग राजस्व वाँडफाँड गरी आएको छ ।

२.५ आन्तरिक आय संकलन तथा राजस्व संरचनाको अवस्था

नगरपालिकासंग विगत आर्थिक वर्षहरुको तथ्यांकको शीर्षकगत रुपमा अभिलेख निकै कमजोर रहेको देखिन्छ । आन्तरिक आयको अनुमान गर्दा समेत शीर्षकगत रुपमा नगरेर एकमुष्ठ गर्ने गरेकोमा चालु आ.व.बाट शीर्षकगत गर्ने प्रयास गरेको देखिन्छ तर पनि उक्त अनुमान कुनै आधारमा नटेकेर एकमुष्ठ अनुमान गरिएको छ जुन पूर्ण समेत देखिदैन ।

नगरपालिकाकाबाट प्राप्त तथ्यांक अनुसार नगरपालिकाले विगत आ.व. २०७५।७६ मा संकलन गरेको यथार्थ आय, चालु आ.व.का लागि गरिएको अनुमान सम्बन्धी आय विवरण देहाय अनुसार रहेको छः

तालिका ४: नगरपालिकाको आय संकलन तथा राजस्व संरचना *(रु ००० मा)*

बजेट नं	बजेट आम्दानी शीर्षक	आ.व. २०७५/०७६ को यथार्थ आय	आ.व. २०७६/०७७ को अनुमानित आय
क.	**आन्तरिक आय**	**१०,३६२**	**१८,४७०**
१	**कर**	**५,४८०**	**११,७७०**
१.१	एकिकृत सम्पत्ति कर	३,७७९	-
१.२	भुमि तथा मालपोत कर	८	८,५००
१.३	घर बहाल कर	१,०४०	१,५००
१.४	सवारी साधन कर	८	-
१.५	व्यवसाय कर	५	१,५००
१.६	कवाडी तथा जीवजन्तु कर	६	२०
१.७	अन्य कर	६३५	२५०
२	**शुल्क तथा सेवा शुल्क**	**६४३**	**१,१००**
२.१	बहाल बिटौरी शुल्क	५२०	१,०००
२.२	पार्कीङ शुल्क	१	-
२.३	परिक्षा शुल्क	१	-
२.४	शिक्षा सेवा शुल्क	२१	-
२.५	अन्य सेवा शुल्क	१००	१००
३	**दस्तुर**	**३,७१६**	**५,५००**
३.१	नक्सापास दस्तुर	१,७१२	२,०००
३.२	सिफारिस दस्तुर	१,८८५	१,५००
३.३	व्यक्तिगत घटना दस्तुर	-	५००
३.४	नाता प्रमाणित दस्तुर	-	२००
३.५	अन्य दस्तुर	११९	१,३००
४	**बिक्री तथा अन्य विविध आय**	**५२३**	**१००**
४.१	अन्य बिक्रीबाट प्राप्त आय	१११	-
४.२	सरकारी सम्पत्तिको बहाल बाट प्राप्त आय	३६१	-
४.३	अन्य विविध आय	५१	१००
ख.	**राजस्व बाँडफाँड तर्फ**	**६७,६७५**	**९६,९१९**
१	संघीय सरकार बाट प्राप्त मु.अ.कर तथा अन्तःशुल्क	५८,६५५	८५,२००
२	मालपोत रजिष्ट्रेशन	३,४९७	-
३	प्रदेश सरकारबाट प्राप्त सवारी कर	५,५२३	११,७१९
ग.	**अनुदान तथा बित्तीय हस्तान्तरण**	**५१८,१९५**	**४२१,७८०**
१	**अन्तर सरकारी अनुदान**	**४०७,०६३**	**४२१,७८०**
१.१	वित्तीय समानीकरण अनुदान	१०३,५३६	११३,८८०
१.२	सशर्त अनुदान	२८४,८७५	२४७,९००
१.३	समपूरक अनुदान	१८,६५२	४०,०००

बजेट नं	बजेट आम्दानी शीर्षक	आ.व. २०७५/०७६ को यथार्थ आय	आ.व. २०७६/०७७ को अनुमानित आय
१.४	विशेष अनुदान	-	२०,०००
२	**अन्य आन्तरिक अनुदान तथा वित्तीय हस्तान्तरण**	**१११,१३२**	-
घ.	**जनसहभागीता नगद**	**१,२८६**	-
	कूल राजस्व	**५९७,५१७**	**५३७,१६९**

विगत आ.व.को यथार्थ संकलनको आधारमा विश्लेषण गर्दा नगरपालिकाको आन्तरिक आयको संरचनामा प्रमुख तीन स्रोतहरूमा क्रमशः एकिकृत सम्पत्ति कर, सिफारिश दस्तुर र घरजगा बहाल कर रहेको छ ।

तलको तालिकामा नगरपालिकाको आन्तरिक आयको स्रोत अनुसारको संरचना तथा तिनको कूल आन्तरिक आयमा योगदान देखाइएको छ, जसअनुसार नगरपालिकाको कूल आन्तरिक आयमा सबैभन्दा बढी स्थानीय करको योगदान ५२.८९ प्रतिशत रहेको छ भने दोस्रो तथा तेस्रोमा क्रमशः दस्तुर तथा शुल्क तथा सेवा शुल्कको योगदान रहेको छ ।

तालिका ५: आन्तरिक आयमा शीर्षकगत योगदान *(रु ००० मा)*

आन्तरिक आय स्रोत	आ.व. २०७५/०७६ को यथार्थ आय	प्रतिशत	आ.व. २०७६/०७७ को अनुमानित आय	प्रतिशत
कर	५४८०	५२.८९	११७७०	६३.७२
शुल्क तथा सेवा शुल्क	६४३	६.२१	११००	५.९६
दस्तुर	३७१६	३५.८६	५५००	२९.७८
बिक्री तथा अन्य विविध आय	५२३	५.०५	१००	०.५४
जम्मा आन्तरिक आय	**१०३६२**	**१००.००**	**१८४७०**	**१००.००**

नगरपालिकाको आय संरचना हेर्दा आन्तरिक आयको हिस्सा न्यून छ जसले नगरपालिका वाह्य स्रोतमा निर्भर रहेको देखिन्छ । तल उल्लेखित तालिका ७ तथा रेखाचित्र १ मा हेर्दा आ.व. २०७५/०७६ को कूल आयमा आन्तरिक स्रोतबाट प्राप्त आयले जम्मा १.७३ प्रतिशत, राजस्व बाँडफाँडले ११ प्रतिशत र बाँकी ८७ प्रतिशत हिस्सा बाह्य स्रोतले ओगटेको छ ।

तालिका ६: कुल आयमा शीर्षकगत योगदान *(रु ००० मा)*

आय स्रोत	आ.व. २०७५/०७६ को यथार्थ आय	प्रतिशत	आ.व. २०७६/०७७ को अनुमानित आय	प्रतिशत
आन्तरिक आय	१०३६२	१.७३	१८४७०	३.४४
राजस्व बाँडफाँड तर्फ	६७६७५	११.३३	९६९१९	१८.०४
अनुदान तथा बित्तिय हस्तान्तरण	५१८१९५	८६.९४	४२१७८०	७८.५२
जनसहभागिता नगद	१२८६	०.१२	०	०.००
जम्मा आन्तरिक आय	**५९७५१७**	**१००.००**	**५३७१६९**	**१००.००**

रेखाचित्र १: नगरपालिकाको कुल आय शीर्षकगत योगदान

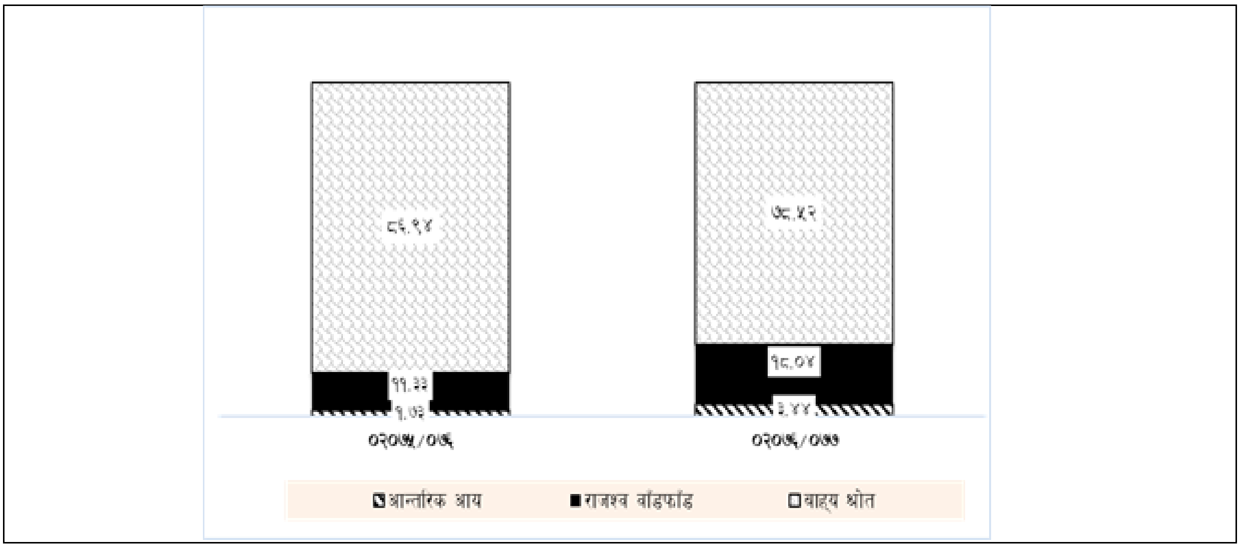

२.६ राजस्व परिचालनका लागि प्रशासनिक व्यवस्था

संगठन संरचनामा यस नगरपालिकाले प्रशासन, योजना तथा अनुगमन शाखा अन्तर्गत् रहने गरी राजस्व उपशाखा गठन गरे तापनि व्यवहारमा उपशाखाको रुपमा कार्यरत देखिदैन । स्थलगत अवलोकन तथा विभिन्न सूचनाका आधारमा हेर्दा हाल नगरपालिकाको राजस्व संकलनको अवस्था देहायअनुसार रहेको छ :

- राजस्व उपशाखा (सहायक पाचौ २ जना कर्मचारीको दरबन्दी सहित) को संरचना स्वीकृत गरीए तापनि हाल सहायक पाचौ १ जना (वडा सचिवको जिम्मेवारी समेत) र कार्यालय सहायक १ जना गरी २ जना कार्यरत रहेको ।
- राजस्व उपशाखाका लागि बेग्लै कार्यकक्ष तथा भौतिक सुविधा (कम्प्युटर, प्रिन्टर, सफ्फट्वेयर तथा फर्निचर रहेको) ।
- राजस्व उपशाखा तथा उक्त उपशाखाका कर्मचारीले गर्नुपर्ने कामहरुको कार्यविवरण नरहेको ।
- उपशाखामा राजस्व प्रशासनको काम भन्दा पनि राजस्व संकलन ईकाईको रुपमा रहेको । आफूले संकलन गरेको तथ्यांकहरु बाहेक विगत आ.व.मा संकलन भएका राजस्व सम्बन्धी तथ्यांक, विभिन्न आर्थिक वर्षहरुको राजस्व बजेट जस्ता आवश्यक तथ्यांक तथा दस्तावेजहरु नभएको ।
- राजस्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीले नम्र व्यवहारका साथ सेवाग्राहीलाई सेवा दिने गरेको ।
- राजस्व संकलनका लागि नेपाल सरकार (भवन विभाग अन्तर्गत्को कार्यक्रम) द्वारा निर्मित् सफटवेयर जडान गरी सोको प्रयोग गरिएको ।
    - *उक्त सफट्वेयरका लागि आवश्यक ब्याकअप हालसम्म सेवा प्रदायक संस्थाले नै उपलब्ध गराईरहेको (नगरपालिकाको आफ्नै बेग्लै ब्याकअप हुने पर्नेमा सो नभएको) ।*

- *सेवा प्रदायककै व्याकअपमा रहेर सफ्टवयेर प्रणाली संचालन भएका कारण बिलिङ्ग प्रणालीमा विभिन्न समस्याहरु (वडा कार्यालयहरुमा समेत) आईरहको ।*
- *नगरपालिका कार्यालय तथा केही वडा कार्यालयहरू (वडा नं. ४, ८, ९ र ११) मा जडान गरी कम्प्युटर विलिङ्ग प्रणाली मार्फत् राजस्व संकलन हुने गरेको ।*
- *सफ्टवेयरमा राजस्वका शीर्षकहरू हाल नेपाल सरकारले व्यवस्था गरेको राजस्व कोड तथा शीर्षक अनुसार नभएकाले संकलन गरिएको राजस्वका शीर्षकहरू नमिलेको ।*
- *करका शीर्षक अनुसार नगर सभाले निर्धारण गरेको दर प्रविष्टी नगरेकाले रसिद काट्ने बेलामा नै हातले प्रविष्टी गरीने हुदा झन्झटिलो र गल्ति हुने सम्भावना रहेको ।*
- *सेवा शुल्क तथा बिक्रीको बेग्लै महल तथा शीर्षक नखोलिएकाले यस किसिमको आयहरू विविध आय शीर्षकमा संकलन हुने गरेको ।*

- वडा नं. ४, ८, ९ र ११ ले *कम्प्युटर विलिङ्ग प्रणाली मार्फत्* सम्पत्ति कर र सिफारिश दस्तुरहरू संकलन गर्ने गरेको ।
- उल्लेखित बाहेकका बाँकी वडाहरुले नगदी रसिद मार्फत् सिफारिश दस्तुरहरु मात्र संकलन गर्ने गरेको र सम्पत्ति कर तथा नक्सापास दस्तुर राजस्व नगरपालिका कार्यालयबाट नै संकलन हुने गरेको ।

- सम्पत्ति करका करदाताहरूको फाईल तथा दैनिक काटीने रसिदहरू व्यवस्थित रुपमा फाईलिङ्ग नभएको ।
- संकलित रकम अवस्था हेरी प्रत्येक २ दिनमा बैंक दाखिला गर्ने गरेको । वडा कार्यालयहरूले पनि सोही अनुसार बैंक दाखिला गरी मासिक रुपमा नगरपालिकाको राजस्व संकलन केन्द्रमा विवरण सहित भौचर बुझाउने गरेको गरेको ।
- मासिक रुपमा वडा कार्यालयहरू प्राप्त विवरणहरू समेत समावेश गरी शीर्षकगत रुपमा संकलित रकमको विवरण सहित बैंक भौचरहरू लेखा शाखामा बुझाईने गरेको ।
- राजस्व संकलनको स्पष्ट कार्यविधि नभएकाले राजस्व संकलन गर्दा शीर्षकहरू चयनमा अस्पष्टता रहेको । एउटै किसिमको आम्दानी पनि समय अनुसार फरक फरक शीर्षकमा प्रविष्टी हुने गरेको ।
- राजस्व संकलनको जिम्मेवारी सहित कार्यरत कर्मचारीहरूका लागि तालिम तथा अभिमुखीकरण नभएको ।
- हालसम्म राजस्व संकलन तथा त्यसको प्रभावकारिताका लागि अनुगमन तथा मूल्यांकन नभएको ।

परिच्छेद तीन :

आन्तरिक आय सम्भावना विश्लेषण

यस परिच्छेदमा नगरपालिकाको आन्तरिक आय राजस्व संकलनका प्रमुख क्षेत्रहरुको आय संकलनको अवस्था, सम्भावना, समस्या तथा चुनौतीहरु शीर्षकगत रुपमा विश्लेषण गरिएको छ । त्यसैगरी राजस्व परिचालनमा रहेका सवालहरुको पहिचान, विश्लेषण र समस्या सामाधानका उपायहरुको खोजी गरिएको छ ।

३.१ आन्तरिक आय स्रोतका प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण

३.१.१ सम्पत्ति कर

हालको अवस्था:

नगरपालिकाले आ.व. २०७५।७६ देखि एकिकृत सम्पत्ति करको रुपमा यो कर संकलन गरिरहेको छ । एकिकृत सम्पत्ति कर कार्यान्वयन का लागि नगरपालिकाले बेग्लै कार्यविधि नबनाएको भएता पनि आ.व. २०७५/०७६ को आर्थिक ऐनमा जग्गा र संरचनाको मुल्यांकन तथा मुल्यांकनको आधारमा करको दर तोकेको पाईन्छ । तर चालु आ.व.को आर्थिक ऐनमा भने करको दरमात्र उल्लेख गरिएको छ । आ.व. २०७५।७६ मा जम्मा ८६२३ जना करदाताबाट रु. ३७७८६६२ रुपैया संकलन भएकोमा चालु आ.व.का लागि कुनै रकम अनुमान गरिएको छैन । तर पनि नगरपालिकाले यो कर संकलन गरिरहेको छ । २०७६ भाद्र २० गते सम्म जम्मा ९४२२ करदाताहरु दर्ता भएका छन् भने उक्त मिति सम्म रुं ८७५४३५ रुपैया संकलन भएको छ । यस नगरपालिकाले लागू गरेको सम्पत्ति मूल्यांकनको दर र करको दरमा जनताले बढी भयो भन्ने गुनासोहरु आउने गरेको छ ।

संभाव्यता:

यस नगरपालिकामा घरधूरी सम्बन्धी हालसम्म कुनै सर्भेक्षण नभएकाले २०६८ सालको जनगणनाको तथ्याकंको आधारमा जम्मा ६९९४ घरधूरी रहेको देखिन्छ । तर छलफलका क्रममा प्राप्त जानकारी अनुसार हाल यस क्षेत्रमा घरधूरी संख्या करिब ८००० रहेको अनुमान गरिएको छ ।

विद्यमान कानूनी व्यवस्थाले घर र घरले चर्चेको जग्गा र अधिकतम सो जग्गा बराबरको थप जग्गामा मात्र सम्पत्ति कर लाग्ने हुँदा उल्लेखित घरधूरी संख्या ८००० लाई नै यस अध्ययनको प्रयोजनका लागि कूल सम्पत्ति करदाता संख्या कायम गरिएको छ । उल्लेखित तथ्यांकका आधारमा विश्लेषण गर्दा देहाय बमोजिक सम्पत्ति कर संकलन हुने सम्भावना देखिन्छ :

करदाता सम्बन्धी विवरण	करदाता संख्या (अनुमानित)	औसत करको दर (अनुमानित)	सम्भाव्य संकलन
३ करोड भन्दा बढी मुल्यको सम्पत्ति भएका करदाता	५०	५०००	२५०,०००
०१ दखी ३ करोड मुल्यको सम्पत्ति भएका करदाता	२००	२५००	५००,०००
०१ करोड सम्म मुल्यको सम्पत्ति भएका करदाता	७७५०	५००	३,८७५,०००
जम्मा	**८०००**		**४६२५०००**

सुधारका पक्षहरू:

सम्पत्ति कर कार्यान्वयनका सम्बन्धमा नगरपालिकाले गर्नुपर्ने विषयहरु निम्नअनुसार रहेको देखिन्छ :

- नगरपालिकाको आर्थिक ऐनमा हाल भएको सम्पत्ति कर सम्बन्धी प्रावधानलाई विद्यमान संघीय कानून बमोजिम हुने गरी परिमार्जन गर्ने ।
- सम्पत्ति कर सम्बन्धी पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुमा तालिम संचालन गर्ने ।

- नगरपालिकाको क्षेत्र निर्धारण गरी सम्पत्ति मूल्यांकन दर र सम्पत्ति करको दर निर्धारण गर्ने ।
- सम्पत्ति कर कार्यान्वयनका लागि बेग्लै सम्पत्ति कर व्यवस्थापन कार्यविधि तयार गर्ने ।
- सम्पत्ति कर संकलन सफ्टवयेर परिमार्जन गर्ने ।

३.१.२ मालपोत वा भूमि कर

हालको अवस्थाः

यस नगरपालिकाले गत आ.व. देखि एकिकृत सम्पत्ति कर लागू गरेका कारण हाल मालपोत बक्यौता रकम मात्र संकलन गरिरहेको छ । तर पनि चालु आ.व.को आर्थिक ऐनमा भूमिकर संकलन गर्न सकिने व्यवस्था उल्लेख गरेको भएता पनि दर भने निर्धारण गरेको छैन । गत आ.व.मा ७५३६ रुपैया बक्यौता मालपोत संकलन गरेकोमा चालु आ.व.मा ८५ लाख संकलन हुने अनुमान गरेको छ ।

संभाव्यताः

नगरपालिकामा भूमिकर लगाउन योग्य जग्गा र सोको करदाता सम्बन्धी यकीन तथ्यांक उपलब्ध नभएको हुँदा नगरपालिकाको अनुमानित घरधूरी संख्या ८००० लाई आधार मानी यो करको सम्भाव्यता एकिन गरिएको छ । एक घरधूरीमा एकभन्दा बढी व्यक्तिसँग भूमिकर योग्य जग्गा हुन सक्ने र सबै जग्गाधनीले घर निर्माण नगरी घडेरी मात्र राख्ने तथा नगरपालिका बाहिरका बासिन्दाहरुको समेत जग्गा भएको अवस्था समेतलाई ध्यानमा राखी कूल घरधूरी ८००० मा १०० प्रतिशत थप गरी करिब १६००० जना मालपोतका करदाता संख्या निर्धारण गरिएको छ । कार्यशालाका दौरान गरिएको छलफलका आधारमा उक्त करदातामध्ये करिब १५ प्रतिशतसंग ५ रोपनी भन्दा अधिक जग्गा रहेको भने बाँकीसंग औसत २ रोपनी रहेको आंकलन गरिएको थियो । त्यसै गरी जग्गाको वर्गीकरण अनुसार मालपोतको दर प्रगतिशित बनाउने र औसत ३० प्रति रोपनी हुने कुरामा सहमति भएको थियो । सो आधारमा विश्लेषण गर्दा मालपोत संकलनको सम्भावना देहाय अनुसार रहेको छ :

करदाता सम्बन्धी विवरण	करदाता संख्या (अनुमानित)	प्रस्तावित करको दर		सम्भाव्य संकलन
		प्रति रोपनी	प्रति करदाता	
५ रोपनी भन्दा अधिक जग्गा हुने करदाता	२४००	३०	२००	४८०,०००
औसत २ रोपनी जग्गा हुने करदाता	१४४००	३०	६०	८६४,०००
जम्मा	**१६८००**			**१,३४४,०००**

सुधारका पक्षहरूः

नगरपालिकामा भूमि तथा करदाता सम्बन्धी विस्तृत र यकीन तथ्यांक उपलब्ध छैन । यसकारण भूमि र करदातासम्बन्धी विस्तृत र यकीन तथ्यांक संकलन र नियमित अद्यावधिकरणको व्यवस्था गर्नु मालपोत सम्बन्धमा प्रमुख आवश्यकताको रुपमा रहेको देखिन्छ । थप सुधारका पक्षहरु देहायअनुसार छन् :

- मालपोतको दर निर्धारण गरी आर्थिक ऐनमा उल्लेख गर्ने ।
- आगामी दिनमा जग्गाको मूल्यको आधारमा भूमिकर संकलन गर्ने गरी व्यवस्था गर्दै जाने ।

३.१.३ घरजग्गा वहाल कर

हालको अवस्थाः

नगरपालिकाले आर्थिक ऐनमा उल्लेख गर्दै नगरपालिका क्षेत्रभित्रको घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, शेड, काराखाला, जग्गा पूरै वा आशिंक रुपमा बहाल लगाएमा घरधनी वार्षिक रुपमा बहाल रकमको १० प्रतिशत असुल गर्ने व्यवस्था गरेको छ । नगरपालिकाले प्रभावकारी रुपमा यो कर संकलन गर्न सकेको छैन । हालसम्म

संस्थागत रुपमा बहालमा बस्ने संस्थाहरूले अन्य निकायको कानूनी प्रावधानका कारण नबुझाई नहुने भएको खण्डमा मात्र बुझाउने गरेको देखिन्छ । आ.व. २०७५।७६ मा यस शीर्षकवाट करिब रु. १० लाख ४१ हजार संकलन भएकोमा चालु आ.व.को लागि जम्मा रु. १५ लाख संकलन हुने अनुमान रहेको छ ।

संभावना:

संकलित तथ्यांक अनुसार नगरपालिका क्षेत्रमा करिव ८०० जनाले विभिन्न प्रयोजनका लागि घरजग्गा वहालमा लिएको अनुमान छ । नगरपालिकाले घरजग्गा वहाल करलाई प्रगतिशिल बनाई बहाल कर बहाल रकमको ५, ७ र १० प्रतिशतका दरले निर्धारण गर्दा देहाय बमोजिम संकलन सम्भावना देखिन्छ ।

तालिका ७: घरजग्गा करको सम्भाव्यता विवरण

क्र. सं.	प्रयोजनका आधारमा बहाल लिने करदाता	बहालमा भएको संख्या	औसत मासिक भाडा रकम	जम्मा वार्षिक भाडा असुली	प्रस्तावित करको दर	घर बहाल कर
			(ख)	(ग)	(घ)	(ङ)
		(क)	अनुमानित	क x ख x१२	प्रतिशत	ग x घ
1	अडिट गर्ने तथा संस्थागत व्यवसायीक फर्म, वित्तिय संस्था तथा सार्वजनिक संस्थाहरु (औसत मासिक रु. १५००० भाडा आर्जन गर्ने)	६०	१५,०००	१०,८००,०००	१०	१,०८०,०००
2	उल्लेखित बाहेक व्यवसायीक तथा घरयासी प्रयोजनले बहालमा लगाउने (औसत मासिक रु. ३००० भाडा आर्जन गर्ने)	७५०	३,०००	२७,०००,०००	३	८१०,०००
जम्मा		**८१०**		**३७,८००,०००**		**१,८९०,०००**

सुधारका पक्षहरू:

- वहालमा भएका घरजग्गाको लगत संकलन गरी अद्यावधिक गर्ने र सम्पत्ति करसंग आवद्ध गर्ने ।
- वहालकरको दर पुनरावलोकन गरी प्रगतिशित दर निर्धारण गर्ने ।
- घरजग्गा वहाल कर संकलन कार्यविधि तर्जुमा गर्ने ।
- आर्थिक ऐन वा कार्यविधिमा बहाल कर नतिरेमा हुन सक्ने दण्ड सजाय सम्बन्धी स्पष्ट प्रावधार राख्ने ।

३.१.४ व्यवसाय कर

हालको अवस्था:

नगरपालिकाले आर्थिक ऐनमा व्यवसायहरूलाई व्यवसायको किसिमको आधारमा विभाजन गरी वार्षिक करको दर निर्धारण गरेको छ । करको दर न्यूनतम रु ५०० देखि अधिकतम रु ५०,००० सम्म रहेको छ । तर ऐनमा कर नतिरेमा हुन सक्ने दण्ड सजायको व्यवस्था भने गरिएको देखिदैन । तर हालसम्म कति व्यवसायहरु दर्ता भई वार्षिक कर तिरिरहेका छन् भन्ने यकिन तथ्यांक प्राप्त गर्न सकिएन । गत आ.व. २०७५/०७६ मा नगरपालिकाले व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर अन्तर्गत् जम्मा रु. ६५०० संकलन गरेको छ । त्यसै गरी चालु आ.ब.मा जम्मा रु. १५ लाख संकलन हुने अनुमान गरेको छ ।

संभावना:

यस नगरपालिकाले प्रकाशन गरेको नगरको वस्तुगत विवरण २०७४/०७५ अनुसार यस नगरपालिकामा जम्मा व्यवसायहरु रहेका छन् । तर हालसालै केन्द्रीय तथ्यांक विभागले प्रकाशन गरेको राष्ट्रिय आर्थिक गणना २०१८ को नतिजाअनुसार यस नगरपालिकामा जम्मा १४४२ वटा व्यवसाय रहेका र ५६२२ जना उक्त व्यवसायमा

संलग्न रहेको देखिन्छ । यस अध्ययनका लागि राष्ट्रिय आर्थिक जनगणनाको नतिजा अनुसारको तथ्यांकलाई आधार लिइएको छ । उक्त तथ्यांक र कार्यशाला छलफलका दौरान प्राप्त नतिजाका आधारमा हेर्दा जम्मा व्यवसायीलाई ठूला, मध्यम र साना करदाता गरी तीन तहमा वर्गीकरण गरी देहायअनुसार सम्भावयता यकिन गरिएको छ :

तालिका ८: व्यवसाय करको सम्भाव्यता विवरण

क्र.सं.	करदाता (व्यापार व्यवसायको स्तर अनुसार)	संख्या	औसत करको दर	संभावित आय
१	ठुला व्यवसायीहरु (५००० भन्दा अधिक कर तिर्ने करदाता)	१५	५,५००	८२,५००
२	मध्यम व्यवसायीहरु (२,००० भन्दा अधिक ५,००० सम्म कर तिर्ने करदाता)	१००	३,५००	३५०,०००
३	साना व्यवसायीहरु (२,००० र सो भन्दा कम कर तिर्ने करदाता)	१,३२७	१,३००	१,७२५,१००
	जम्मा	**१,४४२**		**२,१५७,६००**

सुधारका पक्षहरू:

नगरपालिकाको व्यवसाय कर संकलनमा सुधार ल्याउनका लागि निम्न कार्यहरू गर्न आवश्यक देखिन्छ :

- व्यवसायको करको लगत संकलन गरी व्यवसाय करको अभिलेखलाई सम्पत्ति करको अभिलेखसंग आवद्ध गर्ने ।
- एकै प्रकारको व्यवसायलाई व्यवसायमा भएको लगानी तथा कारोवारको आधारमा ठूला, मझौला र साना (क, ख, ग) वर्गमा वर्गीकरण गरी करको दरमा परिमार्जन गर्ने ।
- नगरपालिका क्षेत्रमा व्यवसाय गर्नको लागि नगर कार्यपालिकावाट व्यवसाय संचालन इजाजत लिनुपर्ने व्यवस्था अनिवार्य गर्ने ।
- व्यवसाय कर संकलन टोली गठन गरी वर्षमा १ पटक व्यवसाय कर संकलन अभियान संचालन गर्ने ।
- व्यवसाय दर्ता प्रकृया संगै बन्द भएका व्यवसायहरु नामसारी तथा खारेजी गर्ने कामलाई पनि तीब्रता दिने ।

३.१.५ जडिवुटी, कवाडी, जीवजन्तु कर

हालको अवस्था:

नगरपालिकाका बजार क्षेत्रबाट कवाडी संकलन गरी बेचविखन गर्ने व्यवसायहरू रहेका छन् तर अन्य मरेका जीवजन्तु तथा जडिवुटी संकलन तथा बिक्रीका सन्दर्भमा भने तथ्यांक तथा सूचनाको अभाव देखिन्छ । नगरपालिकाले आर्थिक ऐनमा यो कर संकलनको प्रावधान गरेको नभएता पनि अनुसूचीमा भने करका दरहरू उल्लेख गरेको छ । अघिल्लो आ.व.मा जम्मा रु. ३००० संकलन भएकोमा चालु आ.व.का लागि कुनै रकम अनुमान गरेको छैन । नगरपालिकाले यस्ता व्यवसाय संचालन गर्नेलाई इजाजत प्रदान गरी प्रति क्विन्टलका दरले यस्ता कारोवार गर्नेसंग कर संकलन गर्न उपयुक्त देखिन्छ ।

यस नगरपालिकाका केही क्षेत्रमा जडिबुटी न्यून रुपमा संकलन हुने र बिक्री वितरण हुने गरेको पाईन्छ । तर यस नगरपालिकाले जडिबुटी कर संकलनको व्यवस्था र दर निर्धरण गरेको छैन भने रकम समेत संकलन गरेको देखिदैन ।

संभावना (कवाडी तथा जडिबुटी कर):

जडिबुटी र कवाडी सम्बन्धमा कुनै तथ्यांक नभएकाले आगामी आ.व.मा जम्मा रु. १ लाख संकलन हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ ।

सुधारका पक्षहरू:

कवाडी कर संकलनमा सुधार ल्याउनका लागि निम्न कार्यहरू गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

- जडिबुटी, कवाडी तथा जीवजन्तु कारोवार इजाजत दस्तुर र करको दर निर्धारण गर्ने ।
- कवाडी वस्तुहरुको व्यवसायिक रुपमा संकलन तथा कारोवार गर्नेलाई इजाजत प्रदान गरी कारोवारको आधारमा कर संकलन गर्ने ।

३.१.६ विज्ञापन कर

हालको अवस्थाः

नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रका सडक, चोक, सार्वजनिक स्थलमा विज्ञापन, प्रचार–प्रसार आदिका लागि राख्न दिने साइन बोर्ड, ग्लो बोर्ड स्टल आदिमा विज्ञापन कर लगाउन सक्नेछ । संघीय कानून अनुसार यो प्रदेश सरकारसंग बाँडफाँड हुने कर हो । विज्ञापन करको दर निर्धारण तथा संकलन नगरपालिकाले गरी संकलित रकममध्ये ४० प्रतिशत प्रदेश सरकारलाई दिनु पर्दछ ।

विज्ञापन करका सन्दर्भमा नगरपालिकाले विभिन्न विज्ञापनका सामाग्री अनुसार करको दरहरू निर्धारण गरेको छ तर चालु आ.व.का लागि कुनै पनि रकम अनुमान गरिएको छैन । चालु आ.व.का लागि रु. ५०,५०० मा ठेक्का तय भएको छ ।

संभावनाः

नगरपालिका क्षेत्रमा हुने विज्ञापन सामाग्री सम्बन्धी आवश्यक तथ्यांक नभएकाले आगमी आ.व.मा अनुमानित रु. १ लाख ५० हजारसम्म संकलन हुन सक्ने सम्भावना देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरूः

- विज्ञापनका सामाग्री तथा प्रयोग भएका स्थानका सन्दर्भमा यथार्थ तथ्यांक संकलन गर्ने ।
- संकलित विवरण अनुसार विज्ञापन करको दर निर्धारण गर्ने ।
- न्यूनतम संकलन हुन सक्ने रकम यकिन गरी ठेक्का अंक निर्धारण गर्ने ।

३.१.७ बिक्रीबाट प्राप्त रकम (ढुंगा, गिट्टी, बालुवा तथा माटोजन्य वस्तु बिक्री)

हालको अवस्थाः

केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०७५ ले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७५ को दफा ६२ क थप गरी गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा स्लेट, ढुंगा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटोजन्य वस्तु बिक्री गर्न सक्ने प्रावधान राखेको छ । स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ मा भएको यस संशोधनसँगै संघीय कानूनमा स्रोत बाँडफाँटको अर्को स्पष्ट कानूनी व्यवस्था नभएसम्म यस शीर्षकको राजस्व नगरपालिकाको एकल अधिकार क्षेत्रभित्र पर्ने देखिन्छ । साविकमा प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षणको मात्र व्यवस्था भएकोमा यस संशोधनसँगै वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकनको समेत व्यवस्था भएको छ र आवश्यकता अनुसार यी दुई अध्ययनको सिफारिशका आधारमा स्थानीय सरकारले ढुंगा, गिट्टी, बालुवा, माटो वा स्लेट बिक्री गर्न सक्ने कानूनी व्यवस्था रहेको छ ।

विगत आ.व.मा नगरपालिकाले निकै न्यून परिमाणमा पटके रुपमा अमानत विधिबाट न्यून रकम संकलन गरेको जानकारी प्राप्त भएता पनि सो सम्बन्धी कुनै तथ्यांक प्राप्त हुन सकेन ।

चालु आवको आर्थिक ऐनमा नदीजन्य पर्दार्थ बिक्री तथा निकासी गर्ने सम्बन्धमा दर निर्धारण गरेको छैन भने चालु आ.व.को लागि रकम समेत अनुमान गरेको छैन । तर चालु आ.व.को हालसम्मको अवस्था सम्म प्रदेश

सरकरको आर्थिक ऐनको प्रावधान (प्रदेश सरकारले निर्धारण गरेको बिक्रीको दरका आधारमा संकलन गरी संकलित रकमको ४० प्रतिशत प्रदेश सरकार संग बाँडफाँग गर्ने) बमोजिम यो रकम संकलन गरिरहेको छ ।
यस नगरपालिकाले ४ वटा खोलाका सम्भाव्य स्थानहरुको प्रारम्भिक वातावरणिय प्रभाव मूल्यांकन (IEE) गरी सो को प्रतिवेदन अनुरुप ठेक्का आह्वान गरेको थियो । सो खोलाहरुको ठेक्का बन्दोवस्तीको व्यवस्था देहाय बमोजिम रहेको छ :

तालिका ९: नदीजन्य पदार्थ उत्खनन तथा ठेक्का निर्धारणको अवस्था

क.सं.	खोलाको नाम	वार्षिक उत्खनन् योग्य परिमाण (क्यु.फिट)	प्रति क्यु. फिट दर	न्युनतम ठेक्का अंक	ठेक्का बन्दोवस्त रकम
1	लिपेखोला	८७७२१.६४	५.३८	४७१९४२.४२	४७३६९६.८५
2	सिस्नेखोला	५३३९५.७८	५.३८	२८७२६९.३०	२९६३४३.९८
3	पोक्तिङ खोला	५५६२०६.०३	५.३८	२९९२३८८.४४	ठेक्का नलागेको (परिमाण कम गरी पुनः ठेक्का आव्हान गरेको)
4	दुधकोशी नदीको मुलघाट	१९२२२४८.०३	५.३८	१०३४१६९४.४०	
	जम्मा	**२६१९५७१.४८**		**१४०९३२९४.५६**	

संभावनाः

उल्लेखित हालको अवस्थाका आधारमा विश्लेषण गर्दा यस नगरपालिकामा ढुंगा, गिट्टी, बालुवा जस्ता नदीजन्य वस्तुको उत्खनन परिमाण उच्च रहेता पनि वरिपरि त्यस्ता वस्तुको माग र बिक्री सम्भावना भने कम देखिन्छ । हालको अवस्थामा नगरपालिका स्वयंले बिक्री दर निर्धारण गरी, बिक्री योग्य परिमाणमा ठेक्का आह्वान गरी रकम संकलन गर्न सक्दछ । उल्लेखित ४ वटा खोलाका स्थानहरु मध्ये पोक्तिङ खोला, दुधकोशी नदीको मूलघाटको उत्खनन योग्य परिमाण अधिक रहेको तर सम्पूर्ण परिमाण बिक्री हुन सक्ने अवस्था नरहेको हुदा नगरपालिका स्वयंले जति संकलन तथा बिक्री हुन्छ सोको अमानत मार्फत् रकम संकलन गर्नु उपयुक्त हुन्छ । आगामी आ.व.का लागि नगरपालिकाले बिक्री दर रु. ५ प्रति क्यु. फिट निर्धारण गरेको खण्डमा देहाय बमोजिमको रकम संकलन हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ :

तालिका १०: नदीजन्य पदार्थ बिक्री सम्भावना

क.सं.	खोलाको नाम	वार्षिक बिक्री सम्भाव्य परिमाण (क्यु.फिट)	प्रस्तावित बिक्री दर (प्रति क्यु. फिट)	सम्भाव्य बिक्री रकम
१	लिपेखोला (उत्खनननयोग्य परिमाणको शत प्रतिशत)	८७,७२१.६४	५.००	४३८,६०८.२०
२	सिस्नेखोला (उत्खनननयोग्य परिमाणको शत प्रतिशत)	५३,३९५.७८	५.००	२६६,९७८.९०
३	पोक्तिङ खोला (उत्खनननयोग्य परिमाणको शत प्रतिशत)	५५६,२०६.०३	५.००	२,७८१,०३०.१५
४	दुधकोशी नदीको मुलघाट (उत्खनननयोग्य परिमाणको पच्चिस प्रतिशत)	४८०,५६२.०१	५.००	२,४०२,८१०.०४
	जम्मा	**१,१७७,८८५.४६**		**५,८८९,४२७.२९**

सुधारका पक्षहरू :

- ढुङ्गा, गिट्टी तथा बालुवा ठेक्का प्रक्रिया अगाडि बढाउनु पूर्व नगरसभाबाट बिक्रीको दर निर्धारण गरी आर्थिक ऐनमा व्यवस्था गर्नुपर्ने ।

- वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनले सिफारिश गरेका मापदण्डभित्र रहेर उत्खनन् गर्ने कार्य गराउन आवश्यक कार्यविधि तर्जुमा गर्ने ।
- संकलन कार्यको नियमित रुपमा अनुगमन गरी अध्ययन प्रतिवेदनले सिफारिश गरेको मापदण्डभित्र मात्र रहेर उत्खनन् हुने कार्य सुनिश्चित गर्ने ।
- ठेक्का नलागेको अवस्था नगरपालिका स्वयंले अमानतबाट संकलन गर्न सक्ने व्यवस्थाका बारेमा आवश्यक प्रावधान सहित निर्णय गर्ने ।
- नगरपालिकाले अर्थिक ऐनमा नियम विपरित गर्ने ठेकदारलाई कारबाही गर्ने र ठूलो परिमाणमा दण्ड जरिवाना गर्न सकिने प्रावधान समावेश गर्ने ।

३.१.८ बहाल बिटौरी शुल्क

हालको अवस्था:

नगरपालिकाले आफूले रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाटवजार र सरकारी जग्गामा वनेका संरचनाको उपयोग गरेवापत वहाल विटौरी शुल्क लगाउन पाउने कानूनी व्यवस्था छ । नगरपालिकाको ओखलढुङ्गा बजारमा साताको २ पटक (बुधबार र शनिबार) र रुम्जाटारमा साताको १ पटक (शुक्रबार) गरी जम्मा जम्मा २ स्थानमा ३ वटा हटिया लाग्ने गरेको छ । नगरपालिकाले हाटबजार विटौरी शुल्क आर्थिक ऐनवाट निर्धारण गरी उल्लेखित तीनवटै हाट बजार बाट अमानत विधिमार्फत् आफैले बहाल विटौरी शुल्क संकलन गरिरहेको छ । गत आ.व. २०७५/०७६ मा सिद्धिचरण नगरपलिकाको बजार क्षेत्रको हाट बजार बाट रु. ४५५२६१ र रुम्जाटारको हाट बजार बाट ६३२७० गरी जम्मा रु. ५१८५३१ रुपैया संकलन भएको छ । चालु आ.व.मा नगरपालिकाले रुं १० लाख संकलन हुने अनुमान गरेको छ ।

नगरपालिकाको क्षेत्राधिकारभित्र रहेका ऐलानी तथा पर्ति जग्गाहरूमा केही घर तथा पसलहरु रहेका हुनाले तिनलाई पनि शुल्कको दायराम ल्याउन पहल गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

संभावना:

बहाल विटौरी शुल्क संकलन सम्बन्धी हालको अवस्था र शुल्क संकलनमा नगरपालिकाको प्रयास हेर्दा आगामी दिनमा यो शीर्षक बापत बढ्दो दरमा आय संकलन हुने सम्भावना देखिन्छ । हाट बजारमा हुने पसल तथा व्यापार सम्बन्धी आवश्यक तथ्यांक संकलन गरी विटौरी शुल्क पुनरावलोकन गर्नु पर्ने देखिन्छ । यस नगरपालिकाको बहाल विटौरी शुल्कको सम्भावना देहायबमोजिम रहेको छ :

तालिका ११: बहाल विटौरी शूल्कको सम्भावना विवरण

क.सं.	संकलनको क्षेत्र	अनुमानित व्यापारी संख्या	वार्षिक हाट लाग्ने दिन	औसत प्रति व्यापारि संकलन हुने रकम	कूल संकलन सम्भावना
1	सि.न.पा बजार हाट (बुधबार र शनिबार)	१५०	१०४	५०	७८००००
2	रुम्जाटार हाट बजार (शुक्रबार)	६५	५२	५०	१६९०००
3	अन्य ऐलानी तथा प्रति जग्गाको उपयोग				१०००००
	जम्मा				**१०४९०००**

सुधारका पक्षहरू:

नगरपालिकाको वहाल विटौरी शुल्कमा सुधार ल्याउनको लागि

- वहाल विटौरी शुल्कको दायराभित्र हाटवजार, सार्वजनिक जग्गाको उपयोग र सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग बापतलाग्ने शुल्कलाई समावेश गर्ने ।
- ऐलानी वा पर्ति जग्गामा वनेका संरचनाहरूको अभिलेख राखी वहाल विटौरी शुल्कको अभिलेख राख्ने ।
- हाट बजारमा हुने पसल तथा व्यापार सम्बन्धी आवश्यक तथ्यांक तथा विवरण संकलन गर्ने ।
- संकलित विवरणका आधारमा पसलहरूको वर्गीकरण गरी हाट बजार विटौरी शुल्कको दर निर्धारण गर्ने र सोही आधारमा ठेक्का अंक कायम गर्ने ।

३.१.९ नक्सा पास दस्तुर

हालको अवस्था:

नगरपालिकाले नक्सापास र अभिलेखीकरण दस्तुरको दर आर्थिक ऐनमा निर्धारण गरेको छ । भवनको किसिम र भवन रहेको स्थानका आधारमा उक्त दस्तुरहरु फरक फरक रहने गरी निर्धारण गरेको छ । यो नगरपालिकाको आन्तरिक आय संकलनको प्रमुख शीर्षकको रुपमा रहेको छ । यस शीर्षकवाट आ.ब. २०७५।७६ मा रु १७११८४८ संकलन भएको छ भने चालु आ.ब.को लागी जम्मा रु. २० लाख संकलन हुने अनुमान गरेको छ ।

सम्भावना:

यस नगरपालिका क्षेत्रमा हालका दिनमा केही भवन निर्माणमा तीव्रता देखिएता पनि यो दर विस्तारै घट्दै जाने अनुमान छ । हाल यस क्षेत्रमा प्राय: जसो न्युनतम १००० वर्ग फिटका घरहरू निर्माण भईरहेका छन् । आगामी आ.व.मा यस नगरपालिकामा करिब १०० वटा नयाँ घर निर्माण हुने र पुराना ६५ वटा नक्सा पासको दायरामा (अभिलेखीकरण सहित) आउन सक्ने अनुमान गर्न सकिन्छ । यसबाट औसत रु. १२,५०० का दरले जम्मा रु. २०,६२,५०० आम्दानी हुने सम्भावना देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरू:

नक्सापास प्रकृयाले आयआर्जन मात्र नभई भवन निर्माण प्रकृयालाई नियमन समेत गर्ने भएकोले यसलाई प्रभावकारी वनाउने तर्फ पहल गर्न जरुरी देखिन्छ ।

- नक्सापासको लागि मापदण्ड तथा कार्यविधिहरू अनुसार भवन निर्माण भए नभएको निरन्तर अनुगमन गर्ने ।
- घरको तल्ला, बनोट तथा किसिमका आधारमा दस्तुरको दर निर्धारण गरी समयानुकूल परिमार्जन गर्दै जाने ।

३.१.१० व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर (दर्ता तथा अनुमति दस्तुर)

हालको अवस्था:

स्थानीय सरकारले एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका ब्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा ब्यवसायिक तालिम, ट्युसन, कोचिङ, औषधि पसल, प्लटिङ्ग, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन् तथा उपयोग आदि कार्य गर्नको लागि अनुमति दिन र सो बापत दस्तुर संकलन गर्न सक्छन् । नगरपालिकाले ***"घ" वर्गका निर्माण व्यवसायी इजाजतपत्र सम्बन्धी कार्यविधि*** तयार गरी सोही अनुरुप इजाजत पत्र दिने र सो बापत दस्तुर संकलन गरिरहेको भएता पनि सो को व्यवस्था आर्थिक ऐनमा गरेको छैन ।

सम्भावना:

नगरपालिका क्षेत्रमा संचालनमा रहेका स्थानीय स्तरका ब्यापारिक फर्म, घ वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, सहकारी, विद्यालय आदि अनुमति प्रमाणपत्र दिई नियमित गर्नुपर्ने तथा नयाँ संचालनमा आउन चाहनेलाई इजाजत दिन सकिन्छ । हाल करिव २०० जति व्यवसायिक फर्म, फार्मेसी, निजी विद्यालय, तालिम प्रदायक आदि सञ्चालनमा

रहेको अनुमान गरिएको छ । त्यस्ता संस्थाहरूलाई दर्ता, अनुमति र नवीकरण गर्दा औसत दस्तुर रु. ३,००० लिइएको खण्डमा प्रति वर्ष रु. ६,००,००० आय हुने सम्भावना देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरू:

- दर्ता तथा अनुमतिका लागी छुट्टै कार्यविधि तर्जुमा गर्ने ।
- आर्थिक ऐनमा दर्ता तथा अनुमति दस्तुरको दर निर्धारण गर्ने ।
- नयाँ व्यवसाय वा कारोवार संचालन गर्नुपूर्व दर्ता तथा अनुमति प्रमाणपत्र अनिवार्य गर्ने ।
- अनुमति नलिई संचालनमा रहेका व्यवसायलाई नियमित गर्न दण्ड जरिवानाको व्यवस्था गर्ने ।

३.१.११ सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर :

हालको अवस्था:

नगरपालिकाले विभिन्न किसिमका सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुरको दर आर्थिक ऐन मार्फत निर्धारण गरी कार्यपालिकाको कार्यालय तथा वडावाट संकलन गरी आएको छ । आर्थिक ऐनले सिफारिश तथा प्रमाणितको दर न्यूनतम रु १०० देखि ७,००० सम्म निर्धारण गरेको छ र यसवाट गत आर्थिक वर्षको रु. १९,६३,८७५ असुली भएको र चालू आर्थिक वर्षमा यस शीर्षकमा रु. ३५ लाख संकलन हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ । नगरपालिकाले नगर कार्यपालिका तथा वडा कार्यालयहरूवाट यस्तो दस्तुर संकलन गरीआएको छ । वडावाट संकलित सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुरवाट संकलित रकम वडा सचिवहरूले नगरपालिकाको राजस्व शाखामा हरेक महिना दाखिला गर्ने गरेका छन् ।

सम्भावना:

नगरपालिकाको कार्यालय तथा वडा कार्यालयहरूवाट वार्षिक करिव ८,००० वटा विभिन्न किसिमका सिफारिश तथा प्रमाणित हुने अनुमान गरिएको छ । वर्तमान दर अनुसार प्रति सिफारिश वा प्रमाणित औषत रु ३०० भएमा वार्षिक सिफारिश तथा प्रमाणित वाट रु २४,००,००० आय संकलन हुने सम्भावना रहेको देखिन्छ । जसमा सिफारिश दस्तुर रु. १७,५०,०००, व्यक्तिगत घटना दस्तुर रु. ७५,०००, नाता प्रमाणित दस्तुर रु. १,२५,००० र अन्य दस्तुर रु. ५,००,००० संकलन हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ ।

सुधारका पक्षहरू:

- विभिन्न किसिमका सिफारिश तथा दस्तुरहरूको वर्गीकरण गरी दस्तुरका दर निर्धारण गर्ने ।
- सिफारिश वा प्रमाणित गर्नु पूर्व दस्तुर तिरे नतिरेको एकीन गर्ने ।
- दस्तुर नबुझाएसम्म सम्वन्धित अधिकारीले सिफारिश वा प्रमाणित नगर्ने ।
- वडावाट संकलित दस्तुरहरू शीर्षक सहितको विवरण तयार गर्ने ।

३.१.१२ अन्य सेवा शुल्क (फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क)

हालको अवस्था:

हाल नगरपालिकाले वडा नं. ४, ११ र १२ का बजार क्षेत्रमा फोहरमैला संकलन तथा व्यवस्थापनको काम शुरु गरेको छ । तर उक्त संकलन बापत कुनै रकम संकलन गरेको छैन । नगरपालिकाले फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क लिन सक्ने व्यवस्था आर्थिक ऐनमा उल्लेख गरेको भएता पनि सो को दर व्यवसाय कर अन्तर्गत राखेको छ ।

सम्भावना:

नगरपालिकाले तत्कालै आफ्ना मूख्य बजारक्षेत्रहरूबाट फोहरमैला व्यस्थापन कार्यक्रम संगै शुल्क संकलन कार्य प्रारम्भ गर्नु पर्ने देखिन्छ । कार्यशालाका दौरान गरिएको छलफलका आधारमा विश्लेषण गर्दा माथि उल्लेखित ३ वटा वडाका मूख्य बजार क्षेत्रमा करिब ७५० व्यवसाय तथा घरधूरीसंग मासिक औसत रु. १०० संकलन गरेको खण्डमा आगमी आ.व.मा यस बापत करिब रु. ९ लाख संकलन हुन सक्ने देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरू:

- हालको आर्थिक ऐनको व्यवस्थालाई पुनरावलोकन गरी फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्कको दर उत्पादन हुने फोहरको प्रकार र परिमाणलाई मध्यनजर गर्दै परिमार्जन गर्ने ।
- मूख्य बजार क्षेत्रमा रहेका व्यवसायी, संघ संस्था तथा घरधूरीहरूको लगत तयार गर्ने ।
- यस्तो शुल्क बेग्लै फोहोर मैला व्यवस्थापन शुल्क शीर्षक अन्तर्गत संकलन गर्ने ।

३.१.१३ सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय

हालको अवस्था:

नगरपालिकाको स्वामित्वमा रहेको जे.सि.बी, रोलर, ट्रिपर, प्रोजेक्टर र हल बहालमा दिने गरेको र सो बापत रकम संकलन गरिरहेको छ । नगरपालिकाले आर्थिक ऐनमा यसको भाडा दरका सम्बन्धमा कुनै व्यवस्था नगरेको भएता पनि यसको भाडाको दरहरु भने विभिन्न शीर्षक अन्तर्गत् राखिएको छ । गत आ.व.मा हल भाडा तथा व्याक हो लोडरको बहाल बापत जम्मा रु. ३,६१००५ रुपैया संकलन भएकोमा चालु आ.व.मा कुनै रकम अनुमान गरिएको छैन ।

सम्भावना:

नगरपालिकाको स्वामित्वमा भएका सम्पत्तिहरूका बहाल परिचालन सम्बन्धमा आवश्यक तथ्यांकहरु नभएकाले बाट आगामी आ.व.मा देहाएअनुसार आम्दानी गर्नसक्ने अनुमान गरिएको छ :

तालिका १२: सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त हुनसक्ने आयको सम्भाव्यता विवरण

क्र. सं.	स्वामित्वमा रहेको सम्पत्ति	अनुमानित संभाव्य आय
1	जेसीबि (व्याक हो लोडर) तथा रोलर भाडा (आर्थिक ऐनमा भाडा निर्धारण नभएको)	६००,०००
2	हल भाडा (दैनिक रु. २००० र प्रोजेक्टर तथा साउण्ड सहित रु. ३००० भाडा दर निर्धारण)	१००,०००
3	प्रोजेक्टर भाडा (दैनिक रु. १००० निर्धारण)	१०,०००
4	ट्रिपर भाडा (फोहर बोक्दा प्रति कि.मि. रु. २००, फोहर संकलन दुईजना सहित प्रति घण्टा रु. १२०० र माटो, ढुंगा, काठ, दाउरा बोक्दा प्रति घण्टा रु. ३०० : इन्धन बाहेक)	३००,०००
	जम्मा	**१०,१०,०००**

सुधारका पक्षहरू:

- बहालमा लगाउन सकिने स्वामित्वमा भएका सम्पत्तिहरुको विवरण एकिन गरी बहाल रकमको दर निर्धारण गर्ने ।
- बहाल रकम संकलन गर्न सकिने व्यवस्था सहित आर्थिक ऐनमा सो को दर उल्लेख गर्ने ।
- जे.सि.बि., रोलर तथा ट्रिपर संचालन कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वय गर्ने ।
- कार्यविधीमा उल्लेखित शर्तहरू पालाना भए नभएको आवधिक रुपमा अनुगमन गर्ने ।

३.२ राजस्व परिचालनमा रहेका सवालहरू

नगरपालिकाको स्थानीय आन्तरिक आय परिचालनमा नयाँ व्यवस्था अनुसारको क्षमता विकास गर्न आवश्यक देखिन्छ । आन्तरिक आय परिचालनमा देखिएका सवालहरूलाई संवोधन गर्न निम्न कार्य गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

क. राजस्व प्रशासनका लागि उपयुक्त संगठन निर्माण

राजस्व परिचालन क्षमता सुधार तथा राजस्वको श्रोत र आधारहरू बृद्धि गर्न नगरपालिकाको राजस्व प्रशासनको बर्तमान संगठनको विस्तार गर्नु पहिलो कार्यको रुपमा देखिन्छ । नगरपालिकाको नयाँ क्षेत्र तथा परिवर्तित राजस्व अधिकारको आधारमा नगरपालिकाले भौतिक सुविधा, उपयुक्त मानव संशाधन व्यवस्था, क्षमता विकास तालिम, कार्यविधि, सूचना तथा अभिलेख प्रणालीको आवश्यकता देखिन्छ । त्यसका अतिरिक्त वडाहरूवाट समेत तोकिएका शीर्षकहरूमा आय संकलन गर्न क्षमता विकास गरी आवश्यक स्रोत तथा साधन उपलब्ध गराउन आवश्यक रहेको देखिन्छ ।

ख. उपयुक्त आर्थिक ऐन निर्माण

संवैधानिक व्यवस्था अनुसार कानून नबनाई कुनै पनि राजस्व संकलन गर्न सकिदैन । नगरपालिकाले आफ्फनो बैग्लै आर्थिक ऐन बनाई लागू गर्दछ । यस नगरपालिकाले पनि सोही अनुरुप आर्थिक ऐन तर्जुमा गरेको भएता पनि पूर्ण देखिदैन तसर्थ नगरपालिकाले संकलन गर्ने सम्भाव्य राजस्व शीर्षकहरुको दर, संकलनको व्यवस्था, दण्ड सजाय तथा पुरस्कारको व्यवस्था समेत उल्लेख गरी उपयुक्त आर्थिक ऐन निर्माण पर्ने देखिन्छ । आगामी आ.व.का लागि नगरपालिकाले तर्जुमा गर्न सक्ने आर्थिक ऐनको मस्यौदा नमुनाको रुपमा **अनुसूची ५** मा राखिएको छ ।

ग. आन्तरिक आय परिचालन नीति तथा कार्यविधि

नगरपालिकाले आय परिचालन सम्बन्धी नीति तथा मूख्य आय शीर्षकहरूवाट आय संकलन गर्ने कार्यविधि तयार गरी वडा समितिहरूलाई समेत उपलब्ध गराउनु पर्दछ । यसमा आय संकलन गर्ने तरिका, प्रतिवेदन बुझाउने ढाँचा, नगद दाखिला सम्वन्धी व्यवस्था, अनुगमन जस्ता विषवस्तु पर्दछन् ।

घ. राजस्वका दर निर्धारण तथा प्रचार प्रसार

नगरपालिकाले हालको कानूनी व्यवस्था अनुसार राजस्व संकलनकोलागि दर निर्धारण गरी त्यसको प्रचार प्रसार गर्न आवश्यक देखिन्छ । त्यसैगरी करदातालाई तिर्नुपर्ने कर रकम सम्वन्धी जानकारी उपलब्ध गराउन कर शिक्षा कार्यक्रम संचालन गर्नुपर्ने हुन्छ । यसका अतिरिक्त समयमा राजस्व नतिरेमा दण्ड जरिवाना लाग्ने विषयमा पनि प्रचार प्रशार गर्नु पर्दछ ।

ङ. तथ्याङ्कमा आधारित अभिलेख

आन्तरिक आयको अधिकतम परिचालनकालागि यसका आधारहरूको अभिलेख अद्यावधिक हुनु जरुरी छ । नगरपालिकालाई प्राप्त राजस्वका अधिकारसँग सम्बन्धीत व्यक्तिगत सम्पत्तिहरू, व्यापार व्यवसायहरू, सेवा तथा सुविधाहरू आदिको अभिलेख तयारी तथा अद्यावधिक गर्न आवश्यक रहेको छ । अद्यावधिक अभिलेख विना राजस्व सम्बन्धी नीति निर्धारण, प्रक्षेपण, असुली व्यवस्थाको अनुगमन प्रभावकारी हुन सक्दैन ।

च. समन्वय संयन्त्र

राजस्व परिचालन नीति निर्माण, शुल्क तथा दस्तुरको दर निर्धारण, राजस्व संकलन विधि निर्धारण जस्ता कार्यमा आन्तरिक तथा वाह्य निकायहरूसंग समन्वय अपरिहार्य हुन्छ । यसका लागि राजस्वका आधार निर्धारण तथा दरहरूमा परिमार्जनका लागि राजस्व परामर्श समितिको भूमिकालाई स्थापना गर्नु पर्दछ । आय संकलनमा वडा समितिको भूमिकालाई स्पष्ट व्याख्या गरी वडा र राजस्व शाखाबीच निरन्तर समन्वय हुन जरुरी देखिन्छ । त्यसैगरी राजस्व वाँडफाँड सम्वन्धमा केन्द्र, प्रदेश तथा अन्य स्थानीय सरकारहरूसंग समन्वय गर्न आवश्यक पहल गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

छ. चुहावट नियन्त्रण, पारदर्शिता र जवाफदेहिता

आयको संकलन अवस्थाको अनुगमन गरी राजस्व चुहावट भएको पाईएमा त्यसलाई नियन्त्रण गर्न तत्काल आवश्यक कार्य गर्नु पर्दछ । नगरपालिकाले आय व्ययको विवरण आवधिक रूपमा प्रकाशमा ल्याउनु, करदातासँग निन्तर संबाद गर्नु, सूचना प्रविधि तथा सामाजिक मिडिया मार्फत राजस्व र खर्चको विवरणबारे जनता तथा सरोकारवालालाई जानकारी गराउनु यस दिशातर्फको केही सकारात्मक प्रयासहरू हुन सक्दछन् ।

परिच्छेद चार :

राजस्व सुधार कार्ययोजना

यस परिच्छेदमा सूचना विश्लेषण तथा सहभागितामूलक छलफलबाट तयार पारिएको नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना प्रस्तुत गरिएको छ । यस कार्ययोजनालाई नगरपालिकाले कार्यपालिकाबाट स्वीकृत गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने विश्वास लिईएको छ ।

परामर्शदाताद्वारा संकलित अन्य सूचना तथा विश्लेषणबाट आएका नतिजाहरूलाई समेत समावेश गरी नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजनाको तल उल्लेखित मस्यौदा तयार गरिएको छ । यस कार्ययोजनाका क्रियाकलापहरूलाई देहायअनुसार निम्न तीन क्षेत्रमा विभाजन गरिएको छ :

४.१ कर राजस्व सुधार योजना

क्र.सं.	सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
१	**भूमिकर/मालपोत**		
	स्थानीय सरकार संचालन ऐनको व्यवस्था अनुसार एकिकृत सम्पत्ति करको व्यवस्था लाई परिमार्जन गरी मालपोत लागू गर्ने निर्णय गर्ने ।	२०७६ पौष मसान्त सम्म	राजस्व उपशाखा नगर कार्यपालिका
	वडागत रुपमा सम्पूर्ण जग्गाको वर्गीकरण अनुसार अभिलेख राख्ने र नियमित अद्यावधिक गर्ने ।	२०७७ वैशाख मसान्त सम्म	राजस्व उपशाखा वडा कार्यालय
	जग्गाको वर्गीकरण अनुसार मालपोतको दर निर्धारण गरी आर्थिक ऐनमा उल्लेख गर्ने ।	२०७७ असार मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति, नगर सभा
	मालपोत संकलन गर्ने ।	श्रावण १ देखि निरन्तर	राजस्व उपशाखा तथा वडा कार्यालय
२	**सम्पति कर**		
	आर्थिक ऐनमा हाल भएको सम्पत्ति कर सम्बन्धी प्रावधान (एकिकृतको रुपमा रहेको) लाई विद्यमान संघीय कानून बमोजिम परिमार्जन गर्ने ।	२०७६ पौष मसान्त सम्म	राजस्व उपशाखा नगर कार्यपालिका
	नयाँ प्रावधान अनुरुपको सम्पत्ति कर सम्बन्धी पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुमा तालिम संचालन गर्ने ।	२०७७ वैशाख मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
	सम्पत्ति कर कार्यान्वयनका लागि बेग्लै सम्पत्ति कर व्यवस्थापन कार्यविधि तयार गर्ने ।	२०७७ वैशाख मसान्त सम्म	नगर कार्यपालिका
	क्षेत्र निर्धारण गरी सम्पत्ति मूल्यांकन दर र सम्पत्ति करको दर परिमार्जन गर्ने ।	२०७७ वैशाख मसान्त सम्म	नगर कार्यपालिका
	नयाँ व्यवस्था अनुरुप सम्पत्ति कर सफ्टवयेरमा आवश्यक परिमार्जन गर्ने ।	२०७७ ज्येष्ठ मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
	मालपोतको न्युनतम मूल्यांकन दरसंग सामन्जस्यता हुने गरी सम्पत्तिको मूल्यांकन पुनरावलोकन गरी यथार्थपरक वनाई करदाताको तिर्न सक्ने क्षमतालाई मध्यनजर गर्दै करको दरलाई पुनरावलोकन गर्ने ।	२०७७ असार मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति, नगर सभा

क.सं.	सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
३	**सवारी कर (टागा, रिक्सा, अटो रिक्सा, ई रिक्सा) :** ***निकै न्युन सम्भावना रहेको***		
	टाँगा, रिक्सा, अटो रिक्सा, ईरिक्साको दर्ता तथा इजाजत कार्यविधि तर्जुमा गर्ने ।	२०७७ ज्येष्ठ मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति र नगर कार्यपालिका
	नगरक्षेत्रमा गुड्ने टांगा, रिक्सा, अटो रिक्सा तथा ई रिक्साहरूको दर्ता तथा नवीकरण दस्तुर निर्धारण गरी सवारीहरू दर्ता गर्ने ।	२०७७ श्रावण देखि	प्राविधिक शाखा तथा राजस्व उप शाखा
४	**घर जग्गा वहाल कर**		
	बहालमा भएका घर तथा जग्गाहरुको लगत संकलन गर्ने ।	२०७७ बैशाख मसान्त सम्म	राजस्व उपशाखा वडा कार्यालय
	घरजग्गा वहाल कर असुली व्यवस्थालाई आर्थिक ऐनमा स्पष्ट व्यवस्था गर्ने ।	२०७७ असार मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति र नगर कार्यपालिका
	घरजग्गा वहाल करको दर पुनरावलोकन गरी (बहालको प्रयोजनका आधारमा फरक फरक) आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने ।		
	सम्पत्तिको अभिलेखमा वहालमा भएका घरजग्गाको लगत अद्यावधिक गरी घरजग्गा वहाल कर रकम निर्धारण तथा असुल गर्ने ।	२०७७ श्रावण १ देखि	राजस्व शाखा र वडा कार्यालय
५	**व्यवसाय कर**		
	हालसम्म दर्ता भएका व्यवसायहरुको लगत अद्यावधिक गर्ने तथा दर्तामा नआएकालाई दर्ता गर्न प्रोत्साहन गर्ने	२०७७ बैशाख मसान्त सम्म	राजस्व उपशाखा वडा कार्यालय
	व्यवसाय करको दरलाई व्यवसायको वर्गीकरणको आधारमा पुनरावलोकन गरी आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने ।	२०७७ असार सम्म	राजस्व परामर्श समिति र नगर सभा
	व्यवसाय कर सम्बन्धमा दण्ड सजाय तथा पुरस्कारको व्यवस्था आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने ।		
	उद्योग वाणिज्य संघ, होटल व्यवसाय संघ, घरेलु कार्यालय तथा अन्य मूख्य सरोकारवालासँग नियमित समन्वय र अन्तरक्रिया गर्ने ।	२०७६ पौष देखि निरन्तर	नगर कार्यपालिका
	व्यवसायको तथ्यांक/लगत, व्यवसाय करको दर तथा संकलनको अवस्था सम्बन्धी अनुगमन तथा मुल्यांकन गर्ने ।	चौमासिक रुपमा	राजस्व परामर्श समिति र नगर कार्यपालिका
६	**जडीवुटी तथा कवाडी कर**		
	जडिवुटी संकलनको सम्भाव्य क्षेत्र पहिचान गरी बिकी हुने परिमाण एकिन गर्न समन्वय गर्ने ।	२०७६ पौष मसान्त	सम्बन्धीत वडा कार्यालय
	जडिवुटीको प्रकृति अनुसार करको दर निर्धारण गरी आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने ।	२०७७ असार सम्म	राजस्व परामर्श समिति र नगर सभा
	कवाडी करको दर पुनरावलोकन गरी परिमार्जन गर्ने र		

क्र.सं.	सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
	आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने ।		
७	**विज्ञापन कर**		
	नगर क्षेत्रमा राखिएका विज्ञापन सामाग्रीहरूको किसिम तथा स्थलको पहिचान गर्ने तथा सो सम्बन्धी लगत संकलन गर्ने ।	२०७७ बैशाख मसान्त सम्म	राजस्व शाखा र वडा कार्यालय
	विज्ञापन करको दररेट परिमार्जन गरी आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने ।	२०७७ असार सम्म	राजस्व परामर्श समिति र नगर कार्यपालिका
	न्यूनतम ठेक्का अंक निर्धारण गरी ठेक्का प्रकृया अगाडी बढाउने ।	२०७७ असार मसान्त सम्म	राजस्व उपशाखा

४.२ गैर कर राजस्व सुधार योजना

क.सं.	सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्य	समयावधि	जिम्मेवारी
१	**स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा एवम् माटोजन्य पदार्थको बिक्री**		
	- बिकी दर निर्धारण गरी आर्थिक ऐनमा उल्लेख गर्ने - प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनमा उल्लेख भए बमोजिमको परिमाणमा ठेक्का आव्हान गर्ने । - कुनै स्थानमा ठेक्का नलागेमा अमानतबाट संकलन गर्न सकिने व्यवस्था लाई समावेश गरी सो अनुरुप कार्यान्वयन गर्ने । - ठेक्कामा उल्लेख भएको शर्त नमानेमा हुन सक्ने कारबाही र दण्ड सजायको व्यवस्था आर्थिक ऐनमा उल्लेख गर्ने । - अनुगमनलाई नियमित र प्रभावकारी बनाई प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनले सिफारिश गरेको परिमाण तथा प्रावधानहरुको पालना सुनिश्चित गर्ने ।	२०७७ असार सम्म २०७६।७७ देखि नियमित रुपमा	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत राजस्व परामर्श समिति, नगर सभा नगर प्रमुख, उप प्रमुख, प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत अनुगमन समिति
२	**सामुदायिक वनबाट आय प्राप्त गर्ने**		
	- सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिले वन पैदावार बिक्री तथा उपयोग सम्बन्धी आफ्नो वार्षिक कार्ययोजना बनाई नगरपालिकाबाट स्वीकृत गर्नुपर्ने व्यवस्था लागू गर्ने - वन पैदावारको बिक्री वापत प्राप्त हुने रकमको दश प्रतिशत रकम सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने व्यवस्था आर्थिक ऐनमा उल्लेख गर्ने ।	२०७७ बैशाख मसान्त सम्म २०७७ असार मसान्त सम्म	नगर कार्यपालिका राजस्व परामर्श समिति, नगर सभा
३	**नक्सापास दस्तुर**		
	- भवन निर्माणको नियमित अनुगमन गर्ने र सम्पुर्ण संरचनाहरुलाई नक्सापास र पुराना संरचनालाई अभिलेखिकरण को दायरामा ल्याउने	आ.व. २०७६।७७ बाट निरन्तर	प्राविधिक शाखा वडा कार्यालय

क.सं.	सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्य	समयावधि	जिम्मेवारी
४	**दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर**		
	- विद्यालय स्थापना, घ वर्गको ठेक्का इजाजत, एफ.एम. रेडियो संचालन, स्थानीयस्तरमा व्यापारीक फर्म आदिको दर्ता गर्ने कार्यविधि तर्जुमा गर्ने र दर्ता तथा नवीकरण दस्तुरको दर आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने ।	२०७७ असार मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति, नगर कार्यपालिका, नगर सभा
५	**सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर**		
	- सिफारिश तथा अन्य सेवा शुल्कको दर पुनरावलोक गरी आवश्यकता अनुसार परिमार्जन गर्ने ।	२०७७ असार मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति, नगर सभा
६	**फोहर मैला व्यवस्थापन दस्तुर**		
	- फोहर मैला व्यवस्थापन शुल्कको दर निर्धारण गरी आर्थिक ऐनमा उल्लेख गर्ने । - मूख्य बजार क्षेत्रमा फोहरमैला संकलनका लागि आवश्यक ठेक्का आव्हान गर्ने ।	२०७७ असार मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति, नगर सभा प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
७	**दीर्घकालीन आय स्रोतको पहिचान तथा सम्भाव्यता**		
	- नगरपालिकालाई दीर्घकालीन आय हुन सक्ने सम्भाव्य क्षेत्रहरुको पहिचान गर्ने । - पहिचान भएका क्षेत्रहरुको सम्भाव्यता अध्ययनका लागि आवश्यक रकम विनियाजन गर्ने ।	२०७७ असार मसान्त सम्म	नगर कार्यपालिका, नगर सभा

४.३ राजस्व प्रशासन सुधार योजना

क.सं.	राजस्व प्रशासनमा सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्य	समयावधि	जिम्मेवारी
१	**सांगठनिक स्वरुप तथा संस्थागत क्षमता**		
	- राजस्व उपशाखामा कम्तिमा ना.सु स्तरको १ जना र कम्प्युटर अपरेटर १ जना कर्मचारीको व्यवस्था गर्ने - राजस्व उपशाखा र कर्मचारीको लागि कार्य विवरण तयार गरी लागू गर्ने । - राजस्व प्रशासन संग सम्बन्धीत कर्मचारी तथा पदाधिकारीहरुका लागि तालिम तथा भ्रमणको व्यवस्था ।	२०७६ पौष मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
२	**कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्था**		
	- **आर्थिक ऐन पुनरावलोकन तथा परिमार्जन :** ○ *हालको राजस्व अधिकारका सम्भाव्य शीर्षकहरुको राजस्वका दर तथा संकलन व्यवस्था उल्लेख गर्ने ।* ○ *दफामा व्यवस्था भए बमोजिम अनुसूचीमा दर उल्लेख गर्ने ।* ○ *व्यवहारिक नदेखिएका र लागू नहुने प्रावधानहरुलाई हटाउने ।*	२०७७ असार मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति, नगर सभा

क.सं.	राजस्व प्रशासनमा सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्य	समयावधि	जिम्मेवारी
	○ *अर्थिक ऐनमा राजस्व असुलीको व्यवस्था संगै दण्ड, सजाय तथा पुरस्कार को व्यवस्था पनि उल्लेख गर्ने ।* - **आवश्यक कार्यविधि तर्जुमा गर्ने :** ○ *सम्पत्ति कर व्यवस्थापन कार्यविधि ।* ○ *घरजग्गा बहाल कर व्यवस्थापन कार्यविधि ।* - **राजस्व सम्बन्धी नीति तर्जुमा गर्दा निम्न पक्ष समावेश गर्ने :** ○ *प्रगतिशिल करको दर प्रणाली ।* ○ *करदाता मैत्री संकलन प्रणाली ।* ○ *वडा स्तरबाट कर संकलन ।* ○ *कर शिक्षा अभियान शुरु गर्ने आदि ।*	२०७६ बैशाख मसान्त सम्म	राजस्व पारमर्श समिति, नगर कार्यपालिका
३	**सेवा विस्तार**		
	- सबै वडा कार्यालयहरुमा राजस्व प्रशासनका लागि सफ्टवेयर जडान गरी कम्प्युटर विलिङ प्रणाली शुरुवात गर्ने ।	२०७६ असार मसान्तसम्म	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
४	**राजस्व असुली रणनीति**		
	- विभिन्न सञ्चार माध्यमबाट कर असुलीका लागि चेतनामूलक प्रचार प्रसार गर्ने । - कर करदातालाई उस/उनले तिर्ने करबारे एसएमएस लगायतका प्रभावकारी माध्यमबाट जानकारी गराउने तर्फ उन्मुख हुने । - कर नीतिमा ढिलो कर तिर्नेलाई विलम्ब शुल्क लगायत दण्डको व्यवस्था र नियमित तथा बढी कर तिर्ने करदातालाई पुरस्कारको व्यवस्था गर्ने । - कर उठाउने टोली खटाई व्यवसाय दर्ता, नवीकरण गर्ने	२०७६ माघ देखि निरन्तर	राजस्व परामर्श समिति राजस्व उप शाखा वडा कार्यालय
५	**समन्वय, अनुगमन र समिक्षा**		
	- राजस्व संग सम्बन्धीत सरोकारवालाहरु संग नियमित समन्वय तथा छलफल गर्ने । - स्थानीय राजस्व परामर्श समितिको बैठक नियमित बसी राजस्व संकलन प्रगतिको समिक्षा गरी सुधारका कदम चाल्ने । - आवश्यकता अनुसार राजस्वका संकलन क्षेत्रमा अनुगमन गर्ने । - चालु आ.व.मा भए गरेका कर असुलीको आन्तरिक एवम् अन्तिम लेखा परीक्षण गर्ने । - आर्थिक प्रतिवेदन तयार गर्ने र सार्वजनिकिकरण गर्ने ।	चौमासिक रुपमा निरन्तर	राजस्व उप शाखा, राजस्व परामर्श समिति, प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, नगर कार्यपालिका
६	**राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन गर्ने**		
	- यस कार्ययोजनामा उल्लेख भएका कृयाकलापहरु कार्यान्वयनको सुनिश्चितता गर्ने ।	२०७६ मार्ग १ गते देखि निरन्तर	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत

परिच्छेद पाँच :

आगामी ३ वर्षको आय प्रक्षेपण

यस परिच्छेदमा आगमी तीन आर्थिक वर्षहरुका लागि नगरपालिकाको राजस्व प्रक्षेपण गरिएको छ । महालेखा परिक्षकले स्वीकृत गरेको एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्या, २०७४ को आधारमा आय प्रक्षेपण गरिएको छ । नगरपालिकाको राजस्व अधिकार, हालको आय संकलन अवस्था तथा राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन पश्चात आय संकलनमा पार्ने प्रभाव समेतलाई मध्यनजर गर्दै आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण गरिएको छ। यस प्रक्षेपणले नगरपालिकाको आय वजेट तर्जुमा गर्न सहयोग पुग्नेछ।

५.१ राजस्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजस्व प्रक्षेपण

राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन पश्चात् आगामी तीन वर्ष (आ.व. २०७७।७८ देखि २०७९।८०) को लागि आय प्रक्षेपण गरिएको छ। यो आय अनुमान राजस्व सुधार योजनामा प्रस्ताव गरिएको क्रियाकलापहरूको आधारमा गरिएको छ। धेरैजसो शीर्षकहरूको आय प्रक्षेपण प्राप्त तथ्यांकमा आधारित छ भने भविष्यमा आयका आधारको दायरा बढ्न गई सोबाट हुने योगदानलाई समेत मध्यनजर गरिएको छ। त्यसैगरी केही शीर्षकहरूको आय प्रक्षेपण गर्दा विगतको आय संकलनको वृद्धिदरलाई आधार मानिएको छ।

तालिका १३: आगामी आ.व.ह□का लागि राजस्व प्रक्षेपणका आधारह□ (रु '०००)

क.सं.	राजस्व शीर्षक	कूल सम्भाव्य आय	आगामी आ.व.को लागि प्रक्षेपण	
			प्रक्षेपणको आधार	प्रक्षेपित रकम
क	आन्तरिक आय तर्फ			
१	सम्पत्ति कर	४,६२५	कूल सम्भावनाको ९० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १५ प्रतिशतले बढ्दै जाने	४,१६३
२	भूमी कर (मालपोत)	१,३४४	कूल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १५ प्रतिशतले बढ्दै जाने	१,०७५
३	घर बहाल कर	१,८९०	कूल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा २० प्रतिशतले बढ्दै जाने	१,५१२
४	बहाल विटौरी शुल्क	१,०४९	कूल सम्भावनाको ९५ प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १५ प्रतिशतले बढ्दै जाने	९९७
५	विज्ञापन कर	१५०	कूल सम्भावनाको ६० प्रतिशत (४० प्रतिशत प्रदेशसंग बाँडफाँड हुने) र त्यसपछिका आ.व.मा १५ प्रतिशतले बढ्दै जाने	९०
६	अन्य मनोरंजन कर	५०	हाल सम्म प्राप्त नभएकाले एकमुष्ठ ५० हजार अनुमान र त्यसपछिका आ.व.मा १५ प्रतिशतले बढ्दै जाने	१००
७	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	६००	कूल सम्भावनाको १०० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १५ प्रतिशतले बढ्दै जाने	६००
८	व्यवसाय कर	२,१५८	कूल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १५ प्रतिशतले बढ्दै जाने	१,७२६
९	जडिबुटी तथा कवाडी	१००	कूल सम्भावनाको १०० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १५ प्रतिशतले बढ्दै जाने	१००
१०	सरकारी सम्पत्तीको बहालबाट प्राप्त आय	१,०१०	कूल सम्भावनाको १०० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने	१,०१०
११	अन्य बिक्रिबाट प्राप्त रकम	५,९८९	कूल सम्भावनाको ९० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १५ प्रतिशतले बढ्दै जाने	५,३९०
	स्लेट, ढुंगा, गिट्टी, बालुवा तथा माटोजन्य वस्तु बिक्री	*५,८८९*		

क.सं.	राजस्व शीर्षक	कूल सम्भाव्य आय	आगामी आ.व.को लागि प्रक्षेपण	
			प्रक्षेपणको आधार	प्रक्षेपित रकम
	सामुदायिक वनको वन पैदावार बिक्रीबाट प्राप्त हुने आय	*१००*	हाल सम्म प्राप्त नभएकाले एकमुष्ठ १ लाख अनुमान	
१२	अन्य सेवा शुल्क	१,१५०	कूल सम्भावनाको १०० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने	१,१५०
	मूल्यांकन सेवा शुल्क	*२५०*		
	फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क	*९००*		
१३	परीक्षा शुल्क	१०	एकमुष्ठ १० हजार अनुमान र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने	२५
१४	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क	१००	एकमुष्ठ १ लाख अनुमान र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने	१००
१५	पार्किङ्ग शुल्क	१०	एकमुष्ठ १० हजार अनुमान र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने	१०
१६	नक्सापास दस्तुर	२,०६३	कूल सम्भावनाको १०० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने	२,०६३
१७	सिफारिश दस्तुर	१,७५०	कूल सम्भावनाको १०० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने	१,७५०
१८	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	७५	कूल सम्भावनाको १०० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने	७५
१९	नाता प्रमाणित दस्तुर	१२५	कूल सम्भावनाको १०० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने	१२५
२०	अन्य दस्तुर	५००	कूल सम्भावनाको १०० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने	५००
२१	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत	२०	एकमुष्ठ २० हजार र त्यसपछिका आ.व.मा १५ प्रतिशतले बढ्दै जाने	२०
२२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत	१००	एकमुष्ठ १ लाख र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने	१००
२३	साना सवारी कर	२०	एकमुष्ठ २० हजार र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने	२०
२४	अन्य राजस्व (विविध आय)	५००	एकमुष्ठ ५ लाख र त्यसपछिका आ.व.मा १५ प्रतिशतले बढ्दै जाने	५००
२५	बेरुजु	५००	एकमुष्ठ ५ लाख र त्यसपछिका आ.व.मा १५ प्रतिशतले बढ्दै जाने	५००
ख	**राजस्व बाँडफाँड तर्फ**		चालु आ.व.मा गरिएको अनुमानमा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने अनुमान	
ग	**अनुदान तर्फ**			
घ	**जन सहभागिता तर्फ**		एकमुष्ठ १५ लाख र त्यसपछिका आ.व.मा १५ प्रतिशतले बढ्दै जाने	**१,५००**

५.२ आगामी ३ आर्थिक वर्षको आयको प्रक्षेपण

आय शीर्षकको संभाव्य आधार तथा राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयनलाई आधार मानी नगरपालिकाको आगामी ३ वर्षको प्रक्षेपित आयको विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ। प्रक्षेपणको लागि राजस्व संकेत वर्तमानमा सिफारिश गरिएको लेखा कोडको आधारमा गरिएको छ। माथिका अध्यायहरूमा प्रस्ताव गरिए अनुसार ऐनले दिएबमोजिम करका दायरा विस्तार गर्न सकेको खण्डमा निम्न तालिकामा दिए अनुसार नगरपालिकाको आय वृद्धि हुने देखिन्छ।

तालिका १४: आगामी ३ आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपण

रु '०००

राजस्व संकेत	राजस्व शीर्षक	यथार्थ	अनुमानित आय	आय प्रक्षेपण		
		०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०
१००००	**राजस्व तथा अनुदान**	**५९७,५१८**	**५३७,१६९**	**७५३,०६५**	**८२९,३३६**	**९१३,३८५**
११०००	**कर**	**७३,६७१**	**१०८,१८९**	**११८,५७८**	**१३०,९०६**	**१४४,५४४**
१११००	**आय, मुनाफा तथा पुंजिगत आयमा लाग्ने कर**	-	-	-	-	-
१११३०	**लगानीको आय तथा अन्य आयमा लाग्ने कर**	-	-	-	-	-
१११३१	सम्पत्ति बहाल तथा पट्टा वापतको आयमा लाग्ने कर	-	-	-	-	-
११३००	**सम्पत्ती कर**	**८,८४४**	**११,०००**	**११,७०७**	**१३,३४१**	**१५,२१५**
११३१०	**अचल सम्पत्तीमा लाग्ने कर**	**७,२८४**	**८,५००**	**९,१९८**	**१०,३८०**	**११,७१९**
११३१३	एकीकृत सम्पत्ति कर *(सम्पत्ति कर)*	३७७९	-	४,१६३	४,७८७	५,५०६
११३१४	भूमी कर/मालपोत	८	८,५००	१,०७५	१,२३६	१,४२२
११३१५	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर *(प्रदेश संग राजस्व बाँडफाँड)*	३४९७	-	३,९६०	४,३५६	४,७९२
११३२०	**खुद सम्पत्तिमा लाग्ने चालु कर**	**१,५६०**	**२,५००**	**२,५०९**	**२,९६१**	**३,४९६**
११३२१	घर बहाल कर *(घर जग्गा बहाल कर)*	१०४०	१,५००	१,५१२	१,८१४	२,१७७
११३२२	बहाल विटौरी कर *(बहाल विटौरी शुल्क)*	५२०	१,०००	९९७	१,१४७	१,३१९
११४००	**वस्तु तथा सेवामा आधारित कर**	**६४,१८६**	**९६,९१९**	**१०६,७७१**	**११७,४५५**	**१२९,२०९**
११४१०	**मुल्य अभिवृद्धि कर**	**४३,९९१**	**६३,९००**	**७०,२९०**	**७७,३१९**	**८५,०५१**
१४४११	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मु.अ.कर *(संघ सरकार राजस्श बाँडफाँड)*	४३,९९१	६३,९००	७०,२९०	७७,३१९	८५,०५१
११४२०	**अन्तःशुल्क**	**१४,६६४**	**२१,३००**	**२३,४३०**	**२५,७७३**	**२८,३५०**

राजस्व संकेत	राजस्व शीर्षक	यथार्थ	अनुमानित आय	आय प्रक्षेपण		
		०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०
१४४२१	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने अन्तःशुल्क *(संघ सरकार राजस्श बाँडफाँड)*	१४,६६४	२१,३००	२३,४३०	२५,७७३	२८,३५०
११४५०	**पुर्वाधार सेवाको उपयोग तथा सवारी साधनमा लाग्ने कर**	**५,५३१**	**११,७१९**	**१२,९११**	**१४,२०२**	**१५,६२२**
११४५१	सवारी साधन कर (साना सवारी)	८	-	२०	२२	२४
११४५२	पुर्वाधार सेवाको उपयोगमा लाग्ने कर	-	-	-	-	-
११४५६	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने सवारी साधन कर (प्रदेश बाँडफाँड)	५,५२३	११,७१९	१२,८९१	१४,१८०	१५,५९८
११४७०	**मनोरंजन तथा विज्ञापन कर**	**-**	**-**	**१४०**	**१६१**	**१८५**
११४७१	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने मनोरञ्जन कर	-	-	९०	१०४	११९
११४७२	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने विज्ञापन कर	-	-	५०	५८	६६
११४७९	अन्य मनोरंजन कर	-	-	-	-	-
११६००	**अन्य कर**	**६४१**	**२७०**	**१००**	**११०**	**१२१**
११६१०	**व्यवसायले भुक्तानी गर्ने**	**६**	**२०**	**१००**	**११०**	**१२१**
११६११	व्यवसायले भुक्तानी गर्ने (जडिबुटी तथा कवाडी कर)	६	२०	१००	११०	१२१
११६२०	**व्यवसाय बाहेक अन्यले भुक्तानी गर्ने**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
११६२१	व्यवसाय बाहेक अन्यले भुक्तानी गर्ने	-	-	-	-	-
११६३०	**कृषि तथा पशुजन्य कारोवारमा लाग्ने कर**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
११६३१	कृषि तथा पशुजन्य वस्तुको व्यवसायिक कारोवारमा लाग्ने कर	-	-	-	-	-
११६३२	ओखेटोपहारमा लाग्ने कर	-	-	-	-	-
११६९०	**अन्य कर**	**६३५**	**२५०**	**-**	**-**	**-**
११६९१	अन्य कर	६३५	२५०	-	-	-

राजस्व संकेत	राजस्व शीर्षक	यथार्थ	अनुमानित आय	आय प्रक्षेपण		
		०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०
१३०००	**अनुदान**	**५१९,४८१**	**४२१,७८०**	**६१८,८५८**	**६८०,७४४**	**७४८,८१८**
१३१००	**द्विपक्षीय वैदेशिक अनुदान**	-	-	-	-	-
१३११०	**द्विपक्षीय वैदेशिक चालू अनुदान**	-	-	-	-	-
१३१११	द्विपक्षीय वैदेशिक चालू अनुदान	-	-	-	-	-
१३१२०	**द्विपक्षीय वैदेशिक पुंजीगत अनुदान**	-	-	-	-	-
१३१२१	द्विपक्षीय वैदेशिक पुंजीगत अनुदान	-	-	-	-	-
१३२००	**बहुपक्षीय वैदेशिक अनुदान**	-	-	-	-	-
१३२१०	**बहुपक्षीय वैदेशिक चालु अनुदान**	-	-	-	-	-
१३२११	अन्तराष्ट्रिय अन्तरसरकारी संस्थाबाट प्राप्त चालु अनुदान	-	-	-	-	-
१३२१२	अन्तराष्ट्रिय गैह्र सरकारी संस्थाबाट प्राप्त चालु अनुदान	-	-	-	-	-
१३२२०	**बहुपक्षीय वैदेशिक पूँजीगत अनुदान**	-	-	-	-	-
१३२२१	अन्तराष्ट्रिय अन्तरसरकारी संस्थाबाट प्राप्त पूँजीगत अनुदान	-	-	-	-	-
१३२२२	अन्तराष्ट्रिय गैह्र सरकारी संस्थाबाट प्राप्त पूँजीगत अनुदान	-	-	-	-	-
१३२३०	**अन्य वैदेशिक चालु अनुदान**	-	-	-	-	-
१३२३१	अन्य वैदेशिक चालु अनुदान	-	-	-	-	-
१३२४०	**अन्य वैदेशिक पूँजीगत अनुदान**	-	-	-	-	-
१३२४१	अन्य वैदेशिक पूँजीगत अनुदान	-	-	-	-	-
१३३००	**अन्तरसरकारी वित्तीय हस्तान्तरण**	४५८,७६३	४२१,७८०	५६७,३५८	६२४,०९४	६८६,५०३
१३३१०	**अन्तरसरकारी अनुदान**	४५८,७६३	४२१,७८०	५६७,३५८	६२४,०९४	६८६,५०३

राजस्व संकेत	राजस्व शीर्षक	यथार्थ	अनुमानित आय	आय प्रक्षेपण		
		०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०
१३३११	समानिकरण अनुदान	१०३,५३६	११३,८८०	१२५,२६८	१३७,७९५	१५१,५७४
१३३१२	शसर्त अनुदान चालु	२८४,८७५	२४७,९००	२७२,६९०	२९९,९५९	३२९,९५५
१३३१३	शसर्त अनुदान पूँजीगत					
१३३१४	विषेश अनुदान चालु	-	२०,०००	२२,०००	२४,२००	२६,६२०
१३३१५	विषेश अनुदान पूँजीगत					
१३३१६	समपूरक अनुदान चालु	१८,६५२	४०,०००	४४,०००	४८,४००	५३,२४०
१३३१७	समपुरक अनुदान पूँजीगत					
१३३१८	अन्य अनुदान चालु (सामाजिक सुरक्षा समेत)	५१,७००	-	१०३,४००	११३,७४०	१२५,११४
१३३१९	अन्य अनुदान पूँजीगत	-	-	-	-	-
१३४००	**अन्य आन्तरिक अनुदान**	**६०,७१८**	**-**	**५१,५००**	**५६,६५०**	**६२,३१५**
१३४१०	**अन्य आन्तरिक अनुदान**	**६०,७१८**	**-**	**५१,५००**	**५६,६५०**	**६२,३१५**
१३४११	अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान	५९,४३२	-	५०,०००	५५,०००	६०,५००
१३४१२	अन्य व्यक्तिगत आन्तरिक अनुदान *(लागत सहभागिता)*	१,२८६	-	१,५००	१,६५०	१,८१५
१४०००	**अन्य राजस्व**	**४,३६६**	**७,२००**	**१५,१२९**	**१७,१११**	**१९,३६२**
१४१००	**सम्पत्तिबाट प्राप्त आय**	**३६१**	**-**	**१,०१०**	**१,१११**	**१,२२२**
१४११०	**व्याज**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
१४१११	वित्तीय निकायबाट प्राप्त व्याज	-	-	-	-	-
१४११२	व्यापारिक निकायबाट प्राप्त व्याज	-	-	-	-	-
१४११३	औद्योगिक निकायबाट प्राप्त व्याज	-	-	-	-	-

राजस्व संकेत	राजस्व शीर्षक	यथार्थ	अनुमानित आय	आय प्रक्षेपण		
		०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०
१४११४	सेवामुलक निकायबाट प्राप्त व्याज	-	-	-	-	-
१४११९	अन्य निकायबाट प्राप्त व्याज	-	-	-	-	-
१४१२०	**लाभांश**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
१४१२१	वित्तीय निकायबाट प्राप्त लाभांश	-	-	-	-	-
१४१२२	व्यापारिक निकायबाट प्राप्त लाभांश	-	-	-	-	-
१४१२३	औद्योगिक निकायबाट प्राप्त लाभांश	-	-	-	-	-
१४१२४	सेवामुलक निकायबाट प्राप्त लाभांश	-	-	-	-	-
१४१२९	अन्य निकायबाट प्राप्त लाभांश	-	-	-	-	-
१४१५०	**भाडा तथा रोयल्टी**	**३६१**	**-**	**१,०१०**	**१,१११**	**१,२२२**
१४१५१	सरकारी सम्पत्तीको बहालबाट प्राप्त आय (टिपर, जे.सि.वि, पसल घर आदि)	३६१	-	१,०१०	१,१११	१,२२२
१४१५३	बाँडफाँड भई प्राप्त वन रोयल्टी (संघीय बाँडफाँड)	-	-	-	-	-
१४१५४	बाँडफाँड भई प्राप्त खानी तथा खनिज सम्बन्धी रोयल्टी (संघीय बाँडफाँड)	-	-	-	-	-
१४१५५	बाँडफाँड भई प्राप्त जलस्रोत सम्बन्धी रोयल्टी (संघीय बाँडफाँड)	-	-	-	-	-
१४१५६	बाँडफाँड भई प्राप्त विद्युत्त सम्बन्धी रोयल्टी (संघीय बाँडफाँड)	-	-	-	-	-
१४१५७	बाँडफाँड भई प्राप्त दहत्तर बहत्तरको बिक्रीबाट प्राप्त हुने आय	-	-	-	-	-
१४१५८	बाँडफाँड भई प्राप्त पर्वतारोहण वापतको रोयल्टी (संघीय बाँडफाँड)	-	-	-	-	-
१४१५९	अन्य स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी	-	-	-	-	-
१४१९०	**अन्य शुल्क**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
१४१९१	पर्यटन शुल्क	-	-	-	-	-

राजस्व संकेत	राजस्व शीर्षक	यथार्थ	अनुमानित आय	आय प्रक्षेपण		
		०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०
१४१९२	पदयात्रा शुल्क	-	-	-	-	-
१४२००	**बस्तु तथा सेवा बिक्रिबाट प्राप्त रकम**	**३,९४९**	**५,६००**	**११,७७३**	**१३,३०७**	**१५,०४९**
१४२१०	**बस्तु तथा सेवा बिक्रिबाट प्राप्त रकम**	**२११**	**१००**	**६,५४०**	**७,५२१**	**८,६४९**
१४२११	कृषि उत्पादनको बिक्रिबाट प्राप्त रकम	-	-	-	-	-
१४२१२	सरकारी सम्पत्ती बिक्रिबाट प्राप्त रकम	-	-	-	-	-
१४२१३	अन्य बिक्रिबाट प्राप्त रकम	१११	-	५,३९०	६,१९९	७,१२८
१४२१६	निजी धारा बापतको शुल्क	-	-	-	-	-
१४२१७	खानेपानी, नहर तथा कूलो उपयोग बापतको शुल्क	-	-	-	-	-
१४२१८	विद्युत्त सेवा शुल्क	-	-	-	-	-
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क	१००	१००	१,१५०	१,३२३	१,५२१
१४२२०	**प्रशासनिक सेवा शुल्क**	**२१**	**-**	**११०**	**१२१**	**१३३**
१४२२१	न्यायिक दस्तुर	-	-	-	-	-
१४२२३	शिक्षा क्षेत्रको आम्दानी	-	-	-	-	-
१४२२४	परीक्षा शुल्क	-	-	१०	११	१२
१४२२५	यातायात क्षेत्रको आम्दानी	-	-	-	-	-
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क	२१	-	१००	११०	१२१
१४२४०	**दस्तुर**	**३,७१७**	**५,५००**	**४,५२३**	**४,९७५**	**५,४७३**
१४२४१	पार्किङ्ग शुल्क	१	-	१०	११	१२
१४२४२	नक्सापास दस्तुर	१,७१२	२,०००	२,०६३	२,२६९	२,४९६

राजस्व संकेत	राजस्व शीर्षक	यथार्थ	अनुमानित आय	आय प्रक्षेपण		
		०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०
१४२४३	सिफारिश दस्तुर	१,८८५	१,५००	१,७५०	१,९२५	२,११८
१४२४४	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	-	५००	७५	८३	९१
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर	-	२००	१२५	१३८	१५१
१४२४९	अन्य दस्तुर	११९	१,३००	५००	५५०	६०५
१४२५०	**अन्य प्रशासनिक दस्तुर**	**-**	**-**	**६००**	**६९०**	**७९४**
१४२५३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	-	-	६००	६९०	७९४
१४२५४	रेडियो/एफ.एम. संचालन दस्तुर	-	-	-	-	-
१४२६०	**अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
१४२६२	विद्युत्त सम्बन्धी दस्तुर	-	-	-	-	-
१४२६३	जलस्रोत सम्बन्धी अन्य दस्तुर	-	-	-	-	-
१४२६५	अन्य क्षेत्रको आय	-	-	-	-	-
१४३००	**दण्ड, जरिवाना र जफत**	**-**	**-**	**१२०**	**१३३**	**१४७**
१४३१०	**दण्ड, जरिवाना र जफत**	**-**	**-**	**१२०**	**१३३**	**१४७**
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत	-	-	२०	२३	२६
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत	-	-	१००	११०	१२१
१४३१३	धरौटी सदरस्याहा	-	-	-	-	-
१४४००	**अनुदान बाहेकको हस्तान्तरण**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
१४४१०	**चालु हस्तान्तरण**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
१४४११	चालु हस्तान्तरण	-	-	-	-	-

राजस्व संकेत	राजस्व शीर्षक	यथार्थ	अनुमानित आय	आय प्रक्षेपण		
		०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०
१४४२०	**पूँजीगत हस्तान्तरण**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
१४४२१	पूँजीगत हस्तान्तरण	-	-	-	-	-
१४५००	**विविध राजस्व**	**५६**	**१,६००**	**२,२२६**	**२,५६०**	**२,९४४**
१४५१०	**चालु दावी तथा अन्य शुल्कहरु**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
१४५११	वीमा दावी प्राप्ति	-	-	-	-	-
१४५२०	**अन्य राजस्व**	**५१**	**१००**	**५००**	**५७५**	**६६१**
१४५२१	प्रदुषण नियन्त्रण शुल्क	-	-	-	-	-
१४५२९	अन्य राजस्व	५१	१००	५००	५७५	६६१
१४५३०	**पूँजीगत राजस्व**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
१४५३१	सरकारी घर, जग्गा, गुडविल बिक्रीबाट प्राप्त आय	-	-	-	-	-
१४६१०	**व्यवसाय कर**	**५**	**१,५००**	**१,७२६**	**१,९८५**	**२,२८३**
१४६११	व्यवसाय कर	५	१,५००	१,७२६	१,९८५	२,२८३
१५०००	**विविध प्राप्ति**	**-**	**-**	**५००**	**५७५**	**६६१**
१५१००	**विविध प्राप्ति**	**-**	**-**	**५००**	**५७५**	**६६१**
१५११०	**विविध प्राप्ति**	**-**	**-**	**५००**	**५७५**	**६६१**
१५१११	बेरुजु	-	-	५००	५७५	६६१
१५११२	निकासा फिर्ता	-	-	-	-	-
१५११३	अनुदान फिर्ता	-	-	-	-	-

परिच्छेद छ :

निश्कर्ष तथा सुझाव

६.१ निश्कर्ष तथा सुझाव

यस नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाका क्रममा विभिन्न स्रोतहरुबाट तथ्यांक तथा सूचनाहरु संकलन गरिएको थियो । विभिन्न फारमहरुको प्रयोग गरी नगरपालिकाको कार्यालय तथा वडा कार्यालयहरुबाट समेत तथ्यांक तथा सूचनाहरु संकलन गरिएको थियो । हालको राजस्व संकलन तथा प्रशासनको अवस्थालाई सुधार गर्नका लागि सहभागितामूलक पद्धति (कार्यशाला) मार्फत् राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरिएको थियो । संकलित तथ्यांक, सूचनाको विश्लेषण तथा राजस्व सुधार कार्ययोजनामा निर्दिष्ट गरिएको कृयाकलापहरुको कार्यान्वयन हुने मान्यता र त्यसको नतिजा समेत लाई मध्येनजर गरी नगरपालिकाको आगामी तीन आर्थिक वर्षका लागि राजस्व प्रक्षेपण गरिएको हो । सारांशमा राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन पश्चात् आगामी तीन आर्थिक वर्षहरुमा हुने आय संरचनालाई तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका १५: प्रक्षेपित आय संरचना (राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयनको आधारमा) (रु हजारमा)

क्र. सं.	राजस्व शीर्षक	यथार्थ	प्रस्तावित	प्रक्षेपित आय		
		०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०
१	आन्तरिक आय	१०,३६२	१८,४७०	२३,४९६	२६,८०३	३०,५९१
२	संघीय राजस्व बाँडफाँडबाट प्राप्त आय	५८,६५५	८५,२००	९३,७२०	१०३,०९२	११३,४०१
३	प्रदेश राजस्व बाँडफाँडवाट प्राप्त आय	९,०२०	११,७१९	१६,९९१	१८,६९७	२०,५७५
४	अनुदान	५१८,१९५	४२१,७८०	६१७,३५८	६७९,०९४	७४७,००३
५	जनसहभागिता	१,२८६	-	१,५००	१,६५०	१,८१५
	कूल आय	**५९७,५१८**	**५३७,१६९**	**७५३,०६५**	**८२९,३३६**	**९१३,३८५**
कूल आयमा आन्तरिक आयको हिस्सा (प्रतिशत)		१.७३	३.४४	३.१२	३.२३	३.३५

प्रस्तुत विवरणले नगरपालिकाको आन्तरिक आय आगामी आर्थिक वर्ष २०७७७८ मा २ करोड ३४ लाख ९६ हजार हुने अनुमान गरिएको छ, जुन कूल आयको ३.१२ प्रतिशत हुन आँउछ । यो रकम संकलन गर्न पनि नगरपालिकाले बर्तमान संरचना तथा ब्यवस्थापन प्रणालीमा ठूलै परिवर्तन गर्न आवश्यक देखिन्छ । नगरपालिकाले यस तर्फ निम्न कदम चाल्नु पर्ने देखिन्छ :

- राजस्व परामर्श समितिलाई थप क्रियाशिल बनाउने ।
- आर्थिक ऐन थप वस्तुपरक बनाउने ।
- सम्पत्ति कर र मालपोत वा भूमीकर असुली व्यवस्था कानूनसम्मत बनाउने ।
- प्राकृतिक तथा नदीजन्य वस्तुको बिक्रीको दर व्यवहारिक रुपमा निर्धारण गर्ने ।
- सम्भाव्य बिक्री परिमाण एकिन गरी न्यूनतम ठेक्का अंक निर्धारण गर्ने ।
- आय अनुमान र आय प्रतिवेदनका लागि तोकिएको ढाँचा व्यवहारमा ल्याउने ।
- सवारी पार्किङ्ग स्थल पहिचान गरी त्यस तर्फ आवश्यक प्रकृया अगाडी बढाउने ।
- घरजग्गा बहालकरको दरलाई प्रगतिशिल बनाउने र न्यूनतम बहाल मुल्य तोकी सोही अनुसार असुल गर्ने ।

रेखाचित्र २: नगरपालिकाको प्रक्षेपित आय संरचना (राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयनको आधारमा)

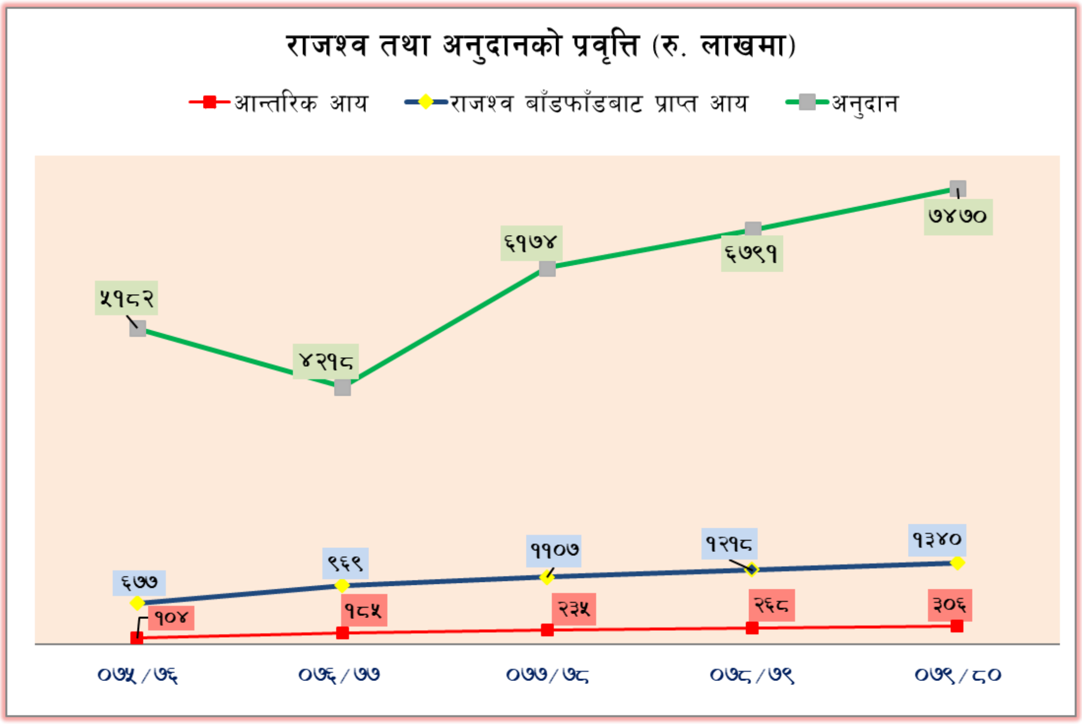

नगरपालिकालाई प्राप्त राजस्व अधिकारहरु मध्ये कतिपय अधिकारहरु विगतको तुलनामा निकै फरक भएकाले राजस्व व्यवस्थापनलाई त्यस अनुरुप सुधार गर्नुपर्ने देखिन्छ। तसर्थ राजस्व सुधार कार्य योजनामा उल्लेख भएका क्रियाकलापहरुलाई पनि प्राथमिकिकरण गरी कार्यान्वयन गर्नु उचित हुन्छ।

६.२ कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मुल्यांकन

स्थानीय सरकार संचालन ऐनको व्यवस्था अनुसार राजस्व परामर्श समितिलाई राजस्वका स्रोत, दायरा तथा दरको विश्लेषण गरी आय अनुमान गर्ने र स्रोत अनुमान तथा वजेट सीमा निर्धारण समितिलाई फाल्गुण महिना भित्र आगामी ३ आर्थिक बर्षको आय अनुमान गर्ने कार्यमा यो राजस्व सुधार कार्ययोजनाले सहयोग गर्दछ। त्यसैले हरेक आर्थिक बर्षको फाल्गुण महिना सम्ममा राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गरी सम्बन्धित समितिलाई उपलब्ध गराएमा समितिबाट गरिने निर्णयहरुका`लागि आवश्यक आधार हुनेछ। राजस्व सुधारका नीति, कृयाकलापहरु तथा वजेट अनुमान पश्चात राजस्व सुधार कार्ययोजना अनुसारका कृयाकलापहरु संचालन भए नभएको तथा अनुमान अनुसार आय असुली भएको नभएको सम्वन्धमा नियमित रुपमा अनुगमन गर्ने, आगामी आर्थिक बर्षको आय प्रक्षेपणकोलागि त्यस अवधि सम्मको कृयाकलाप तथा आय असुली अवस्थाको मूल्यांकन गर्ने तथा आर्थिक बर्ष सम्पन्न भएपछि सो आर्थिक बर्षकोलागि तय गरिएको कृयाकलापहरु तथा आय असुली अवस्थाको मूल्यांकन गर्न आवश्यक हुन्छ। यो राजस्व सुधार कार्य योजनाको अनुगमन तथा मूल्यांकनको लागि निम्न चार तहको अनुगमन तथा मूल्यांकन व्यवस्था सिफारिश गरिएको छ।

(क) कार्यालय स्तरको अनुगमनः यो स्तरको अनुगमन तथा मूल्यांकनकोलागि प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, राजस्व शाखा तथा अन्य सम्वन्धित शाखाका प्रतिनिधिहरुलाई जिम्मेवार वनाउनु पर्दछ। स्थानीय सरकारले कम्तिमा महिनामा एक पटक बैठक वसी योजनाको कार्यान्वयनको अवस्था तथा असुली अवस्थाको अनुगमन गरी लक्ष हासिल गर्नेतर्फ आवश्यक कार्यगत निर्णयहरु गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्दछ।

(ख) राजस्व परामर्श समितिवाट अनुगमन तथा मूल्यांकनः राजस्व परामर्श समितिले चौमासिक रुपमा राजस्व सुधार योजनाको कार्यान्वयनको अवस्था, आय संकलनको अवस्थाको नियमिति अनुगमन गरी कार्यपालिकालाई

आवश्यक परामर्श प्रदान गर्ने कार्य यस अन्तर्गत पर्दछ । त्यसैगरी आगामी आर्थिक बर्षकोलागि आयको अनुमान गर्ने कार्य पूर्व भएका कार्यको मूल्यांकन गरी स्रोत, दर तथा दायरामा सुधारकोलागि कृयाकलाप सिफारिश गर्ने र त्यसको आधारमा आयको अनुमान गर्नु पर्दछ । यसका अतिरिक्त आर्थिक बर्षको समाप्ती पश्चात राजस्व सुधार योजनाको समिक्षा गरीन्छ ।

(ग) कार्यपालिकावाट अनुगमन तथा मूल्यांकन: कार्यपालिकाको बैठकले राजस्व परामर्श समितिवाट प्रस्तुत गरेका सुझावहरुलाई छलफलमा ल्याई आवश्यक निर्णय गर्ने कार्य यस अन्तर्गत पर्दछ । छलफलको क्रममा राजस्व सुधार योजना तथा आय असुली अवस्थाको समिक्षा गरी आवश्यक नीतिगत तथा कार्यगत निर्णय गर्नु आवश्यक भएमा निर्णय गरीन्छ ।

(घ) वाह्य अनुगमन तथा मूल्यांकन: राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयनमा सहजिकरण गर्ने चाहने संघिय मामला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग, प्रदेश मन्त्रालय, दातृ निकायहरु आदिले अनुगमनकोलागि सहयोग प्रदान गर्न सक्नेछन् । यस्तो अनुगमन प्रणालीको स्थापनाले स्थानीय सरकारको अनुगमन तथा प्रतिवेदन गर्ने क्षमतामा विकास हुनेछ । राजस्व प्रशासनसंग सम्वन्धित तथ्यांक वाहेक योजना कार्यान्वयन प्रकृयाको अनुगमन तथा करदाताहरुको अनुभुति संकलन पनि अनुगमनको मूख्य विधि हुनसक्नेछ ।

अनुसूचीहरू

अनुसूची १ : सन्दर्भ सामग्रीहरू

- नेपालको संविधान २०७२
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४
- अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४
- नेपाल सरकारको वजेट वक्तब्य, २०७६।७७
- नेपाल सरकारको आर्थिक ऐन, २०७६
- १ नं. प्रदेश सरकारको आर्थिक ऐन, २०७६
- राष्ट्रिय प्राकृतिक श्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४
- एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वगीकरण र व्याख्या, २०७४
- स्थानीय सरकारको आर्थिक ऐनको नमूना, २०७४
- प्रदेश तथा स्थानीय कर सम्बन्धी अध्ययन तथा सुझाव प्रतिवेदन, २०७५ - नेपाल सरकार (मन्त्रिपरिषद्) निर्णयबाट गठिन कार्यदलले अर्थ मन्त्रालय समक्ष पेश गरेको
- सिद्धिचरण नगरपालिकाको आर्थिक ऐन २०७४।७५
- सिद्धिचरण नगरपालिकाको विभिन्न आर्थिक वर्षहरूको नगर विकास योजना, बजेट तथा कार्यक्रमहरू

अनुसूची २ : तथ्यांक/सूचना संकलनका लागि प्रयोग गरिएको फारम तथा सूची

तथ्यांक संकलन सूची

नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय तथा हालको अवस्थाः

- संक्षिप्त परिचय
- मुख्य पूर्वाधारको अवस्था
- आर्थिक अवस्था
- सामाजिक, सांस्कृतिक तथा पर्यटकिय अवस्था

संभाव्य स्रोतः नगरपालिकाका विभिन्न प्रकाशनहरु, सरोकारवालासंग छलफल तथा अवलोकन

नगरपालिकाको संगठन तथा राजस्व प्रशासन :

- संगठन संरचना तथा कर्मचारीको विवरण
- भौतिक सुविधाहरु
- राजस्व शाखा तथा राजस्व प्रशासन
  - *राजस्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरुको विवरण*
  - *कार्यकक्ष तथा कार्य स्थलको पर्याप्तता*
  - *फर्निचर, कम्प्यूटर, प्रिन्टर तथा अन्यभौतिक सुविधाहरु*
  - *राजस्व सम्बन्धी डाटा वेस,राजस्व प्रशासनमा सफ्फट्वेयर र त्यसको प्रयोग*
  - *कप्यूटर विलिङ्ग प्रणालीको प्रयोग*
- वडा कार्यलयमा राजस्व प्रशासनको अवस्था

स्रोतःप्रशासन, आर्थिक प्रशासन, जिन्सी, राजस्व शाखा तथा वडा कार्यलयहरु

नगरपालिकाको आय (आन्तरिक तथा वाह्य) सम्बन्धी विवरणः

- विगत तीन आर्थिक वर्षहरु (२०७३/७४, ०७४/७५ र ०७५/७६) को यथार्थ आय विवरण
- चालु आर्थिक वर्षको (२०७६/७७) को अनुमानित/बजेट विवरण र श्रावण महिनासम्मको यथार्थ संकलन
- चालु आर्थिक वर्षका लागि नगर सभाले पारित गरेको कर, शुल्क तथा दस्तुरका दरहरु

सम्भाव्य स्रोतः आर्थिक प्रशासन तथा राजस्व शाखा

अन्य दस्तावेज तथा सूचनाहरु

- निर्वाचित पदाधिकारीहरुको विवरण
- नगर सभाले पारित गरेको आर्थिक ऐन, राजस्वसंग सम्बन्धीत अन्य नीति तथा कार्यक्रमहरु
- नगरपालिकाको बस्तुस्थिति विवरण (Profile)
- राजस्व परिचालनका लागि भएका प्रभावकारी प्रयासहरु

सम्भाव्य स्रोतः प्रशासन, आर्थिक प्रशासन, राजस्व शाखा

तथ्यांक संकलन फारम

स्वामित्व वा भोग चलनमा रहेका जग्गा

क.सं.	जग्गा रहेका स्थान	कि.न.	क्षेत्रफल	हालको उपयोग	भाडा वावहाल रकम (यदी भएमा)
क	स्वामित्वमा रहेको जग्गा				
ख	भोग चलनमा रहेको जग्गा				

स्रोत : जिन्सी शाखा तथा वडा कार्यालय

स्वामित्वमा रहेका भवन

क.सं.	स्थान	भवनको विवरण	हालको उपभोग	भाडा वावहाल रकम (यदी भएमा)

स्रोत : जिन्सी शाखा तथा वडा कार्यालय

राजस्वमा प्रत्यक्ष्य आधारित सूचनाहरु

ख. भवन सम्बन्धी विवरण

क.सं.	घरको वर्गीकरण	अनुमानित संख्या	बहालमाभएको संख्या	औसतबहाल दर
1	व्यापारीक प्रयोजनका लागि निर्मित भवन/घरहरु *(नोट: व्यापारीक कम्पलेक्स, पार्टी प्यालेस, अस्पताल, कोल्ड स्टोर, नीजि विद्यालय तथा क्यापस आदी)*			
2	औद्योगिक प्रयोजनका भवन/घरहरु			
3	आवासिय भवन/घरहरु			
3.1	*कच्ची घरहरु (कच्ची जोडाई तथा छाना)*			
3.2	*अर्ध कच्ची घरहरु (माटोको जोडाई र कंक्रिट वा स्टिलको छाना भएका)*			
3.3	*पिलर सिस्टम नभएको पक्कि घर (Without RCC Frame Structure)*			
3.4	*पिलर सिस्टम भएको पक्कि घर (With RCC Frame Structure)*			
जम्मा				

स्रोत : विभिन्न प्रकाशन वा सूचना शाखा तथा वडा कार्यालय

जग्गा सम्बन्धी विवरण

क.सं.	जग्गाको किसिम	अनुमानितक्षेत्रफल	औसत मुल्यांकन दर (मालपोत कार्यालयको आधारमा)	कैफियत
1	शहरी क्षेत्र			
2	आवासिय क्षेत्र			
3	कृषी क्षेत्र			
4	वन तथा अन्यक्ष ेत्र			
	जम्मा			

स्रोत : विभिन्न प्रकाशन वा सूचना शाखा तथा वडा कार्यालय

सवारी साधन सम्बन्धी विवरण

क.सं.	सवारी साधन	अनुमानित संख्या	कैफियत
1	अटो रिक्सा, ई रिक्सा		
2	ठेलागाडा, टाँगा, रिक्सा		
जम्मा			

स्रोत : विभिन्न प्रकाशन वा सूचना शाखा तथा वडा कार्यालय

व्यापार व्यवसाय सम्बन्धीविवरण

क.सं.	व्यापार व्यवसायको विवरण	साना लगानी	मझौला लगानी	ठुला लगानी
1	उद्योग			
2	वित्तिय संस्था (बैक, विकास बैक, सहकारी, विमाआदि)			
3	व्यापारिक भवन, मल, निजी अस्पताल, संस्थागत कलेज विद्यालय			
4	डिलर तथा थोक विक्रेता			
5	अन्य ब्यवसायहरु			

स्रोत : विभिन्न प्रकाशन वा सूचना शाखा तथा वडा कार्यालय, उद्योग वाणिज्य संघ

खानीजन्य वस्तुविकी तथा निकासी

उत्पादन/ उत्खनन स्थल	बस्तुहरु	कूल उत्खनन योग्य परिणाम	विक्रीमुल्य	संभाव्य निकासी परिमाण
	ढुङ्गा			
	गिट्टी			
	स्लेट			
	बालुवा			
	दहत्तर वहत्तर			

स्रोत : आर्थिक प्रशासन शाखा, हालको ठेक्का प्रकृया, आईई प्रतिवेदन तथा सरोकारवाला संग छलफल

जडिबुटी, कवाडी र जिवजन्तु व्यवसायिक उपयोग

क.सं.	बस्तुहरु	इकाई	कूल संकलन परिणाम	अनुमानित मुल्य
क.	जडिबुटी जन्य बस्तुहरु			
ख.	कवाडी जन्य बस्तुहरु			
ग.	जिव जन्तु			

वहाल विटौरी

क.सं.	सम्पत्तिहरु	इकाई	परिमाण	दर
क.	भवन तथा कोठाहरु			
ख.	मेसिनहरु			
ग.	सार्वजनिक सम्पत्ति			

स्रोत : राजस्व परामर्श समिति, आर्थिक प्रशासन, राजस्व तथा जिन्सी शाखा, वडा कार्यालय

नगरपालीकाले निर्माण, संचालन तथा व्यवस्थापन गरेका सेवा

क.सं.	सेवाहरु	उपलब्ध गराईएको स्थानवा क्षेत्र	इकाई र परिमाण	सेवा शुल्कको संभावना के छ ?	हालको अवस्था (आय)
1	फोहरमैला व्यवस्थापन				
4	धारा				
5	अतिथिगृह				
6	धर्मशाला				
8	सभागृह				
9	ढल निकास				
10	सडक बत्ति				
11	सार्वजनीक शौचालय				
12	पार्क				
13	पौडी पोखरी				
14	व्यायमशाला				
15	पर्यटकिय स्थल				
16	हाट बजार				
17	पशु बधशाला				
18	शवदाहगृह				
19	बसपार्क				
20	अन्य पार्किङ्ग क्षेत्र				

अनुसूची ३ : प्रारम्भिक कार्यशालाको कार्यक्रम तालिका तथा उपस्थिति विवरण

राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा

प्रारम्भिक कार्यशाला : समय तालिका

समय	क्रियाकलाप
पहिलो दिन (१९ भाद्र २०७६)	
११.००-११.३०	कार्यक्रम शुभारम्भ
११.३०-१२.३०	परिचय, कार्यक्रमको उद्देश्य, अवधारणा तथा प्रकृया - प्रस्तुति
१२.३०-१४.००	स्थानीय सरकारको राजस्व अधिकार
१४.००-१५.००	खाजा
१५.००-१६.००	तथ्यांक तथा सूचना संकलनको फारम प्रस्तुति
दोस्रो दिन (२० भाद्र २०७६)	
११.००-११.३०	राजस्व सुधार कार्ययोजना तथा राजस्व प्रक्षेपणका लागि खाँका प्रस्तुति, समूह विभाजन
११.३०-१२.३०	समुह कार्य
१२.३०-१४.००	समुह प्रस्तुति तथा सुझाव संकलन
१४.००-१५.००	खाजा
१५.००-१६.००	तथ्यांक संकलनका लागि टोली गठन तथा समापन

उपस्थिति विवरण

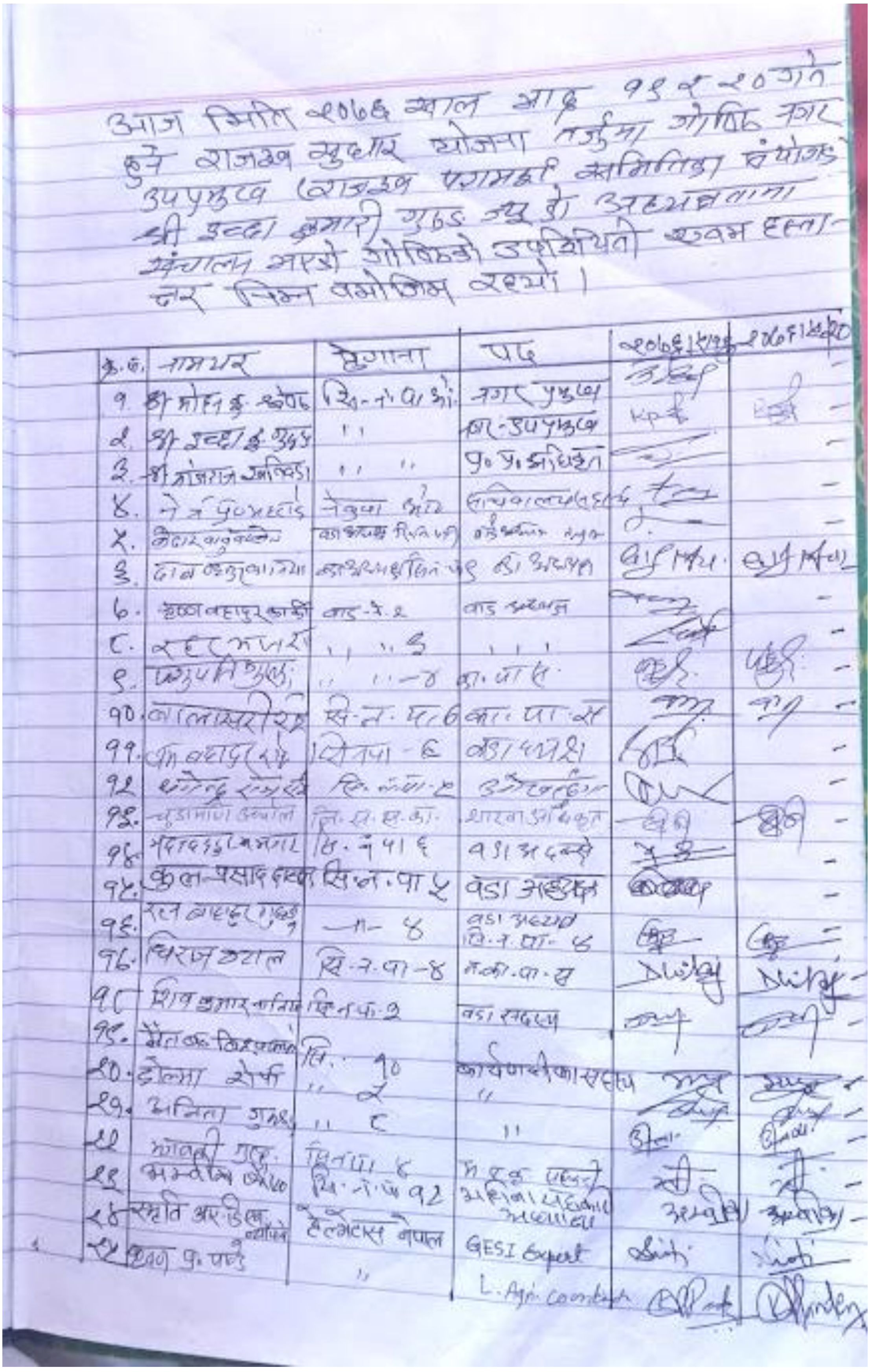

आज मिति २०७८ साल साउ १६ र २० गते हुने राजस्व सुधार योजना तर्जुमा गोष्ठि नगर राजस्व परामर्श समितिका संयोजक उपप्रमुख श्री इच्छा कुमारी गुरुङ ज्यूको अध्यक्षतामा संचालन भएको गोष्ठिको उपस्थिति एवम हस्ताक्षर निम्न बमोजिम रहयो ।

क्र.सं.	नाम थर	ठेगाना	पद	२०७८।४।१६	२०७८।४।२०
१	श्री मोहन कु. श्रेष्ठ	सि.न.पा. ओ.	नगर प्रमुख		
२	श्री इच्छा कु. गुरुङ	,,	न. उपप्रमुख		
३	श्री [illegible]	,, ,,	प्र. प्र. अधिकृत		
४	[illegible]	[illegible]	[illegible]		
५	[illegible]	[illegible]	[illegible]		
६	[illegible]	[illegible]	[illegible]		
७	[illegible] बहादुर कार्की	वाड नं. २	वाड अध्यक्ष		
८	[illegible]	,, ,, ३	,,		
९	[illegible]	,, ,, ७	[illegible]		
१०	[illegible]	सि.न.पा. ६	[illegible]		
११	[illegible] बहादुर [illegible]	सि.न.पा. ६	वडा [illegible]		
१२	[illegible]	सि.न.पा. २	[illegible]		
१३	[illegible]	[illegible]	[illegible]		
१४	[illegible]	सि.न.पा. ६	वडा अध्यक्ष		
१५	कुल प्रसाद [illegible]	सि.न.पा. ५	वडा अध्यक्ष		
१६	[illegible] बहादुर गुरुङ	,, ४	वडा अध्यक्ष सि.न.पा. ४		
१७	[illegible]	सि.न.पा. ४	[illegible]		
१८	शिव कुमार [illegible]	सि.न.पा. ३	वडा सदस्य		
१९	[illegible]	सि. ,, १०	कार्यपालिका सदस्य		
२०	डोल्मा शेर्पा	,, २	,,		
२१	अनिता गुरुङ	,, ८	,,		
२२	[illegible] गुरुङ	सि.न.पा. ८	[illegible]		
२३	[illegible]	सि.न.पा. १२	[illegible]		
२४	स्मृति अर्याल	हेल्भेटास नेपाल	GESI Expert		
२५	[illegible] प्र. पाण्डे	,,	L. Agri. consultant		

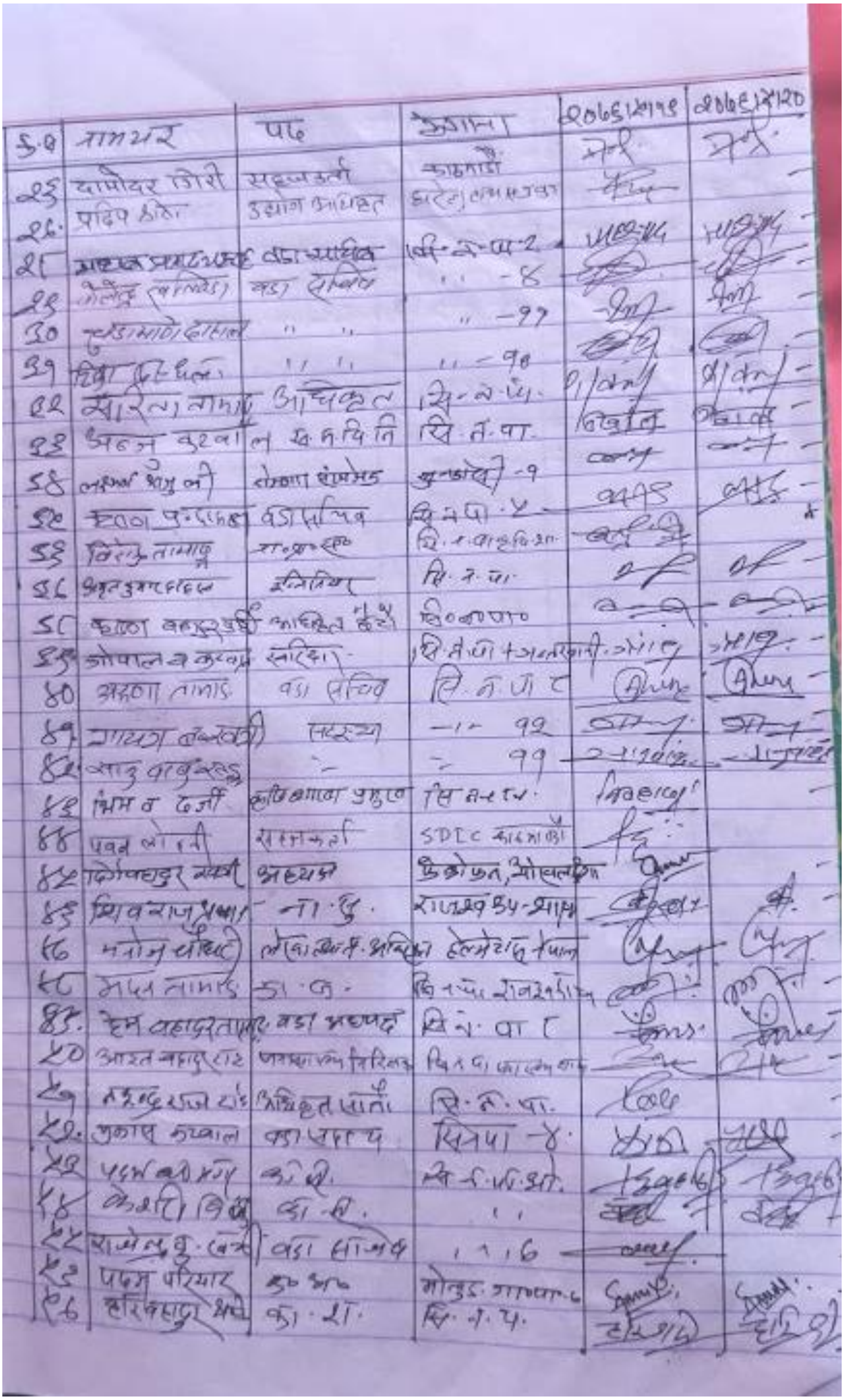

क्र.सं.	नामथर	पद	संस्था	२०७६।१२।१९	२०७६।१२।२०
				सही	सही
२६	दामोदर जोशी	सहजकर्ता	काठमाडौं	[illegible]	
२७	प्रदिप [illegible]	उद्योग अधिकृत	[illegible]	[illegible]	[illegible]
२८	[illegible]	वडा सचिव	सि.न.पा.२	[illegible]	[illegible]
२९	शैलेन्द्र [illegible]	वडा सचिव	,, -४	[illegible]	[illegible]
३०	[illegible]	,, ,,	,, -११	[illegible]	[illegible]
३१	दिवा [illegible]	,, ,,	,, -१०	[illegible]	[illegible]
३२	सरिता तामाङ	अधिकृत	सि.न.पं.	[illegible]	[illegible]
३३	अर्जुन [illegible]	[illegible]	सि.न.पा.	[illegible]	[illegible]
३४	[illegible]	[illegible]	[illegible] -१	[illegible]	[illegible]
३५	[illegible]	वडा सचिव	सि.न.पा.-५	[illegible]	[illegible]
३६	[illegible] तामाङ	[illegible]	सि.न.पा. [illegible]	[illegible]	[illegible]
३७	[illegible]	इन्जिनियर	सि.न.पा.	[illegible]	[illegible]
३८	[illegible] बहादुर [illegible]	अधिकृत [illegible]	सि.न.पा.	[illegible]	[illegible]
३९	गोपाल [illegible]	[illegible]	सि.न.पा. + [illegible]	[illegible]	[illegible]
४०	अरुणा तामाङ	वडा सचिव	सि.न.पा. ८	[illegible]	[illegible]
४१	गायत्री [illegible]	सदस्य	-,, ११	[illegible]	[illegible]
४२	[illegible]	,,	,, ११	[illegible]	[illegible]
४३	भिम ब दर्जी	[illegible] प्रमुख	सि.न.पा.	[illegible]	
४४	पवन [illegible]	सहजकर्ता	SDEC काठमाडौं	[illegible]	
४५	[illegible] बहादुर [illegible]	अध्यक्ष	[illegible], ओखलढुंगा	[illegible]	
४६	शिवराज [illegible]	ना.प्र.	[illegible]	[illegible]	[illegible]
४७	मनोज [illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
४८	मदन तामाङ	का.प.	[illegible]	[illegible]	[illegible]
४९	हेम बहादुर तामाङ	वडा अध्यक्ष	सि.न.पा. ८	[illegible]	[illegible]
५०	[illegible] बहादुर राई	[illegible]	सि.न.पा. [illegible]	[illegible]	[illegible]
५१	[illegible] राई	अधिकृत [illegible]	सि.न.पा.	[illegible]	
५२	प्रकाश [illegible]	वडा अध्यक्ष	सिनपा -४	[illegible]	[illegible]
५३	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
५४	[illegible]	[illegible]	,,	[illegible]	[illegible]
५५	राजेन्द्र [illegible]	वडा सचिव	,, ,, ६	[illegible]	
५६	पदम परियार	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
५७	हरिबहादुर [illegible]	का.स.	सि.न.पा.	[illegible]	[illegible]

क्र.स.	नामथर	पद	ठेगाना	२०७६।८।११	२०७६।८।२०
५८	खुमा [illegible]	सह-लेखापाल	ओखलढुंगा	[illegible]	
५९	राजन कुमार दाहाल	का.स.	भो.सि.न.पा.	[illegible]	[illegible]
६०	[illegible] यादव	डा.प्र.	सि.न.पा.	[illegible]	
६१	सरस्वती [illegible]	[illegible]		[illegible]	
६२	[illegible]	सदस्य	सि न पा ११	[illegible]	
६३	बद्री मानन्धर	हेल्भेटास नेपाल		[illegible]	[illegible]
६४	सिता देवी [illegible]	वडा सदस्य	सि न पा-३	सीता	सीता
६५	केशव मगर	का स	सि न पा १	केशव	केशव
६६	[illegible] तामाङ		सि ना - ८	[illegible]	[illegible]
६७	[illegible] मगर	वडा सदस्य	सि.न.पा.-१०		[illegible]
६८	[illegible]				
६९	[illegible]	प्र.शि.नि.	सि.न.पा. ६		[illegible]
७०	[illegible]	[illegible]	" ११	[illegible]	[illegible]
७१	[illegible] दाहाल	[illegible]	" "	[illegible]	[illegible]
७२	[illegible]	का. स			[illegible]
७३	[illegible]	[illegible]			[illegible]
७४	[illegible]	[illegible]	-	[illegible]	[illegible]
	~~[illegible]~~		सि		
७५	[illegible]	[illegible]	सि न पा	[illegible]	[illegible]
७६	[illegible]	[illegible]	"	[illegible]	[illegible]
७७	सरस्वती तामाङ	का स.	"		[illegible]
७८	[illegible]	[illegible]	"	[illegible]	[illegible]
७९	राजन कु दाहाल	का.स.	सि.न.पा.	—	[illegible]
८०	[illegible]	[illegible]			[illegible]

अनुसूची ४ : मस्यौदा प्रस्तुति तथा छलफल कार्यशालाको उपस्थिति विवरण

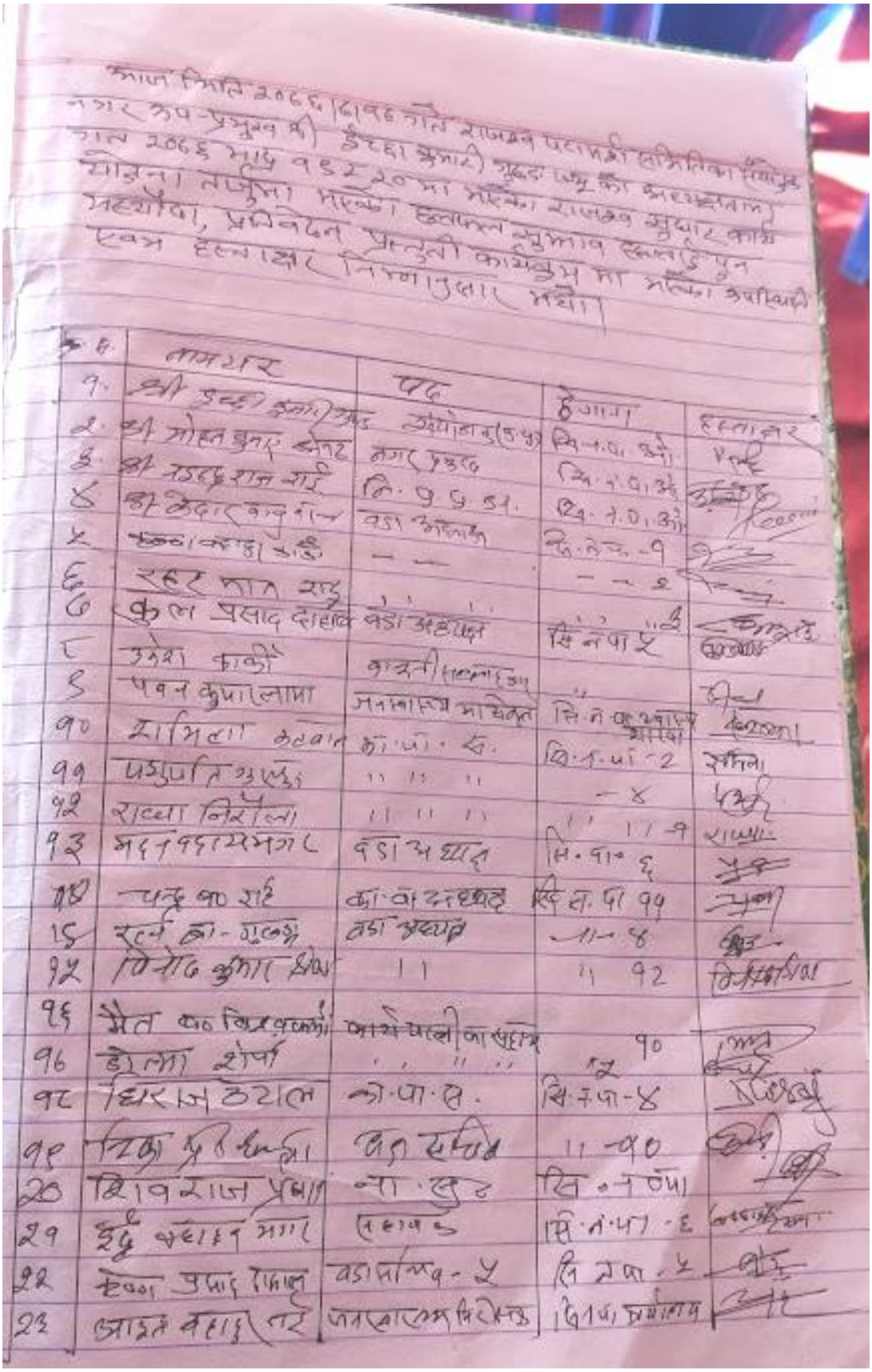

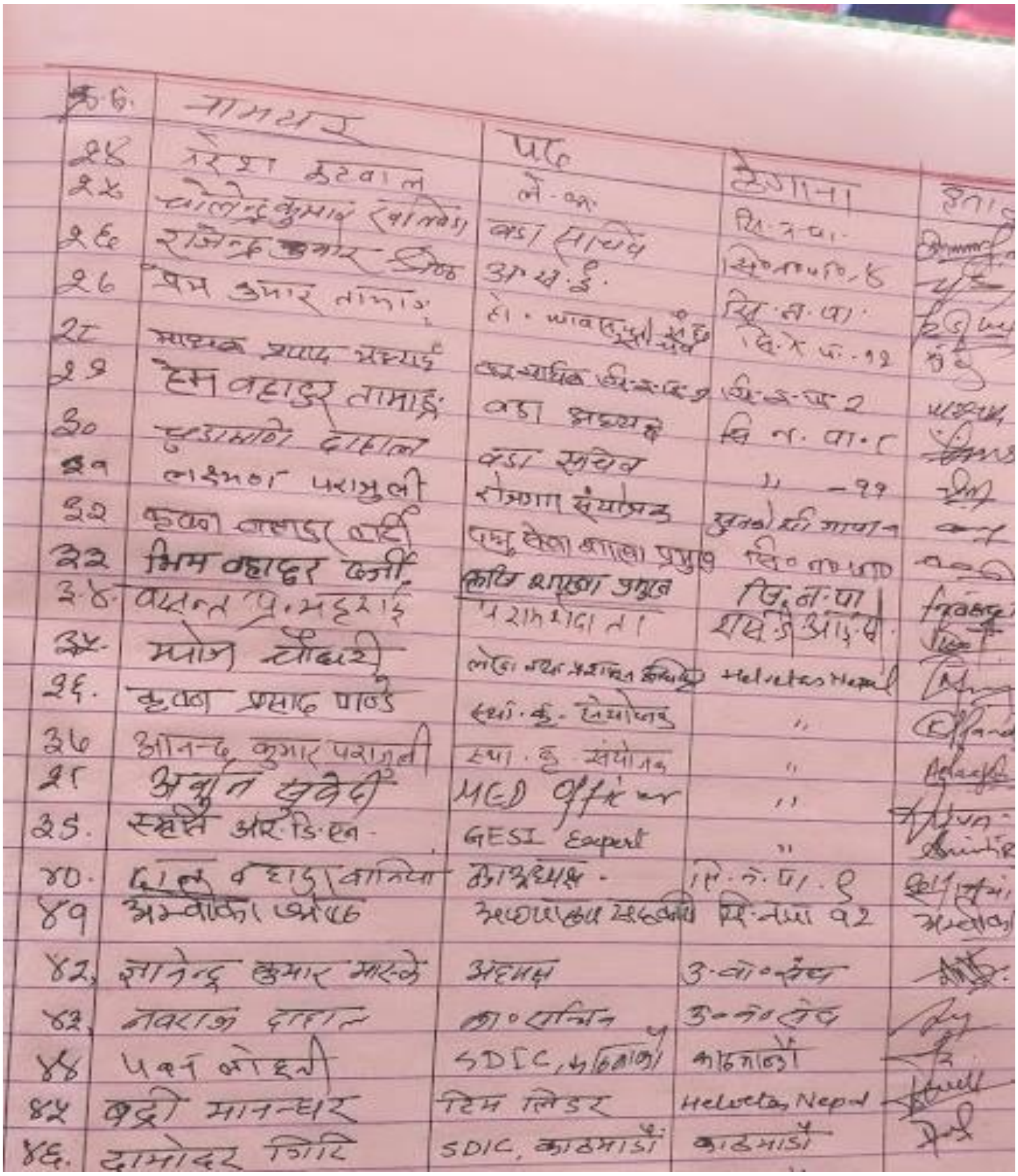

क्र.सं.	नामथर	पद	ठेगाना	हस्ताक्षर
२४	नरेश कटवाल	ले.अ.	सि.न.पा.	
२५	शैलेन्द्रकुमार खत्री	वडा सचिव	सि.न.पा.वडा ८	
२६	राजेन्द्र कुमार श्रेष्ठ	अ.प्र.ई.	सि.न.पा.	
२७	प्रेम कुमार तामाङ	हे. ...	सि.न.पा.वडा ११	
२८	... प्रसाद ...	...	...	
२९	हेम बहादुर तामाङ	वडा अध्यक्ष	सि.न.पा.वडा ८	
३०	चूडामणि दाहाल	वडा सचिव	सि.न.पा.११	
३१	लक्ष्मण पराजुली	रोजगार संयोजक	"	
३२	कृष्ण प्रसाद कार्की	पशु सेवा शाखा प्रमुख	सि.न.पा.	
३३	भिम बहादुर कार्की	कृषि शाखा प्रमुख	सि.न.पा.	
३४	बसन्त प्र. भट्टराई	परामर्शदाता	सि.न.पा.	
३५	मनोज चौधरी	...	Helvetas Nepal	
३६	कृष्ण प्रसाद पाण्डे	स्था.कृ. संयोजक	"	
३७	आनन्द कुमार पराजुली	स्था.कृ. संयोजक	"	
३८	अनुल दुवेदी	MED Officer	"	
३९	स्मृति अर डि.एन.	GESI Expert	"	
४०	... बहादुर कार्की	...	सि.न.पा.	
४१	अम्बिका ...	...	सि.न.पा.१२	
४२	ज्ञानेन्द्र कुमार मास्के	अध्यक्ष	उ.वा.संघ	
४३	नवराज दाहाल	...	उ.वा.संघ	
४४	पर्वत ओहदी	SDIC, काठमाडौं	काठमाडौं	
४५	बद्री मानन्धर	टिम लिडर	Helvetas Nepal	
४६	दामोदर गिरि	SDIC, काठमाडौं	काठमाडौं	

अनुसूची ५ : आ.व. २०७७/०७८ का लागि आर्थिक विधेयक (मस्यौदा नमूनाको रुपमा)

आर्थिक विधेयक २०७७

नगर सभाबाट स्वीकृत भएको मिति : २०७७।०३।...

सिद्धिचरण नगरपालिका
ओखलढुङ्गा
१ नं. प्रदेश, नेपाल

आर्थिक विधयेक, २०७६

प्रस्तावना : सिद्धिचरण नगरपालिकाको आर्थिक वर्ष २०७७।७८ को अर्थ सम्बन्धी प्रस्तावलाई कार्यान्वयन गर्नको निमित्त स्थानीय कर तथा शुल्क संकलन गर्ने, छुट दिने तथा आय संकलनको प्रशासनिक व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

नेपालको संविधानको धारा २२८ को उपधारा (२) बमोजिम सिद्धिचरण नगरपालिकाको नगर सभाले यो ऐन बनाएको छ।

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :** (१) यस ऐनको नाम "आर्थिक ऐन, २०७७" रहेको छ।

(२) यो ऐन २०७७ साल श्रावण १ गतेदेखि सिद्धिचरण नगरपालिका क्षेत्रमा लागू हुनेछ।

२. **सम्पत्ति कर :** (१) नगरपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाको स्वामित्वमा रहेको जग्गा र त्यस्तो जग्गामा बनेको भौतिक संरचना (घर) मा नगरपालिकाको कर तथा गैरकर राजस्व सम्बन्धी ऐन, २०७६ बमोजिम सम्पत्ति कर लगाइने र असूल उपर गरीनेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम लगाइने सम्पत्ति करको दर अनुसूची -१ मा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ।

(३) यस दफा बमोजिम सम्पत्ति कर प्रयोजनका लागि घरको मूल्यांकन दर अनुसूची -२ तथा घरको ह्रास कट्टीको दर अनुसूची -३ मा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ।

३. **मालपोत :** (१) नगरपालिका क्षेत्रभित्र दफा २ बमोजिम सम्पत्ति कर लाग्ने बाहेकका अन्य जग्गामा क्षेत्रफलको आधारमा मालपोत लगाइने र असूल उपर गरीनेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम लगाइने मालपोतको दर अनुसूची -४ मा उल्लेख भएबमोजिम हुनेछ।

४. **घर जग्गा बहाल कर :** (१) नगरपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्तिले घर, घरको छत, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, सेड (छप्पर), कारखाना, वा जग्गा पूरै वा आंशिक तबरले बहालमा दिई प्राप्त गरेको आयमा घर जग्गा बहाल कर लगाईने र असूल उपर गरीनेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम लगाइने घर जग्गा बहाल करको दर अनुसूची - ५ मा तोकिए बमोजिम हुनेछ।

५. **व्यवसाय कर :** (१) नगरपालिका क्षेत्रभित्र सञ्चालित उद्योग, व्यापार, व्यवसाय वा सेवामा व्यबसायको प्रकृति, पूँजी लगानी र आर्थिक कारोवारका आधारमा वर्गीकरण गरी व्यवसाय कर लगाईने र असूल उपर गरीनेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम व्यबसाय कर असूली गर्दा बैंक तथा वित्तिय संस्था र सुपर मार्केटहरुको प्रत्येक कारोबार स्थलमा अलग अलग इकाई मानी कर असूली गरीनेछ।

(३) उपदफा (१) र (२) बमोजिम लगाइने व्यवसाय करको दर अनुसूची - ६ मा तोकिए बमोजिम हुनेछ।

६. जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु करः नगरपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले खोटो, कवाडी माल र प्रचलित कानूनले निषेध गरिएको जीवजन्तु वाहेकका अन्य मतृ वा मारिएका जीवजन्तुको हाड, सिङ, प्वाँख, छाला जस्ता बस्तुको व्यवसायिक कारोवार गरेवापत अनसूची -७ बमोजिम जडिबुटी, कवाडी तथा जीवजन्तु कर लगाइने र असूल उपर गरीनेछ ।

तर, त्यस्ता वस्तुको व्यबसाय गर्ने व्यक्ति वा कम्पनिलाई दफा ५ बमोजिम व्यबसाय कर लगाइएको अवस्थामा यस दफा बमोजिमको कर लगाइनेछैन ।

७. सवारी साधन कर : (१) नगरपालिका क्षेत्रभित्रका रिक्सा, अटोरिक्सा र विद्युतीय रिक्सा जस्ता सवारी साधनको दर्ता र वार्षिक नवीकरणमा नगरपालिकाले सवारी साधन कर लगाउने र उठाउनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम लगाइने सवारी साधन करको दर अनुसूची -८ मा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

८. विज्ञापन कर : (१) नगरपालिका क्षेत्रभित्र हुने विज्ञापन, प्रचारप्रसार आदिका लागि राख्न दिने साइनबोर्ड, ग्लोबोर्ड, स्टल आदिमा विज्ञापन कर लगाइने र असूल उपर गरीनेछ ।

(२) उप दफा (१) बमोजिम लगाइने विज्ञापन करको दर अनुसूची -९ मा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

९. मनोरञ्जन कर : नगरपालिकाले प्रदेश कानूनले तोके बमोजिमका सेवा र क्षेत्रमा सोही कानूनमा तोकिएको दरमा मनोरञ्जन कर लगाई असलु उपर गरीनेछ ।

१०. बहाल बिटौरी शुल्क : (१) नगरपालिका क्षेत्रभित्रका सार्वजनिक, पर्ती वा ऐलानी जग्गालाई उपयोग गरी बनाइएका टहरा, छाप्रा वा पसल वा आवास तथा नगरपालिकाले तोकेको सार्वजनिक स्थल, हाटबजार, मेला, जात्रा आदिमा सञ्चालन भएका पसलमा बहाल विटौरी शुल्क लगाई असूल उपर गरीनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम लगाइने बहाल विटौरी शुल्कको दर अनुसूची -१० मा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

११. पार्किङ्ग शुल्क : (१) नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र तोकेको पार्किङ्गस्थलमा सवारी साधनलाई पार्किङ्ग सुविधा उपलब्ध गराएवापत पार्किङ्ग गर्ने समयको आधारमा अनुसूची -११ मा उल्लेख भए बमोजिमको दरमा पार्किङ्ग शुल्क लगाइने र असूल उपर गरीनेछ ।

(२) निजी स्वामित्वको जग्गामा पार्किङ्गस्थल व्यबस्थापन गरी सवारी साधनको पार्किङ्ग सुविधा उपलब्ध गराउने व्यक्ति वा संस्थाले कार्यपालिकाबाट तोकिएको दस्तुर बुझाई नगरपालिकाको अनुमति लिनुपर्नेछ ।

१२. सेवा शुल्क : नगरपालिकाले निर्माण वा संचालन तथा व्यवस्थापन गरेका अनुसूची -१२ मा उल्लिखित स्थानीय पूर्वाधार वा सेवामा सेवाग्राहीबाट सोही अनुसूचीमा उल्लिखित दरमा सेवा शुल्क तथा दस्तुर लगाइने र असूल उपर गरीनेछ ।

१३. सेवाशुल्क दस्तुर : नगरपालिकाले कार्यपालिकाको कार्यालय तथा वडा कार्यालय मार्फत उपलब्ध गराउने सिफारिश, प्रमाणित, इजाजत जस्ता प्रशासनीक सेवामा अनुसूची -१३ मा उल्लिखित दरमा सेवाशुल्क तथा दस्तुर लगाई असूल उपर गर्नेछ ।

१४. विक्री गर्न सक्ने : (१) नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको खोलानाला वा अन्य सार्वजनिक स्थलबाट वाताबरणीय प्रभाव मूल्यांकन वा प्रारम्भिक वाताबरणीय परिक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा स्लेट, ढुंगा, गिट्टी, बालुवा एबम् माटो जन्य वस्तुहरु तथा आफ्नो क्षेत्रभित्रको सार्वजनिक तथा ऐलानी जग्गामा रहेको काठ दाउरा, जराजुरी, दहत्तर बहत्तर आदि तथा नक्शा पासका लागि आवश्यक निबेदन फाईल, वोलपत्र वा दरभाउपत्र फाराम आदि अनुसूची -१४ मा उल्लेख भए बमोजिमको दरमा विक्री गर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम स्लेट, ढुंगा, गिट्टी, बालुवा एबम् माटो जन्य वस्तुहरु तथा आफ्नो क्षेत्रभित्रको सार्वजनिक तथा ऐलानी जग्गामा रहेको काठ दाउरा, जराजुरी, दहत्तर बहत्तर आदि विक्री गर्दा विक्रीको दर तथा उपलब्ध परिमाणका आधारमा कायम भएको न्यूनतम विक्री मूल्यमा ठेक्का बढावढ गरी गर्न सक्नेछ ।

१५. भाडामा लगाउन सक्ने : नगरपालिकाले आफ्नो स्वामित्वमा रहेका भवन, मेसिनरी तथा अन्य सम्पत्तिमा अनुसूची -१५ मा उल्लिखित दरमा भाडामा लगाउन सक्नेछ ।

१६. जरिवाना, व्याज, हर्जाना र दण्ड : (१) नगरपालिकाले निर्धारण गरेको कर, शुल्क तथा महसुल तोकिएको समयमा भुक्तानी नगरेमा वा प्रचलित कानून पालना नगरेको कसूरमा अनूसूची -१६ मा उल्लेख गरिएको व्यवस्था तथा दरमा र सो दर नतोकिएकोमा कार्यपालिकाबाट तोकिएको दरमा जरीवाना सहित बक्यौता असुल गर्नेछ ।

१७. कर छुट : (१) नगरपालिकालाई बार्षिक रुपमा तिर्नुपर्ने कर सोही आर्थिक बर्षको पहिलो चौमासिक भित्र र मासिक रुपमा तिर्नुपर्ने कर महिना समाप्त भएको सात दिनभित्र बुझाउने करदातालाई नियमानुसार लाग्ने करको क्रमशः दश र पाँच प्रतिशत छुट दिइनेछ ।

(२) संघीय सरकार, प्रदेश सरकार, स्थानीय सरकार, कुटनीतिक नियोग, गुठी र लाभको उद्देश्य नराखी सञ्चालन हुने संघसंस्थाको सम्पत्ति, वस्तु तथा कारोवारमा यस ऐन बमोजिमको कर लिईने छैन ।

स्पष्टीकरणः लाभको उद्देश्य नराखी सञ्चालन हुने संघसंस्था भन्नाले सामुदायिक अस्पताल तथा स्वास्थ्य केन्द्र, विश्वविद्यालय र सोका आंगिक कलेजहरु, सरकारी वा सामुदायिक विद्यालयहरु, सार्वजनिक पुस्तकालय, वाचनालाय, वालगृह, अनाथाश्रम, बृद्धाआश्रम, मठमन्दिर जस्ता सामाजिक संघसंस्था सम्झनु पर्दछ ।

१८. प्रचलित कानून बमोजिम हुने :यस ऐनमा उल्लेख गरिएको बिषयहरुमा यसै बमोजिम र उल्लेख नगरिएको बिषयमा प्रचलित कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिम हुनेछ ।

अनुसूची -१
(दफा २ को उपदफा (२) संग सम्वन्धित)

सम्पत्ति करको दर

सम्पत्तिको मूल्य	बार्षिक दर
दश लाख रुपैयाँसम्मको मूल्यांकनमा	एक मुष्ठ रु ....
एघार लाख देखि पचास लाख रुपैयाँसम्म	प्रति लाख रु ....
एकाउन्न लाख देखि एक करोड रुपैयाँसम्म	प्रति लाख रु ....
एक करोड एक लाख देखि दुई करोड रुपैयाँसम्म	प्रति लाख रु ....
दुई करोड एक लाख रुपैयाँदेखि तिन करोड रुपैयाँसम्म	प्रति लाख रु ....
तिन करोड एक लाख रुपैयाँदेखि पाँच करोड रुपैयाँसम्म	प्रति लाख रु ....
पाँच करोड एक लाख वा सो भन्दा माथि	प्रति लाख रु ....

नोट : मुल्यांकन रकमलाई रु लाखमा (round figure)मा परिणत गरी करको दर निर्धारण हुनेछ ।

उदाहरण: उक्त दर अनुसार लाग्ने कर

मुल्यांकन लाखमा	करको दर प्रति लाख	कर रकम
५	रु	रु ....
५०	रु	रु ....
७०	रु	रु ....
१००	रु	रु ....
२००	रु	रु ....
२५०	रु	रु ....
३००	रु	रु ....
५००	रु	रु ....
१०००	रु	रु ....

अनुसूची -२

(दफा २ को उपदफा (३) संग सम्वन्धित)

घरको मूल्यांकन दर

प्रकार	**वनोट**	**मूल्यांकन प्रति वर्ग फिट रु. (उपयोगको आधारमा)**	
		ब्यापारिक, औद्योगिक तथा संस्थागत	घरायसी
भवन	आर.सि.सि. फ्रेम स्टक्चर		
	सिमेण्ट वा माटोको जोडाईमा इट्टा वा ढुङ्गाको गारो भई आर.सि.सि. छाना		
	सिमेन्ट वा माटोको जोडाईमा इट्टा वा ढुङ्गाको गारो जस्ता/टायलको छाना		
	प्रि फ्याब तथा जस्ताले बनेको भित्ता र टिनको छाना		
गोदाम वा अन्य संरचना	आर.सि.सि. फ्रेम स्टक्चर		
	सिमेण्ट वा माटोको जोडाईमा इट्टा वा ढुङ्गाको गारो भई आर.सि.सि. छाना		
	सिमेन्ट वा माटोको जोडाईमा इट्टा वा ढुङ्गाको गारो जस्ता/टायलको छाना		
	प्रि फ्याब तथा जस्ताले बनेको भित्ता र टिनको छाना		
सेड	जस्ता वा टायलको छाना भएको		
कच्ची घर	कच्ची छाना भएको		

नोटः माथि उल्लेखित वाहेक अन्य किसिमका संरचना भएमा लागतको आधारमा मिल्दो जुल्दो प्रकार तथा वनोटमा उल्लेखित दरको आधारमा मूल्यांकन गरीनेछ।

अनुसूची -३

(दफा २ को उपदफा (३) संग सम्वन्धित)

घरको ह्रास कट्टी दर

वनोटको किसिम	ह्रासकट्टी दर
आर.सि.सि. फ्रेम स्टक्चर भएको भवन वा गोदाम	
सिमेण्ट वा माटोको जोडाईमा इट्टा वा ढुङ्गाको गारो भई आर.सि.सि. छाना भएको भवन वा गोदाम	
सिमेन्ट वा माटोको जोडाईमा इट्टा वा ढुङ्गाको गारो जस्ता/टायलको छाना भवन वा गोदाम	
प्रि फ्याब तथा जस्ताले बनेको भित्ता र टिनको छाना	
जस्ता वा टायलको छाना भएको सेड	
कच्ची छाना भएको	

अनुसूची -४

(दफा ३ को उपदफा (२) संग सम्वन्धित)

मालपोतको दर

जग्गा रहेको क्षेत्र	**वार्षिक मालपोत दर (रु)**	
बजार क्षेत्र	प्रति आना	
आवासिय क्षेत्र	प्रति रोपनी	
कृषी क्षेत्र	प्रति रोपनी	
पाखो, बगर तथा अन्य क्षेत्र	प्रति रोपनी	

अनुसूची -५

(दफा ४ को उपदफा (२) संग सम्वन्धित)

घर जग्गा बहाल करको दर

जग्गा तथा घर भाडामा लिने	करको दर
लेखा परिक्षण गराउने दायित्व भएका संस्थाहरुले वहालमा लिएको जग्गा र घरको	वहाल रकमको ..... प्रतिशत
अन्य (ब्यापार, ब्यवसायिक, घरयासी वा कृषी) प्रयोजनकालागि लिएको जग्गा र घरको	वहाल रकमको ..... प्रतिशत

घर जग्गा बहाल रकमको मूल्यांकन सम्वन्धी ब्यवस्था

बहाल कर प्रयोजनकालागि वार्षिक रुपमा लेखापरिक्षण गराउने दायित्व भएका संस्थाहरुले लिएको भाडाको हकमा बहाल रकम घरजग्गा धनीसंग गरेको संभौताको आधार कायम गरीने छ। सो वाहेकका अन्यको हकमा निम्न अनुसार न्यूनतम बहाल रकम निर्धारण गरी बहाल कर असुल गरीनेछ।

घरको न्यूनतम बहाल रकम

घर रहेको क्षेत्र	प्रति सटर प्रति महिना रु	प्रति कोठा प्रति महिना
बजार क्षेत्र		
आवासिय क्षेत्र		
कृषी क्षेत्र		
पाखो, बगर तथा अन्य क्षेत्र		

जग्गाको न्यूनतमक बहाल रकम

जग्गा रहेको क्षेत्र	वार्षिक प्रति रोपनी रु
बजार क्षेत्र	
आवासिय क्षेत्र	
कृषी क्षेत्र	
पाखो, बगर तथा अन्य क्षेत्र	

अनुसूची -६

(दफा ५ को उपदफा (३) संग सम्वन्धित)

व्यवसाय करको दररेट

नगरपालिका क्षेत्रभित्र कुनै पनि किसिमको ब्यापार तथा ब्यवसाय गर्नेले नगरपालिकावाट ब्यवसाय इजाजत पत्र लिई वार्षिक रुपमा नवीकरण गर्नु पर्नेछ । ब्यवसाय दर्ता तथा नविकरण गर्दा लाग्ने ब्यवसाय करको दर देहाय बमोजिम रहेको छ :

क.सं.	ब्यवसायको किसिम	दर्ता दस्तुर	वार्षिक कर		
			ठुला	मझौला	साना
१	ब्यापारिक वस्तु				
२.	विषेशज्ञ सेवा				
३.	सेवा ब्यवसाय				
४	उद्योग				
५	वित्तिय सेवा				
६.	स्वास्थ्य सेवा				
७.	शिक्षा सेवा				

अनुसूची -७

(दफा ६ संग सम्वन्धित)

जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु करको दर

नगर क्षेत्रभित्र उत्पादन वा संकलन भै व्यबसायिक उपयोग हुने निम्नलिखित वस्तुहरुमा देहाय बमोजिम जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर लिईनेछ :

क.सं.	**जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु**	**वार्षिक कर**	
१	खाली सीसी, प्लाष्टिक (बोतल, भाँडाकुँडा, पुराना जुत्ता, चपल, ग्यालन र जर्किन), खाली बोरा, तेलको टिन, धातुका टुक्राहरु, पुन : प्रशोधन (रिसाइकलिङ्ग) गरी पुन : प्रयोगमा आउन सक्ने सामानहरु	प्रति ट्रिप	ठूलो ट्रक रु. .... सानो ट्रक, टिपर, रु. .... ट्रयाक्टर रु. ....
२.	खोटो प्रति टिन	प्रति टिन	रु. ....
३.	मरेका जिवजन्तुको हाड, सिंङ्ग, छाला, खुर आदि	प्रति ट्रिप	ठूलो ट्रक रु. .... सानो ट्रक, टिपर, रु. .... ट्रयाक्टर रु. ....

अनुसूची -८

(दफा ७ को उपदफा (२) संग सम्वन्धित)

सवारी साधन करको दर

नगरपालिका क्षेत्रभित्र सञ्चालन हुने देहायका सवारी साधनमा पहिलो पटक सवारी दर्ता र वार्षिक रुपमा नविकरण गर्दा लाग्ने करको दर निम्न अनुसार हुनेछ :

क.सं.	सवारीको किसिम	दर्ता तथा इजाजत	वार्षिक कर
१	अटोरिक्सा		
२	विद्युतीय रिक्सा		
३	रिक्सा तथा ठेला		

अनुसूची -९

(दफा ८ को उपदफा (१) संग सम्वन्धित)

विज्ञापन करको दर

नगरपालिका क्षेत्रभित्र सार्वजनिक स्थलमा नगरपालिकाको इजाजत लिई गरिएको विज्ञापन सामाग्रीमा देहाय बमोजिम वार्षिक विज्ञापन कर लगाई असुल उपर गरीने छ :

क.सं.	विज्ञापन सामग्रीको किसिम	वार्षिक विज्ञापन कर	
		मदिराजन्य सामाग्री	अन्य सामाग्री
१	विद्युत्तीय डिजिटल बोर्ड प्रति वर्ग फिट		
२	होडिङ्ग बोर्ड प्रति वर्ग फिट		
३	ब्यानर पोष्टर प्रति वर्ग फिट		
४	भित्ते लेखन प्रति वर्ग फिट		
५	व्यापार तथा मेला आदीमा इलेक्ट्रोनिक डिस्प्ले (दैनिक)		

नोटः (१) नगरपालिका क्षेत्रभित्र निजी सम्पत्तिको उपयोग गरी कसैले विज्ञापन राख्न चाहेमा नगरपालिकाको इजाजत लिई विज्ञापन सामग्री राख्न सक्नेछ । यस्तो विज्ञापन राखे वापत नगरपालिकालाई बुझाउनु पर्ने विज्ञापन करको दर सार्वजनिक स्थलमा राखेको विज्ञापन करको दरको आधा (पचास प्रतिशत) हुनेछ ।

(२) नगरपालिकाको इजाजत नलिई गरिएको विज्ञापन सामग्रीहरुलाई नगरपालिकाले कुनै पनि समयमा अग्रीम सूचना विना हटाउन सक्नेछ ।

(३) पसलहरुमा राखिने परिचय पाटी (व्यवसाय प्रमाण पत्रमा तोकिएको ढाँचा तथा साईज अनुसार) मा विज्ञापन कर लाग्ने छैन । तर, परिचय पाटिमा विज्ञापनमूलक सामग्री प्रचार गरेमा सोमा विज्ञापन कर लाग्नेछ ।

अनुसूची -१०

(दफा १० को उपदफा (२) संग सम्वन्धित)

बहाल बिटौरी शुल्कको दर

क. ऐलानी तथा सवार्जनीक स्थलको उपयोग

स्थान	**शुल्कको दर**	**कैफियत**
नगरक्षेत्रका सडकको दायाँ वायाँ अस्थाई पसल राखे वापत	प्रति वर्गफिट न्यूनतम मासिक रु ……… र अन्य क्षेत्रमा न्यूनतम मासिक रु ………..	नगर कार्यपालिकाले तोकेको स्थानहरुमा बढावढ विधिलाई प्रयोगमाल्याई संझौताको आधारमा विटौरी शुल्क लिने
सार्वजनिक स्थलमा पटके रुपमा उपयोग गरे वापत	प्रति वर्गफिट दैनिक रु. ……….	

ख. अस्थाई हाटबजार र घुम्ती पसल (पटके रुपमा)

व्यवापार/व्यवसाय/कारोबार	**शुल्कको दर (पटके रुपमा)**	
	ओखलढुङ्गा	**रुम्जाटार**

अनुसूची -११

(दफा ११ को उपदफा (१) संग सम्वन्धित)

सवारी साधन पार्किङ्ग शुल्कको दर

नगरपालिकाले तोकेको क्षेत्रमा सवारी पार्किङ्ग गरे वापत देहाय बमोजिम पार्किङ्ग शुल्क लिईने छ :

सवारीको किसिम	प्रति घन्टा रु	प्रति दिन रु
वस, ट्रक, मिनि वस		
कार, जिप		
मोटरसाईकल		

अनुसूची -१२

(दफा १२ संग सम्वन्धित)

सेवा शुल्क तथा महसुलको दर

उपलब्ध गराउने सेवाहरु	**शुल्कको दर रु**
पार्क प्रवेश शुल्क (ब्यक्ति)	
पार्क प्रवेश शुल्क (पिकनिक समूह)	
पार्क प्रवेश शुल्क (सुटिङ्ग समूह)	
एम्बुलेन्स सेवा शुल्क	

अनुसूची -१३

(दफा १३ संग सम्वन्धित)

शुल्क तथा दस्तुरको दर

क.सं.	सिफारिश, अनुमति तथा प्रमाणित	दर रु
	अन्य सिफारिश दस्तुर	

अनुसूची -१४

(दफा १४ संग सम्वन्धित)

विक्रीको दर

सामग्रीहरु	**इकाई**	**विक्री दर रु**
ढुगां	प्रति घन फिट	
गिट्टी	प्रति घन फिट	
वालुवा	प्रति घन फिट	
माटो	प्रति घन फिट	
वोलपत्र वा दरभाउ पत्र फाराम	प्रति गोटा	रु .... वा सो भन्दा माथि (सार्वजनिक खरिद नियमावली अनुसार)

अनुसूची -१५

(दफा १५ संग सम्वन्धित)

सम्पत्ति भाडाको दर

सम्पत्ति	भाडा दर रु
ट्रिपर प्रति महिना (चालक, इन्धन वाहेक)	
ब्याक हो लोडर प्रति घण्टा (इन्धन वाहेक)	
हल भाडा (प्रति पटक)	
प्रोजेक्टर (प्रति पटक)	

अनुसूची -१६

(दफा १६ को उपदफा (१) संग सम्वन्धित)

जरिवाना, शुल्क र व्याज (हर्जाना) लाग्ने सम्बन्धी व्यबस्था

जरिवाना लाग्ने : तल उल्लेखित कसुर गर्ने व्यक्ति, व्यवासायी वा संस्थालाई देहायको दरमा जरिवाना लाग्नेछ :

क. सं.	कसूर	दण्ड जरिवाना (रु.)
१	स्लेट, ढुंगा, गिट्टी, बालुवा एवंम् माटोजन्य पदार्थहरु उत्खनन तथा बिक्री अनुमति प्राप्त गर्ने ब्यवसायी वा संस्थाले तोकिएको परिमाणभन्दा बढी उत्खनन् गरेमा वा अनुमति बेगर उत्खनन गरेमा	उत्खनन् भएको परिमाण जफत गरी प्रति घन फिट रु ..... जरिवाना
२	नक्सा पास नगरी निर्माण कार्य गरेमा	रु. ....
३	जथाभावी फोहोर मैला निष्काशन गरेमा	पहिलो पटक रु. ...... त्यसपछि हरेक पटक दोब्बर रु. .... सम्म
४	निर्माण सामग्रीवाट सडक अवरोध गरेमा	पहिलो पटक रु. ...... त्यसपछि हरेक पटक दोब्बर रु. .... सम्म
५	नगरपालिकामा दर्ता वा इजाजत नलिई नयाँ ब्यवसाय संचालन गरेमा	रु. ....
६	नगरपालिकाले निषेध गरेका कृयाकलाप संचालन गरेमा	नगर कार्यपालिकाले निणर्य गरे बमेजिम रु. .... सम्म

व्याज (हर्जाना) लाग्ने : कुनै करदाताले यस ऐन बमोजिम लाग्ने कर, दस्तुर, सेवाशुल्क समयमा दाखिला नगरेमा अन्यत्र व्याज (हर्जाना) तोकिएकोमा सोही बमोजिम र नतोकिएको हकमा तिर्नु बुझाउनु पर्ने रकमको वार्षिक वार्षिक पन्ध्र प्रतिशतका दरले व्याज (हर्जाना) लाग्नेछ ।

समयमा विवरण दाखिदा नगरेमा शुल्क लाग्ने : यस ऐन तथा अन्य प्रचलित कानून बमोजिम बिवरण दाखिला गर्नु पर्ने दायित्व भएको करदाताले समयमा बिवरण दाखिला नगरेमा यस ऐन बमोजिम तिर्नुपर्ने करको दोब्बर रकम विलम्ब शुल्क सहित लाग्ने कर निजबाट असूल गरीनेछ ।

झुट्टा विवरण दिएमा जरिवाना लाग्ने : यस ऐन तथा प्रचलित कानून बमोजिम विबरण दाखिला गर्नुपर्ने दायित्व भएका करदाताले कर छल्ने नियत लिई झुट्टा वा अधुरो विवरण दाखिला गरेमा नियमानुसार लाग्ने करको तेब्बर रकम जरिवाना सहित लाग्ने कर निजबाट असूल गरीनेछ ।

व्याज (हर्जाना) नलाग्ने : यस ऐन बमोजिम लाग्ने शुल्क, व्याज (हर्जाना) र जरिवानामा पूनः व्याज (हर्जाना) लाग्ने छैन ।